

1972 **6**

planinski vestnik

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

	Roman »Stena« — v razgovoru z avtorjem Tonetom Svetino	257
Jože Mihelič	S potov na zasneženi Kan	260
Lado Božič	S poti po Cerkljanski	262
Nada Kostanjevič	Najstarejši in najmlajši	274
Vitek Smolej	Čakajoč na poletje	278
Ivo Kotnik	Gora ni hotela — japonska di-rektissima v Eigerju	282
Tine Mihelič	Leto 1971 v stenah	284
	Društvene novice	290
	Alpinistične novice	295
	Varstvo narave	297
	Iz planinske literature	298
	Razgled po svetu	302

Naslovna stran:

Zgoraj: Julijski ali beli mak, planinski mak
 (Papaver julicum Mayer & Merxm.)

Spodaj: Velecvetni teloh

(Helleborus macranthus)

Foto Jožko Dolničar

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Jenez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojln, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

**Združeno železniško
 transportno podjetje
 Ljubljana**

FERSPED

železniška specijacija
 za tuzemski in
 mednarodni promet

Uprava:

Moša Pljadejeva 39/II

s svojimi
 poslovalnicami v
**Ljubljani, Mariboru,
 Novi Gorici in Kopru**
 prevzema vso skrb
 o organizaciji in
 prevozu vašega blaga

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

**RADEČE PRI
 ZIDANEM MOSTU**

Telefon: Radeče 81-950, 81-951 —
 Tek. rač. pri NB Celje 603-11-1-1030
 — Brzjavni: Papirnica Radeče —
 Železniška postaja: ZIDANI MOST

Proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev
 in kartonov, specialne papirje,
 surovi heliografski in foto
 papir, paus papir, kartografski,
 specialni risalni »Radeče«,
 papirje za filtre itd.

Izdeluje:

vse vrste kartic za luknjanje
 v standardni velikosti in tisku.
 Po želji izdeluje kartice v po-
 sobnem tisku v rdeči, modri
 ali sivi barvi

ROMAN »STENA«

v razgovoru z avtorjem Tonetom Svetino

Konec aprila 1972 smo zvedeli, da je avtor izredno popularnega romana »Ukana« končal nov roman, ki smo ga v začetku leta 1971 naznanili v našem glasilu z naslovom »Zadnji previs«. Urednik PV je pisatelja Svetino kmalu nato obiskal na njegovem domu na Mlinem. Prijazno sprejet v mikavnem okolju, kjer dela, piše in kipa blejski romanopisec, je bil mahoma ves v vrtincu idej, domislic in utrinkov, s katerimi razslapa neugnan in prostodušni, a vendar ves v mozganje o človeku in svetu pogreznjeni plezalec, smučar, lovec, podvodni ribič, športnik, pisatelj in likovni umetnik Tone Svetina. O marsičem je stekla beseda v domu, ki mu je njegov gospodar, nemirni oblikovalec, dal nelzbrsno vzdušje svojih interesov, nazorov in čustvovanj. A o tem kdaj drugič — to pat se je pogovor sukal predvsem o romanu, ki ga s posebnim zanimanjem pričakuje naša planinska javnost. Med pisanjem je dobil novo ime — »Stena« je zdaj njegov naslov — posvečen pa je Joži Čopu in njegovim prijateljem, dr. Klementu Jugu in vsem, ki jih je v naših stenah zatela smrt. Iz pogovora navajamo:

T. O.: V planinski literaturi se že več kot eno stoletje govori o notranjih, duševnih, podzavestnih in zavestnih motivih, ki tirajo mladega človeka v skrajne »eksistencialne« preizkušnje v gorah. Ali si pri pisanju romana »Stena« odgovarjal tudi na ta psihoanalitični pogled na alpinizem? Kaj ti je pri tej razlagi najbližje, najverjetnejše? Nekateri pravijo, da je vse to nepotrebno, češ gore so tu zato, da jih spoznamo, drugi motivi — osebni ali družbeni — niso pomembni, če pa jim pripisujemo kak pomen, pačimo resnici obraz.

T. S.: Alpinizma si kot nobenega človekovega dejanja ne moremo razlagati, če si ne razložimo motiva, ki ga povzroči. Pri tem moramo vedeti, da so resnični motivi največkrat prikriti, globoko v podzavesti, tako da se jih človek niti ne zaveda. In še to naj poudarim, da so pri posameznih ljudeh različni. Problem smisla eksistence, ki leži tudi v alpinizmu, je star prav toliko kot človeštvo. Ta ne bo rešen nikoli, ker se odkriva vedno iz novih vidikov, kajti človek je zavest, ki se tvori in prihaja k sebi. Osnovni motiv, ki prevladuje v alpinizmu, je vsekakor želja po uveljavljanju, bodisi pred samim seboj ali pred drugimi. Sedaj pravimo temu, da se človek samouresničuje. Zelo pomembno vlogo igra čas, v katerem se to samouresničevanje odigrava, najsibo v družbenem ali v osebnem pogledu.

Morda ni naključje, da je ravno po obeh vojnah nastopil največji in najbolj masovni vzpon in razvoj alpinizma. Zame je pravi alpinizem kultiviranje duha. V svoji globini je bolj umetnost kot šport, čeprav nosi elemente obeh dejavnosti, ki lahko izključujeta tudi druga drugo. Vsekakor pa je alpinizem edinstvena šola volje in sredstvo za odkrivanje lastne moči. Vsak človek mora v morju različnih eksistenc najti svoj smisel obstoja, v nasprotju in v boju z nesmiselnimi kombinacijami. Nihče ne živi v času in razmerah, ki bi si jih sam izbral.

Iskati smisel pomeni nenehno vzpostavljati ravnotežje med hotenji in možnostmi, med smislom in nesmislom. To pa je v steni trajno navzoče.

Psihoanaliza nas uči, iz kakšnih plasti je sestavljena duša, kako se odziva svetu tako

in ne drugače. V alpinizmu se često izpostavljam stanju na robu obstoja. To nam omogoča edinstven pogled v samega sebe. Vsak človek je labilen in vesolje zase. Industrijska civilizacija goni človeka na rob katastrofe k samouničenju, alpinizem pa pomeni vrniti človeka v izhodišče. Kozmična plast psihe je tisto, kar mora najti ravnovesje s socialnim, potem osebnost raste.

Soočenje s smrtjo, z možnostjo izničenja, pomeni zatreti ničevost in veličino človeka v eni sami točki istočasno. Življenje je potovanje v smrt. Izzivati smrt in premagati jo, se soočiti z njeno zastrašujočo silo, pomeni častiti življenje. Alpinizem torej pomaga človeku živeti močneje in globlje. Če človekovo aktivnost sestavljajo nižji in višji duševni principi, je alpinizem višji princip, ne le zato, ker se vzpenjamo, temveč, ker zremo v prepade, v globine zavesti, k plastem neznanega. V alpinizmu je nekaj skupnega. Želja za vzponom, tveganjem, nevarnostjo in tako naprej. Motivov pa je toliko, kolikor je alpinistov. Gora ne moremo nikoli dokončno spoznati, lahko pa spoznavamo sebe in druge.

T. O.: Po tvojih dosedanjih delih sodim, da alpinističnih dogajanj ne boš mogel niti hotel umetniško upodobiti brez psihološke osvetlitve. Za naše bralce bo zanimivo vedeti, kje si poleg svojih izkušenj in svoje presoje iskal oporo za psihološko razčlenjevanje alpinizma. Kaj ti je glede tega povedalo domače planinsko leposlovje in tekoča pisarija?

T. S.: V romanu »Stena« psihoanalitično razglabljam predvsem o dveh tipih alpinistov: prvi tip se v gorah samouresničuje, gore doživlja kot najvišji način bivanja, drugi tip so pa tisti, ki so jim gore sredstvo za prebolevanje samega sebe, svojih konfliktov in drugih težav.

Iz obeh nagibov je mogoče doseči velika dejanja.

Prvi tip je, odkar se zave, pa do smrti goram zvest, ker se v tem okolju njegova duša najbolje počuti. Zanj je to raj in pravo življenje. Odtonek tega tipa je tudi religiozni tip, ki ima gore za bližnje bogov, absolutnega, k čemur teži vsaka velika duša. Drugi tip je od družbe ranjen človek. To rano najbolje preboleva v begu in pozabljenju. Eno vrste izgube kompenzira z drugimi vrednostmi. Tu naletimo na beg pred družbo in na beg pred samim seboj. Ko mine vzrok za motiv, preneha pri teh ljudeh tudi potreba hoditi v gore. Na primer, stena kot nadomestilo za neizživeto ljubezen. Ko dobi ženo, pozabi na gore. Niso mu več potrebne. Ali neuspeh v družbi: če v njej uspe, mu gore niso več potrebne. Končno je tako: Vsako življenje potrebuje stimulacijo za rast in sredstva za zdravljenje po padcih. Karkoli je človeku zdravilo in pomoč za uravnovešanje in ni v navzkrižju z moralo, je opravičljivo.

Tisti, ki pravijo, da hodimo v gore, ker pač so, imajo po svoje tudi prav. Vendar poenostavljajo rešitev motiva. Danes še ne vemo, če je sreča v tem, da pogledamo v zadnje človekovo brezno.

V bistvu pa je gora mrtva gmota, ki zaživi šele v človekovi zavesti, le-ta ji da vso vrednost in pomen. Največja napaka je v tem, če iščemo obrazec za vso množico, ki v gorah išče sreče, samote ali sebe, pač to, kar ji manjka. Kot smo si v potrebah in v pomanjkanju različni, tako gora da vsakomur nekaj. Tako je nekako z alpinizmom kot z vojno: Dobrega človeka napravi boljšega, slabega pa poslabša.

Kot sem že dejal, človek preko samega sebe spoznava druge. Gojiti je treba življenje v druge ljudi. Največji človeški greh je brezbriznost, slepota do sočloveka. To je izvor egoizma, zablod in nasilja. Žal nekateri ljudje tudi iz motiva brezbriznosti zahajajo v gore.

Pri pisanju romana so mi bile osnovni izvor – lastne izkušnje, naslednji izvor pa poznavanje življenja drugih, bodisi sorodnih ljudi ali nasprotnih tipov. Čeprav sem se mnogo ukvarjal s športom, me ta plat alpinizma ne privlači. Mnogo bolj duhovna. Tu me je najbolj prevzel zimski, nočni, samotni vzpon na ne preveč nevarne vrhove. Tu se osredotočiš predvsem nase. Posebno me je privlačilo dolgotrajno, brezcilno pohajanje po gorah, prosto plezanje, visokogorski lov in turno smučanje. Zaradi prestreljene noge si nisem mogel dovoliti ekstremnega plezanja, zato pa sem toliko več prehodil mimo vseh poti v skritih predelih, v katere zaidejo le lovci.

Prebral sem vso dosegljivo literaturo. Posebno cenim dr. Tume »Pomen in razvoj alpinizma«, ki je še vedno temeljno teoretično delo o gorništvu. Dragocene so tudi knjige Evgena Lovšina, dr. Klementa Juga, dr. ing. Franceta Avčina, dr. Mihe Potočnika, dr. Julija Kugyja in druga planinska literatura.

Za vsakogar, ki bi pisal kakršenkoli planinski roman, ima »Planinski Vestnik« posebno vrednost. Ob pisanju svojega romana sem spoznal, da je v njem zgoščena skoraj vsa zgodovina planinstva, kar je za naslednje generacije velikanska vrednost.

T. O.: Brez zgodbe ni romana. Častilci tvoje mogočne »Ukane« se sprašujejo, kako si jo iskal, na kaj si oprl spopade značajev, saj vemo, da brez tega ni branja, ki bi v resnici zamikalo širše sloje. Prepričani smo, da – zvest sebi in človeku – nisi preveč »zakopal«. Ali pa si morebiti s težavo uhajal izkušnjam, v katero je slovenska planinska literatura vedno rada zašla, v sfere, ki so se tako ali drugače dolikale Jugove psihologije in filozofije? Zdi se mi, da je treba videti tudi avanturistično, romantično in sproščujočo vsebino alpinizma in da tak alpinizem še posebej potrebujemo Slovenci. Ali je Joža njegov predstavnik, njegov vodilni konkretizator? Kdo so potem njegovi antipodi, morda celo zoprniki?

T. S.: »Ukana« je roman – reka. Skuša odraziti tok časa in usode ljudi, ki jih reka nosi in odlaga. »Stena« je epsko psihološki roman o našem velikem alpinistu Joži Čopu, dr. Klementu Jugu in prijateljih ter o problemih alpinizma med obema vojnama. To je roman o problemih ljubezni in smrti, ki najdeta svoj odraz v gorah. Osrednja osebnost romana je Joža Čop, alpinist, gorski vodnik in reševalec. Simbolizira človeka, ki mu alpinizem pomeni življenjski stil ali njegovo bit. Človeka, ki gre skozi trdo šolo volje, ki ve, koliko sme in more, ko postopno prihaja iz nižine v višavo. To je pripoved o vztrajnem hotenju – izpolniti svoj življenjski stil in preplezati osrednji triglavski steber. Njegov glavni konflikt je: ali bo zmagala stena ali ženske, ki so ga hotele imeti zase. Pri njem je zmagala stena. Razkrivam ga tudi s plati, ki jih drugi ne poznajo.

Roman govori o osvajanju severne stene Triglava in tekmovanju z nemškimi navezami. Seveda, tudi jaz ne morem mimo osebnosti dr. Klementa Juga. Zame je dr. Jug kot filozof, alpinist in človek; velika in enkratna človeška osebnost, škoda, da je padel na začetku svojega vzpona. Odkrival je prepade človeške zavesti, zakone volje in nove etike in tudi pisal je o njih. Če se Jug ne bil izpovedoval, bi o njem vedeli bore malo, prav tako malo, kot vemo o marsikaterem zanimivem alpinistu, ki je v stenah iskal svoje sanje pa našel smrt.

Jug in Čop sta si celo sorodna. Kar si je Jug zamislil v gorah, je Čop uresničil. Poleg tega sem Joža Čopa opisal tudi v luči prijateljstva s Stanetom Tominškom, Miho Potočnikom, prijateljstva, ki se porodi in obdrži le v preizkušnjah, ki jih postavljajo človeku visoke gore.

Še o Jugu: V sebi je združeval vse elemente zanimivega alpinista. Bil je plezalec, iskalec, mislec, nekoliko nerazvit pa je imel občutek za lepoto. Lepota pa je tudi pot v višjo resnico in močnejše bivanje. Ta občutek bi se pri njem razvil, ko bi se bila volja izčrpala v želji po boju in preizkušnji.

Antipodi dr. Jugu, Jožu, Tominšku in dr. Potočniku, Pavli Jesihovi, Miri Marko in skalašem so predvsem modni alpinisti, tisti, ki plezajo predvsem za prestiž in goli šport. Avanturistični, romantično sproščujoči alpinizem kot šola volje in veselje do življenja ima v Joži Čopi enkratnega predstavnika in nepozabno osebnost.

V romanu sem orisal tudi alpinista Slokega, misleca, ki ga žene v gore beg pred samim seboj, pravzaprav gorskega potepuha. Gore zdravijo njegovo osebnost.

T. O.: Po zadnji vojni so poklicni filozofi o alpinizmu razpravljali v duhu eksistencialistične filozofije, češ da alpinizem omogoča mejne situacije med bivanjem in nebivanjem, med bitjem in ničem. Ali si se spogledal s temi modernimi ali modnimi ugotovitvami v miljenju, ki je poln takih situacij? Kaj pa doživetje strahu in poguma v steni? Kako si ga načel in razvozlat?

T. S.: Razprave poklicnih filozofov eksistencialistične filozofije so za razumevanje alpinizma koristne, niso pa ne edina in ne zadnja resnica. Plezanje samo vzbuja asociacije na zvezo med bitjem in ničem. Vendar so samo pot do tistega, ki te stvari čuti in misli in ki se zaveda svoje biti. Vendar alpinizem ni edina človeška dejavnost med bivanjem in nebivanjem. Življenje je postalo nevarno nasplošno. Samo ne zavedamo se tega. Kako spodrsljivo področje je politika, užitkarstvo, ženske, mamila, vino ali avtomobilska cesta. Tudi tam se globoko pade. Večkrat s težjimi posledicami, kot je smrt v steni.

Omenim naj, da Jugova osebnost draži in bo dražila tisto vrsto Slovencev, ki jim je veljal izrek: »Hlapci, za hlapce rojeni!« Človek, kakršen je bil Jug, se preveč razlikuje od drugih, da bi ga nasprotna sredina priznavala.

Strah je temeljno človeško čustvo. Kdor hoče živeti, ga mora premagati. V alpinizmu se stalno soočamo s tesnobo, bojznijo, strahom in grozo. Ta čustva se pojavljajo glede na ogroženost od zunaj in ob pomanjkanju lastne duševne moči. Postavljam sem osnovno pravilo, da se modrost spočenja v strahu, strah pa je skrivnostni izvor moči. Z močjo poji človeka tisto, kar bi ga lahko uničilo.

In še nekaj: V današnji potrošniški družbi, v norem času, ko človeštvo slepo drvi v odtujenost, brezbržnost, izgubljenost, mamila in zmedo, ima gornišstvo toliko večji pomen, ker je izvor moralne sile, moči in naravnega življenja, kakršnega potrebuje svet, da prebrodi stisko.

T. O.: Roman s tako snovjo je skoraj novost za našo literaturo. Vendar nekaj poskusov že imamo. Kaj misliš o njihovi umetniški vrednosti? Če ljudje ne segajo po njih, kje je vzrok? V nepopularnosti snovi, ideje ali v šibkem prijemu in oblikovanju? V odmaknjenosti od človeka in družbe?

T. S.: Slovenci smo planinski narod, imamo pa malo bodisi planinske bodisi lovske literature. Osebnost sem vesel vsakega dela prav zato, ker so ta dela tako redka. Verjetno je umetniško še vedno najbolj dognan alpinistični roman Ivana Bučarja »Koča na Robu«, pa tudi Ingoličeva »Pretrgana naveza« se z obravnavanjem občečloveške problematike dobro čita. Mislim, da ljudje alpinistične romane in knjige s planinsko tematiko berejo mnogo bolj kot tkim. moderno literaturo. Množica planincev rada posega posebno po planinskih spominih. Skratka, vse, kar jim pomaga, da obujajo svoja doživetja in najdejo večje vrednote, je dobrodošlo.

S POTOV NA ZASNEŽENI KRN

JOŽE MIHELČ

Ta zgodba se začne nekje v letu olimpiade v Tokiu. S Tomažem sva sredi lepega aprilskega popoldneva sklenila oditi na Komno. Če se prav spominjam, nisva imela pred seboj nikakih trdnejših ciljev. Bil nama je to prvi smučarski izlet v te gore. Na zadnjem klanecu pod domom na Komni sva se na večer istega dne naslanjala na smučarske palice in se razgledovala po srebrni, od meseca obsijani pokrajini. Gledala sva, se čudila in govorila le o tem, kako lepo je vse skupaj. Najraje bi kar odšla na križarjenje po belih poljanah, a naju je bližina koč premamila. Kljub temu pa se mi še danes dozdeva, da je tisti večer veliko pripomogel k mojim kasneje tako pogostim obiskom Komni.

Naslednji dan sva odrinila proti Bogatinskemu sedlu. Dan ni bil jasen kakor večer pred njim. Po nebu so se vlekle prosojne tančice oblakov. Obrisi gora so se raztapljali na obzorju. Okoli naju je bila sama belina.

Spominjam se, da sva pri nekem počitku začudena ostrmela, ko so se iz beline nad nama, tako rekoč iz nič, pojavile drobne, črne pikice in se skotalile po bregu.

Nisva še utegnila spregovoriti in že je naredilo frrrr... V zrak je odletela bela ptica. Prav ljubko srečanje je bilo to, vendar drobno in nepomembno v primeri s tistim, ki sva ga doživela nekaj trenutkov kasneje, ko sva stopila na sedlo. Tedaj sva obstala in kot začarana gledala v Krn. Sredi od nebesnih tančic razpršene svetlobe je stal tam odmaknjen in nedosegljivo lep.

Najboljše poti do njega nisva poznala. Zdelo se nama je le, da je to tista, ki te popelje tja preko Peskov. Spustila sva se navzdol in takoj pri podrtih kasarnah zavila levo od vodilne doline. Vleklo se je gor in dol čez drn in strn, bistveno bliže pa nisva prišla. Sonce se je že spuščalo, ko sem se enkrat ozrl po lastni sledi, da bi s pogledom premeril pot, ki sva jo že prešla. Tedaj sem opazil, da Tomaža ni nikjer. Prestrašil sem se in stopil nazaj pogledat. Z roba neke strmine sem ga zagledal, kako se peha v breg. To je bil začetek konca najine ture. Krn, ki že tako in tako ni hotel priti nič bliže, se nama je še bolj oddaljil. Sedla sva in potrto zrla predse. Doživljala sva poraz in na kraju kot v opravičilo ugotovila, da se v enem dnevu ne da priti na zimski Krn, vsaj iz Bohinja ne.

Nato sva odšla nazaj proti sedlu. Hipnotična moč orjaka je izginila. Ostal je le srebrno siv starec, ki je iz oddaljene višave zrl na neizkušena mladeniča, ki se strahoma umikata njegovemu pogledu.

Naslednjikrat sem stopil na Bogatinsko sedlo oborožen s plezalskimi in smučarskimi izkušnjami, sam in trdno odločen, da se ne pustim več odgnati. Z očmi sem premeril nasprotnika in se brez obotavljanja zapodil proti jezeru. Jutranji sneg je hrestel pod robniki v zavojih. Niti pri jezeru se nisem ustavil, da bi si privoščil počitek. Spešil sem naprej, kajti želel sem si le gor, na vrh te zale gore. Čeprav prvič, sem kar dobro zadeval vse prehode, v naskoku zavzel v led okovano strmino pod sedlom in stopil na vrh, ko je bilo sonce še nizko.

Kako lep dan je bil to. Še sedaj se spominjam, da sem hotel na ves glas zavriskati in poskočiti od veselja, pa sem se v zadnjem hipu domislil dostojanstvenosti tega trenutka, se zravnal in prislusnil nemi govorici gore. Morda je dejala, naj ne delam hrupa, ker preiščuje. Slišal sem ta glas in se zdel sam sebi zelo imeniten, vse hvale vreden častilec gora.

Tiho sem sestopil z gore, si spodaj nataknil smuči in se odpeljal.

Prihajal sem znova in znova, v družbi ali sam, v aprilu, maju ali ob novem letu. Dva dni po sedemdesetem novem letu sem se prav tako sam spustil z Bogatinskega sedla proti Krnskemu jezeru. V neskončnem razkošju sem razmetaval z bleščečimi biseri in bil srečen, da znam voditi smuči, srečen, da uživam to sonce, srečen, da sem mlad in poln energije. Zazdelo se mi je, da se je vskladil ritem drvečih smuči z ritmom bežečih vrhov, z ritmom globač, viharikov, z ritmom čudovite, neokrnjene prirode.

Zdajci pa sem obstal kot vkopan. Le nekaj metrov pred menoj je velik orel trgal zadnje koščke mesa s štrlečih reber gamsa, ki ga je verjetno odnesel plaz. Dvoje srepih oči se je začudeno zazrlo vame, češ, ali si tudi ti prišel na obed. Ni me sram priznati, da me je bilo strah v tistem trenutku, da sem celo pomislil na junaškega Kekca, ki je takega roparja odgnal s palico. Ker pa sem bil vendarle na pogled strašnejši od njega, kot se je zdelo, je on prvi zbežal. Slišal sem šumenje mogočnih kril, na katerih se je orjaška ptica zapeljala proti jezeru in srepi pogled me je še doglo bodel v očeh.

Nad jezerom sem se zatekel v majhno, prijazno kočico, katere ključ mi je posodil prijatelj. Ni še bilo pozno, zato sem se kmalu naveličal posedanja in odšel na smučarski sprehod. Hodil sem in hodil ter ves čas vedel, da grem na Lemež, čeprav si tega nisem hotel kar tako priznati. Z občudovanjem in dokajšnjo mero ponižnosti sem gledal njegove strmine in oster greben nad seboj. In vendar sem prišel na vrh. V očeh sem imel sliko vojaka iz »Krvavih poljov«, ki nemo zre z vrha Lemeža proti Krnu. Sam ne vem, zakaj se mi je prikazovala ta slika, vem le, da sem se nenadoma počutil zelo samega. Nenadoma sem se zavedel, kako daleč proč so ljudje in si goreče želel bližine nekoga. S sklonjeno glavo sem se vračal v bajtico. Noč se je spustila in sedel sem ob ognjišču ter nemo zrl v igro plamenčkov. Čakal sem spanca,

a od nikoder ga ni hotelo biti. Ogenjček je prasketal in metal nemirne sence po stenah. Odšel sem v posteljo in se zazrl skozi majhno okno, kot da bi moral priti spanec od tam zunaj, z zasnežene gore, skozi veje starih macesnov. Končno je prišel, mislim, da prav od tam.

Drugo jutro se nisem več počutil osamljen. Kot tekmovalec s startno tremo sem si z drhtečimi rokami pripenjal smuči in se odpravljal proti Krnu. Prisluhnil sem tihi simfoniji belih gora. Višina je naraščala in veter je dajal glasbi močno spremljavo. Tako poslušaj, se zamisliš in srh te spreletava po hrbtu od njene lepote, ujete sem gor med vrhove. Sneg je odnašalo in ga v drobnih vrtincih nosilo sem in tja kot taktirko v rokah dirigenta. Poleg macesnov sem bil edini poslušalec v tej mogočni areni. Nihče ni zaploskal, kajti simfonija se še ni končala.

Ko sem odhajal, sem nesel v sebi le globoko željo, da bi prišel še velikokrat poslušat sem tvojo simfonijo, GORA. In res sem prišel, in še bom prišel, prav za gotovo.

S POTI PO CERKLJANSKI

LADO BOŽIČ

Uvod

Pozdravljena deželica cerkljanska! Preden se ponovno podam, tokrat v mislih in s peresom, preko tvojih dobav, naj izrazim svoje spoštovanje do tisočerih lepote, ki jih razkrivajo tvoji logi, bregovi, grebeni in vrhovi.

Preseneča me tvoja prisrčna drobcenost. Komaj za večjo lopato te je, pa je na tebi nakopičenih toliko čudežev kot le redko kje. Greje me slikovitost tvojih travnikov, košenic, senožeti, gozdov, planin in vasic z rdečimi strehami. Kot koklje čepe pod ponosnimi grebeni k vzhodu usmerjenega alpskega gorstva.

Vzljubil sem tvojega žilavega, odkritega, gostoljubnega in na svoj kraj ponosnega človeka. Rad se z njim srečujem. Poln je vedrine in ustvarjalne volje, trezno zre svoji bodočnosti nasproti.

Občudujem pestrost tvojega cvetja; mladeniško vitkost lepih macesnov; skrotovičene bukove viharlike pod glavami tvojih vršacev; bistre vode in številne studenčke, ki polnijo kamnita korita, izdolbena v mogočne skale. O čem vse mi govore pravljico stare lesene kmečke bajte, mogočne visoke hiše, ob katerih se še razkazujejo ponosni kozolci.

Spoštujem tvojo zgodovino, zlasti tvojo herojsko moč včerajšnjega dne. Mnogo dragocenih kamnov si vgradila v našo slovensko zgradbo. O tem govorijo obeležja, vzdana v skromne, a lične hiše v središču in okolici. To čudovito ponazarja spomenik cerkljanski materi, ki je hkrati spomenik cerkljanski zemlji in njenemu človeku. Spoštujem te.

Koliko lepote in topline je raztresene po sončnih bregovih in grebenih. Koliko slikovitih odtenkov svetlobe se preliva od jutra do večera in od mraka do zore od Skofja do Kojce, od Porezna do zelenega Bevkovega vrha.

Iz trde in težke preteklosti, iz ruševin izpred dvajsetih in več let si se vzdignila, domovina cerkljanska. Hitro doživljaš svoj vsestranski prerod. Ponosna in samozavestna si zaradi svoje preteklosti, verujoča v svoj jutrišnji dan. Bila si vir moči in uspehov naše narodne vojske in zato si znana daleč na okoli. Dala si se vso za našo skupno stvar. Danes se ti vračajo sile in moči, ki so se izčrpale tedaj, ko je šlo veji slovenskega naroda ob Cerkljanščici, Idriji in Soči za biti ali ne biti. Naša nova skupnost ti vrača svoj dolg z boljšim kosom kruha. Ob sotočju Cerkljanščice in Zapoške je zrastle nova živa celica, iz katere dajejo industrijski stroji vsej dolinici nove

utripe, ustvarjajo boljše življenje in kujejo novega človeka. Ta se je odvrnil od živetarjenja na razdrobljenih zemljiščih svojih pradedov in se zagrizel v skupno delo novih časov. Motiko je zamenjal s stroji.

Cerkljanska mladina se je preusmerila od brezizhodne borbe s skopo zemljo v bregovih Kojce, Otavnika, Porezna, Cimprovke, Črnega vrha, Škofja, Cerkljanskega in Bevkovega vrha v bolj obetavno delo v dolini ob Cerkljanščici. V vaseh od Novakov do Polic, od Poč do Otaleža postaja kmetijsko delo le postransko opravilo in se utesnjuje na skrbno obdelano ohišnico. Dohodek od kmetijstva je postal dodatek k boljšemu in višjemu standardu, ki ga ustvarja delo v industriji. S to preusmeritvijo se preobraža cerkljanski človek, spreminja pa se tudi njegovo kmetijsko okolje in njegov dosedanj kmečki dom.

Košence in senožeti Porezna, Počanske gore, Škofja, Kojce so onemele in osamele. Na njih ostaja iz leta v leto nepokošena trava. Planine na Otavniku so se spraznile, pastirski stan je zapuščen, živinske staje razpadajo. Planinski idili je odzvonilo. Posamezne oddaljene in višinske kmetije, Zapoškar pod Otavnikom, Slabe na Bevkovem vrhu in Obid Na robu pod Poreznom, so zapuščene, prazne in načenja jih zob časa. Za njimi se odpravljajo še druge samotne kmetije iz Zakojške grape, izpod Cimprovke in Črnega vrha, mnoge bajte pa že samevajo ali pa se spreminjajo v meščanske vikende.

Ta tok odmiranja pa ne bo prodril v cerkljansko dolino. Že se je ustavil nad njo, pred strnjnimi naselji na obronkih nad dolino. Udarniško zgrajene ceste so povezale vasice z dolino. Po njih rine navzgor motorizacija in zaustavlja odhod človeka v dolino. V ta naselja prihaja tudi kmečka mehanizacija, ki pomaga utrjevati življenje vasi ter lajšati kmečko delo. Delo v dolini, nove ceste, motorizacija, mehanizacija ter ohišnica – vse to ustvarja človeku na vasi lepo pa tudi cenejše življenje.

To je čisto drugačna pesem kot tista, ki odmeva z nekaterih idrijskih in tolminskih bregov.

Lepa si, dežela cerkljanska. Mejnike si zakoličila na Poreznu, Črnem vrhu, na Škofjah, ob Idriji, na Bukovskem vrhu in v Baški grapi. Na poti!

Prestolnica (Cerkljanske dežele s Škofjem v ozadju)

Foto L. Božič

Planinsko zavetišče na Robidenskem vrhu

Foto L. Božič

V sončnih bregovih nad Idrijco

Vzhodna meja med idrijskim in cerkljanskim svetom poteka od Vrščeva pod Spodnjo Idrijco v desni breg in po grapi navzgor do sedla, na katerem se srečata grebena Sivke in Bevkovega vrha. Seveda ni to nikaka naravna meja, ampak le upravno in na zemljevidu zarisana politična črta med nekdanjo Kranjsko in Primorsko ter pozneje med idrijsko in cerkljansko občino. Predalpski svet, ki se tod poteguje na vzhod, ne prenese in ne priznava nobene vsiljene ločnice.

Med to mejo na vzhodu in med sotesko Cerkljanščice na zahodu je cel sklop vrhov. Najvišji med njimi je Bevkov vrh nad vasico Otalež, nekoliko nižji sta Pluženjska in Laška gora nad Plužnjami in Lazcem, nad Cerkljanščico pa se dviga breg Jelenka z Babo ter Velikim vrhom in proti Pluženjski gori je potisnjen Cerkljanski vrh. To je južni del cerkljanskega sveta, ki po zelo obljudeni strani visi nad dolino Idrijce, njena senčna pa pada strmo v središče Cerkljanskega. Ta svet je predstraža cerkljanske dežele, to so njena vrata z južne in zahodne strani.

Sončnim bregovom Cerkljanske nad Idrijco sem namenil svoje prve korake. Ko pešačim po tem svetu, ki mu je priroda dala obilo sonca in toplote, pa malo snega in senc, se mi oko nehote upre v levi breg Idrijce, v strmine pod Jelenko, v Masore, ki jih je narava prikrajšala za vse to. Koj je jasna razlika med prebivalci tu in tam, med življenjem na idrijskem in cerkljanskem svetu. Tu se greješ v toplem soncu, tam se hladiš v senci; tu kolovratiš po vojaških cestah, ki prepredajo pobočja Bevkovega vrha, Kladnika proti Cerknem in Ledinam, tam se potikaš po skromnih stezah in loviš ravnotežje v strmini, ki leti naravnost v Idrijco.

Na desnem bregu Idrijce, od Vrščeva do Želina, so se v napeta pobočja vrhov usedla ljubka strnjena naselja in razmetana posamezna bivališča. Središče tega sveta je največja vasica Otalež. Najmanjši naselji sta Sp. in Zg. Jazne vzhodno nad Otaležem, na zahodu pa nad Pirhovo luknjo izpostavljeni Lazec. Med njima je še vasica Plužnje. Svet okoli Straže nad Želinom pa je malo bolj odmaknjen od otaleškega okolja in od njega ločen s strmo grapo in kosmatim bregom. Kljub naravni ločenosti od svojega središča pa je ta predel že od nekdaj živel tesno povezan s Cerknim, dihal z življenjem Cerkljanske in postal njen neločljivi del. S svojim središčem je povezan z gorsko cesto preko Bevkovega vrha in z dolinsko skozi Želin in okrog hribov po soteski Cerkljanščice.

Na skrajnem zahodnem robu otaleškega sveta strmo kipi pod nebo poraščen breg Straže nad Želinom (476 m). Po pravici nosi to ime, saj kot pravi stražar bdi nad dolinsko cesto proti Idriji in proti Mostu ter nad vhodom v cerkljansko dolinico. Od tod preko Mačkovca do Pirhove grape čepijo le redke bajte. To so bregovi grape Trebovčice, ki ima svoj izvir visoko v bregu v presihajočem studencu Zaganjalki. V ta kot prideš le peš.

Pod zaselkom Mlaka sem jo udaril preko grape in se vzpel po gozdnati stezi, celo po nekakšnem kolovozu proti vrhu, s katerega se že od leta 1767 razgleduje cerkva. Izpred nje je zelo lep razgled po dolini Idrijce z njenim asfaltnim trakom. Proti vzhodu se kaže vasica Lazec, že nad Spodnjo Idrijo se postavlja Gradišče, na levem bregu Idrijce pa modruje ponosni Jelenk z masorskimi in jagrškimi vrhovi. V vznožju stražarskega griča je med Idrijo in Cerkljanščico v breg porinjena dobro urejena kmetija Želinčarja, nad njo pa greben Rokava, ki sega do Raven in se izgublja proti Kojci in Poreznu.

Ob cerkvi na Straži čepi skromna kmečka bajta, mežnarija. Tu je pri Mihi na Straži. Kakor je čas že močno načel stavbi, tako so leta pritisnili k tlom tudi gospodarja. Napoln gluh je, invalid iz prve svetovne vojne s tako invalidnino, da je plačevalec ne nakazuje vsak mesec, ampak enkrat letno, in še takrat je ni za sol in tobak. V tej revščini živi še žena, sin pa si je poiskal kos kruha v Cerknem. Mladega življenja v tem bregu ob treh govedih, s pičlo odmerjenim dohodkom od kmetijstva ni moglo zadržati.

Mimo bajte sem se zaletel po kolniku v hrastov gozd. Hitel sem v strme senožeti pa po grebenski slezi po Jelenku, čez Lajše proti Babi (730 m) in Velikemu vrhu (880 m). V Bregu me je ustavila kmetija v Trebovju. Nova hiša, ki je zrastle iz stare bajte, me je skrita v sadno drevje prijetno presenetila. Opazil sem jo šele tedaj, ko sem stal pred njenimi vrati. Daleč od ostalega sveta kaže na dobre in iznajdljive

Spomenik prvi planinski koči na Poreznu

Foto L. Božič

Cvetoča ajda v Labnah

Foto L. Božič

gospodarje. Ni jih veliko. Stara mati, mlada dva in sin. Čudim se in sprašujem. Delati je treba, pravijo. Nič hudega da jim ni v teh bregovih, v katerih že imajo svojo pravo Ameriko. Dva osebna avtomobila višje kategorije inozemskega izvora to trditev podpirata. Če pa so vozila hoteli pripeljati do doma, so si morali zgraditi štiri kilometre dolgo cesto, ki jih povezuje s Kladjem. Živinoreja, sadje in oglje so glavni viri njihovega dohodka. Pridelek oglja znaša okrog štiri tone na leto. Vsega takoj in dobro prodajo. Mlada dva sem našel ravno pri spravilu zadnjih ostankov oglarske kope, ki je letos zaradi slabega vremena gorela malo dalj časa. Mlada je bila zaradi umazanega dela malo v zadregi. Po povabilu, naj se jeseni oglasim na domače žganje in mošt, sem se počasi spustil v grapo Trebovčiče, k Zaganjalki. Zanimiv prirodni pojav, cerkljanska posebnost, soroden savinjski »Iglici«. Le škoda, da je dostop zelo neroden in oddaljen ter da je izvir zanemarjen, okolica neurejena.

Od izvira sem zavil okoli brega, dokler ni kolovoz obstal. Ob osamljeni bajti sem se moral spustiti po senožeti v globoko grapo. Po starem vzniku, na katerem sem se končno znašel, sem se prebijal po romantični skalnati soteski Trebovčice do prvih hiš. Pot me je potem vodila iz Pirhove luknje proti vasicam nad Idrijco vzhodno od Straže. Po cesti sem stopal proti Lazcu. Ko sem stopil iz gozda, se mi je odprl pogled na bregove s sončnimi vasicami in bajtami. Sredi Lazca sem pobaral, kako je kaj. Že gre, so dejali, in nič niso tožili. Skozi vas imajo sicer slabo cesto, zato pa hitreje obnavljajo hiše. Še na greben sem skočil, kamor se je usedla cerkev, in se veselil zelo lepega razgleda. Pokazala sta se Kojca in ponosni Krn. Včeraj je na Krnu zapadel sneg; bil je čudovit v svoji sveži beli obleki.

Lazec je posajen v breg gore, ki nosi njegovo ime. Goro ločuje od soslednjega Mačkova (706 m) grapa Lupnica. Vzhodna stran Laške gore je namenjena Pluženjem in se tudi imenuje z njihovim imenom. Še dalj na vzhod, nad Otaležem, se dviga Špičkova gora z Bevkovim vrhom. Med Špičkovo in Pluženjsko goro je divja Dolova grapa. Kmalu za Plužnjami sem stopil v breg in že me je odcep ceste potegnil v slikovito vasico Otalež. Vsak planinec in turist se bo ustavil v tem kraju. Opazil bo sredi vasi kar mogočen združni dom, spomenik našemu poletu in zaletu nedavnih let, ošvrknil bo s pogledom po šoli, za minuto postal ob partizanskem grobišču z lepim spomenikom, se s pogledom sprehodil po dolini in po nasprotnih bregovih ter si skušal privezati dušo v edinem turističnem zavetišču, v vaški krčmi. Vse naštetu po-slavlja vasico Otalež na prvo mesto v tem južnem cerkljanskem gričevju.

Vse vasice, ki so pripete v bregove nad tokavo Idrijco, povezuje nekdanja vojaška cesta iz doline v Pirhovi grapi. Onstran Otaleža, pod Jaznami se krak ceste odcepi

in se vzpenja nad Otaležem proti Bevkovem vrhu k opuščeni Slabetovi kmetiji v višini 1050 m. Čudovito razgledišče! Kako krasna planinska in turistična točka! Kje je turistični vitez, ki bo odrešil zakleto turistično kraljico – nekoč postojanko slovenske planinske transverzale? Drugi krak ceste pa se potegne proti Jaznam in razpade v odcep proti Vrščevu, proti Kladniku in Ledinam. Levo nad Jaznami se prevali kolovoz preko sedla in se spusti v dolinico Laniš, od koder ni daleč v Sovodenj. Na desno z Laniš popelje slovenska planinska pot na Sivko in drži dalje proti Idriji.

Vsem vasicam pod Bevkovim vrhom je skupno brstenje novega življenja. Polna zaposlenost v dolini ustvarja boljše pogoje za življenje. Kmetijstvu tudi tu zvoni zadnji zvon. Le še redke so kmečke hiše, ki jim je kmetijstvo edini ali glavni vir dohodka. Na boljše čase kaže tudi ta hitra modernizacija kmečkih domov in naraščajoča motorizacija in mehanizacija.

Po bližnjici sem se spustil v dolino do Travnika, kjer me je potegnil za seboj vrvež in brnenje dolinske prometne žile, ki povezuje osrednjo in zahodno Slovenijo.

Čez Ravne v Zakojško grapo

Čudna tura, Je to sploh tura? Ali more tura končati v grapi in ne na veličastnem vrhu? Kaj neki išče v pustotah pod Poreznom? Tudi v grapah je lepo, tudi tod je mnogo lepot, čeprav manj sonca kot na vrhovih. Prav zaradi življenja, ki ugaša, je bila moja pot obrnjena v svet, ki je bogu in ljudem za hrbtom.

Nad Želinom, nad desnim bregom Cerkljanščice in Idrijce se vzpenja proti severu postavljen poraščen greben. V vznožju je na terasi nad cesto skrita kmetija pri Želinčarju. Opaziš jo šele, ko se po stopnicah, ki so vzdane v obcestno škarko, dvigneš na lepo ravnicco. Tu stoji mogočna hiša, tu so njive in skrbno negovan sadovnjak. Pagnal sem se med lepa razvrščeno drevje in jo udaril proti strugi Cerkljanščice. Begal sem in iskal nekdanj markirano stezo proti Ravnam. No, markacija je nekoč bila in tudi zelo uglašena steza, danes pa je za oboje že bolj težko. Trmasto sem vztrajal in se pognal v goščavo na robu gozda. Rinil sem po grapi navzgor v prepričanju, da moram nekje stakniti stezo ali vsaj njene sledove. V dušeci sopari že poznega jutra, ko mi je sonce pošiljalo žgoče puščice naravnost v hrbet, sem se prerinil čez Gastabil. Domačini pravijo tudi Gastabu. Kaj naj beseda pomeni, mi ni znal nihče raztolmačiti. Morda pomeni gosto bilje. Zelišča je tod okrog res celo veliko in se v resnici i v gozdu i na senoženih skozenj težko poganjaš naprej.

Pogled na Porezen izpod Poč

Foto L. Božič

Stara kmečka hiša v Gorjah

Foto L. Božič

Znašel sem se na prostranih senožetih. Bile so v polnem razcvetu in čakale koscev in grabljic. Visoko zrelo travo sem gazil mimo senikov in opuščenega hleva ter usmeril korak proti Ravnam. Na levo pod menoj so se odprle globoke in lepe Doline, pokrite s senožetmi, potaknjene s številnimi lesenimi seniki. Onstran globokega podolja, na drugem bregu Dolin, pa so se v soncu že zasvetile hiše Spodnjih Raven. V loku sem obšel Doline, prekoračil pod Malim Kovkom močan tok Idriška, ki izvira malo nad potjo in se izgubi v dolino. Tudi ostanki nekdanjega mlina so še tu.

Stopil sem na greben Spodnjih Raven. Pred hišo sem prisedel k gospodinjini in se zapletel v pogovor. Spodnje Ravne imajo kak ducat hiš. Zelo lepo je tu. Lepo je vidna Kojca in pod njo vasice Bukovo, še nižje pa Police. Onstran idrijske grape vidim Šebrelje z Lokvarskim vrhom v ozadju. Med ravnskim in grebenom Bukovskega vrha se iz Kojce iztrga nekoliko nižje sleme Radne in pade proti zaselku Laharn v Bukovsko grapo.

Do drugega dela Raven, do Zgornjih, ni daleč. Danes ne ločujejo več vasice v Sp. in Zg. Ravne. Zedinili so se za enotno ime Ravne. Oba dela je povezala s prostovoljnimi delom zgrajena cesta. Gornja vas stoji na sedlu med Malim in Velikim Kovkom. Planinsko zavetišče je bilo zaprto, ključ od aragonitne jame pa je v muzeju v Idriji. Zato sem kar sredi vasi pobaral znanca, kaj je novega na tem koncu sveta. Nič posebnega, nobenih problemov ni. Mladi so zaposleni, stari pa na ta ali oni način preskrbljeni. V vasi je sedaj okrog petinšestdeset števil, od teh pa se samo kakih deset preživlja izključno samo s kmetijstvom. Ti imajo seveda težave, kokršne preživlja v splošnem kmetijstvo, še posebej pa višinsko. O motorizaciji, listi delovni in oni za zabavo, ni da bi kaj rekli ali se celo pritoževali; kar krepko se razvija.

Vroče je postajalo in grlo se mi je sušilo. Mahnil sem jo okrog Velikega Kovka in se znašel na križišču nad Zakrižem. V skromni trgovinici, ki je odprta le nekaj dni

v tednu, sem si splaknil grlo in z možakarji sprožil spomine na čase, ko je bilo veliko besed in malo denarja in je bilo udarniško delo; danes pa se potapljam v denarju in zahtevamo, da nam drugi delajo. Eno načelno odobravamo, drugo pa počenjamo. Pa kaj bi s spomini, saj je pred nami še jutrišnji dan.

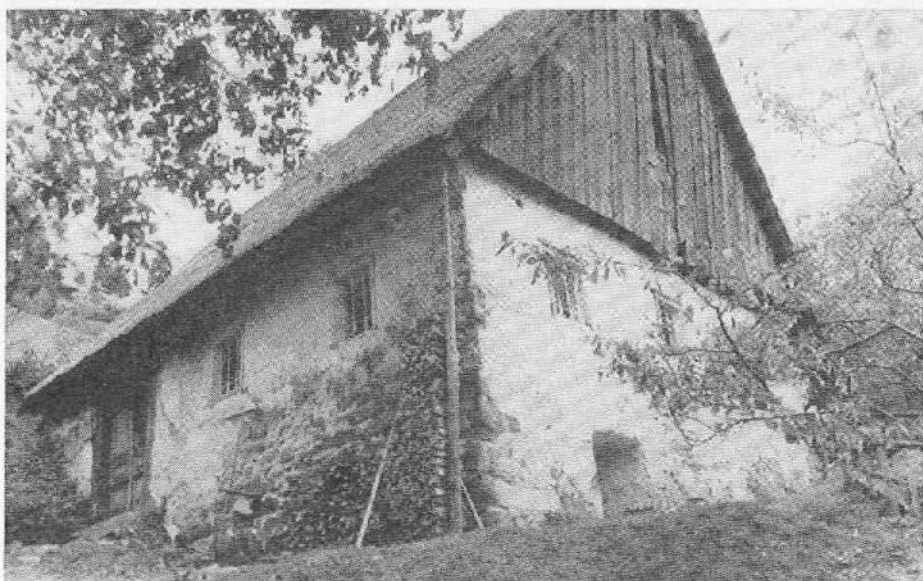
Sonce se je nagnilo že nizko v popoldan, grapa pa je bila še za gorami. Zato po cesti čez vrh Križa proti Jesenici! Na vrhu klanca sem obstal, se zagledal v Kojco in v vasico Orehek pod njo. Lepa, vitka Kojca, v njenem bregu pa na kup stisnjene hiške in hišice. Kojco že dolgo opazujem z vseh strani, zato sem kar na mestu sklenil, da ji bom posvetil naslednjo turo. Iz razmišljanja me je zdramil pozdrav starega znanca. Spet sem se zaklepetal o tem in onem, predvsem pa o okolici, ki me je obdajala. Po cesti, ki se ovije okrog pobočja Pleče in V Križu (zadnje ime baje spominja na Benečane, ki so tu sekali les v znamenju križa), sem podaljšal in pospešil korak proti Jesenici. Nekaj bajt je raztresenih po bregu, nekaj pa se jih drži skupaj. Kakih trideset je vseh. Razpostavljene so v bregovih pod Ritovcem in Kojco. Nad vasjo je v rebri Kojce dobro viden Divji rob z jamo, kjer je bival Divji mož, o katerem piše pisatelj Bevk. V zvezi s skalo kroži v ustnem izročilu pravljica o mežnarju, ki je prelisil hudiča. Šlo je za stavo. Hudič se je obvezal, da bo za ceno mežnarjeve duše nekega dne še pred poldnevom prenesel skalo na vrh Kojce. Hudič se je spravil k delu, zadel skalo na ramena in se začel potiti v strmi breg. Mežnar ga je opazoval in se zbal, da bi hudič utegnil uresničiti svoj namen. Zato je že ob enajstih potegnil za vrv ter odzvonil poldan. Hudič je pobesnel in spustil skalo, ki je še danes na istem mestu.

Na Vrhu ravni sem za hip posedel in nekaj malega požvečil. Toda čas me je pri-ganjal naprej po nemarkiranih poteh. Tu je veliko križišče poti in steza. Na Otavnik, na Kojco, v Zakojco, v Zakojško grapo in na Jesenico... Katera je prava proti grapi, nisem mogel razbrati. Vsaka pot se je čez čas sčefrala v še številnejše stezice. Udaril sem na desno in začel gaziti blato gozdnega močvirja. Prodril sem do divje grape pragozda, jo po vseh štirih prekobil in se po nekakih sledovih začel dvigati v višave. Na jasi v bregu pa je sled skopnela. Zatrobil sem k umiku in se vrnil do razpotja.

Zavrtel sem se v levo. Prav mi je bilo. Kmalu sem stal pred osamljeno in obnovljeno hišo v Črnem vrhu. Skrajno severno krilo Jesenice. Znašel sem se v vencu otrok, ki so spravljali seno. Največji, toda še vedno šolar, z butaro na glavi, je bil zelo vljuđen

Kmečka bajta pod Cimprovk

Foto L. Božič

in zgovoren. Zavedal se je, da je v očetovi odsotnosti njegov namestnik. Povedal mi je, da jih je samo pol ducata, otrok namreč, in da oče dela na Jesenicah. Usmeril me je okrog kozolca, kjer sem stopil na lep kolovoz. Ovija se okrog Otavnika, tu in tam lepo vklesan in vdolben v kamnito steno nad prepadnim pobočjem. Občudoval sem mojstrsko delo tistih, ki so si pred tolikimi in tolikimi desetletji, verjetno celo stoletji, utirali življenjsko pot v te divje samote. Tedaj se je selilo življenje po kolniku navzgor, danes se seli v obratni smeri nazaj v dolino. Na koncu gozda sem stopil skozi leso na plano gmajno. Odprl se mi je svet pod Otavnikom, Poreznom in Durnikom, svet v zakojški grapi, bregovi potoka Porezna, ki izvira v Poreznu in se drzno spušča proti Bači v Hudajužni.

Bil sem na cilju in obstal pred prvo hišo pri Osojnikarju. Trije odrasli in majčkena v plenica so v hiši. V hlevu je sedem glav govedi, ki jih v poletnih mesecih preganja po gmajni pastirček šolarček iz družine v Črnem vrhu. »Kam naj gremo?« me je odločno zavrnila stara mati, ko sem ji povedal, da blizu in daleč ljudje govorijo, da se bodo prebivalci zakojške grape preselili. »Tudi tu se da živeti,« je še odločneje pribila. Seveda, sem si mislil, tako sodiš ti, ki si že vse dala in pustila tu, kaj pa misli mlada in kaj bo mislila ta, ki danes vleče še dudo? Obe pa sta že danes z eno nogo daleč iz te pustote.

Spustil sem se še globlje v grapo. Tu je bajta pri Graparju. Pod streho sta samo še dve ostareli dekleti, brata jima je lansko zimo pobral plaz. Delata, garata in živita ob dohodku od živinoreje. Tam je še hiša pri Mušču. Stara zakonca otepata življenje in štejeta dni. Nad strmo skalo pri Obidu Na robu je smrtna tišina pokrila hišo in svet okoli nje. Vse je prazno, zapuščeno in prepuščeno razdejanju časa. Stare so odnesli, mladi pa so pobegnili. Bedna je idila v zakojški grapi pod Poreznom. Med tem ko vsi pod Kajca govorijo, da se bodo ti stari samotarji odselili, pa sami o tem ne vedo nič. Nimajo odgovora na kdaj, kam in kako. Prerokom se zdi samo ob sebi umevno, da tu ni mogoče živeti, ne razmišljajo pa, niti ne iščejo odgovora na mnoga vprašanja, ki stoje pred ljudmi, ki tu životarijo.

Prišel sem, videl in slišal. Svoj cilj sem dosegel. Vrnil sem se po isti poti. V glavi mi je brnelo nešteto misli. Skušal sem se postaviti v davne čase, ko je tod začelo brsteti človeško življenje, in čutil današnje dni, ko ugaša in admira. Svet starcev. Danes mnogo govorimo o starih ljudeh in o družbeni skrbi zanje. Pogrnjali smo celo neko znanost, s katero si učenjaki belijo glave, stari, okrog katerih se ta znanost vrti, pa odhajajo prav tako, kot so odhajali pred odkritjem te znanosti. Stvarno: Katera soseska, kateri del družbe je poklican, da priskoči na pomoč samotarjem v zakojški grapi? Ali bo pohlepna in zapravljiva potrošniška družba še sposobna napraviti kaj odločilnega za take stare ljudi?

Skozi Jesenico sem se spustil v vasico Orehek. V strmi breg se je usedla ta slikovita vasica. Nad njo stoji onemela šolska zgradba z dvoranico za prireditve. Mlado življenje so preusmerili v dolino in stavba je ostala prazna in samo še spomenik naše nedavne obnovitvene in udarniške vneme. Poprašal sem po Andreju, pobudniku in organizatorju vseh velikih del v vasi in okoli nje. Ali bi tudi on dejal, da ni problemov? Njegov sosed ni bil tega mnenja.

Iz ozkih vaških ulic sem se komaj izmotal pa jo udaril po orehovski grapi, ki jo je izkopal izpod Kajce potok Jesenica. Po grapi se niso v celoti potegnili nove ceste; z vrha se spusti novi del pa kmalu zapelje v kolovoz. Onkraj starega mostu sem stopil na že kar dobro avtomobilsko cesto. Struga potoka se počasi odtuja cesti in pada vedno globlje, cesta pa se zvija v breg. Že so legle prve večerne sence med orehovsko in bukovsko grapo po grebenu Ravni in Raden. Pred lepo kmečko hišo pri Abramcu sem obstal. Mladi gospodar mi je postregel z domačim vinom iz izabele, ki raste po stenah hiše in po vseh gospodarskih poslopijih. Toliko ga je, da pridelajo pijače za vse leto. Družina je številna, delovne sile še ne manjka. Čez osemdeset let stari ded je še kar pri moči; giblje in dela. Pokramljala sva o tem in onem. Povedal je, da sta s pisateljem Bevkom istih let in da ima nekaj spominov nanj. To so bili dobri stari časi!

Proti koncu poti me je doletelo še zadnje srečanje. Nasproti se mi je priguncjal zakmašno oblečen moški in mi krepko segel v roko. Napil se ga je na žalost in veselje. Od božje roke da božje roke je cel dan prenašal zdravila za svojo bolno ženo. Govoril je kot dež in kazal na hišo pod vrhom grebena. Ko mi je še zaupal, da ni gospodar na posestvu in da nosi hlače njegova žena, celo njena sestra, sem ga popolnoma razumel. Težko sva se ločila, pravzaprav težko se je ločil le on, saj ga ni brigala niti bližajoča se noč. Dejal je, da jo bo krotil z lučjo, ki jo nosi s seboj. V gostem mraku sem odvihral proti Reki na cesto v idrijski dolini.

Na Kojco (1300 m)

Dolgo sem jo ogledoval od blizu in daleč, se smukal okoli nje, sedaj pa sem se je lotil.

Julijsko jutro me je pozdravilo v Cerknem. Megle so se pajdašile okrog Porezna. Niso se mogle odločiti. Ali v dolino, kjer bi jih posušili sončni žarki, ali v višino, kjer bi se združile v armado oblakov in ogrozile lepo vreme. Pa je bilo sonce močnejše. Počasi sem šel proti Zakrižu, lepi vasi pod Vrščem, Robom in Velikim Kovkom. Življenje je v njej prav tako kot v vseh vasicah cerkljanske dežele. Delovna sila je malo doma na kmetih, več v dolini. Kosilnice so že krepko udrle v vas a tudi traktor je vedno bolj glasen. Jutranji razgovor z domačinom, pol kmetom pol tovarniškim delavcem, se je sukal okrog kmetijstva. Kmetijsko delo ni plačano, odkupne cene nerazumljive, maloprodajne pa divje. Kdo ve, koliko časa bi o vsem tem še tekla beseda, da se ni obema mudilo.

Vrh križa so se me usmili električarji in me s kombijem potegnili do Jesenic. Voščili so mi še srečno pot čez Kojco, jaz pa sem že rinil v breg med hišami. Prvo srečanje je veljalo vaščanu, ki si je ob dveh palicah pomagal in se po polževo pomikal naprej. Čez oba kolka se je pritoževal, ko pa sem mu povedal, da sem namenjen na Kojco, se je v hipu razživel. Tudi on ima gori svojo senožet, na kateri je pustil dobro merico svojih moči. Danes ne kosi več tam gori. Ne more niti ni več potrebe. »Le pojdite, boste videli, kako lepa je Kojca s svojo ravnico na vrhu. Tega nihče ne verjame.« Pomislil je na tiste čase, ko je v bregovih in na vrhu Kojce odmevalo klepanje kos, se razlegalo vriskanje koscev in čebljanje grabljic. Danes je tudi Kojca izgubila svoj glas. Kosci so odnehali, gosti pa se Kojce ogibajo in jo prepuščajo divjadi, ki se tod okoli razigrano podi in gazi obilno krmo.

Spet sem se znašel Vrh ravni. Sonce je bilo že visoko in je začelo neusmiljeno žgati. Po gozdu bo še znosno, sem menil. Kaj pa bo, ko bo zmanjkalo drevja? Steza se kaj spočetka kar strmo zakadi v breg. Kar prijetno hladno je bilo v senci. Tu in tam je popihala celo rahla sapica. Sam sem bil v gozdni tišini. Pod Divjim robom me je vodila pot. Prekmalu je bila tu že prva senožet in na njej pod vrhom zadnji senik. Kmalu je gozd obstal in pred menoj se je odprlo obsežno travniško pobočje Kojce, ki se oddahne šele na njenem vrhu. Le tu in tam sem videl kak bukov grm ali malo višjo zakrnelo in skratovičeno bukovo rast. Zagrizel sem se v gosto nepokošeno travo, ki leto za letom ostaja tu in plega v debele plasti. Zato je hoja zelo težka. Le korak za korakom je šlo po vzhodnem razu Kojce. Počasi, počasi, sem si prigovarjal. Star si že, lahko kaj popusti. Ob vsakem premiku sem lovil sapo, boril se z višino in travo ter se stegoval od grma do grma. Komaj sem zagrabil za vejico, že sem rinil naprej in se potiskal v njeno senco. Le za glavo je bilo prostora, ostalo breme stvarjenja sem prepuščal soncu. Od brade mi je teklo v curku in skoraj bi se bil smilil samemu sebi in morda tudi že obupal nad tem božjim svetom, da nisem zagledal cvetočega šipkovega grma, ki mi je naznanil, da je le še dober korak do vrha. Rožic sem se razveselil kot prijatelja. Vrh Kojce je bil tu. Pred menoj se je odprla lepa široka planota, malce nagnjena proti jugu. Sredi bujne trave so mi kimalle marjetke, rumene arnike in zdelo se mi je, da diši tudi po čokoladnih murkah. Ko sem prišel do sape, sem se spomnil očanca v dolini pod Kojco. Prav je imel. Kljub vsem težavam in mukam, ki so mi stopale na pot, sem bil Kojce izredno vesel. Kaka

škoda, da je tako malo znana in še slabše obiskovana. Ločena je od drugih vrhov in porinjena stran od glavnih planinskih poti. Osamljen greben pa je kot nalašč za samotne popotnike in planince samotarje. Le redki zaidejo semkaj, saj so ji še domačini južnih strani dali slovo. Morda so ji nekoliko bolj zvesti le prebivalci pod njenim severnim pobočjem. Koliko časa še? Le redki so že danes tisti, ki jo v ranih urah primahajo na Kojco s koso na rami.

S Kojce je lep in zelo obsežen razgled. Na severno stran se spogleduje z bohinjsko-tolminskimi hribi, Poreznom in Otavnikom, proti vzhodu jo vabijo Ritovščina in drugi cerkljanski vrhovi, na jugu jo pozdravljajo Jelenk in Golaki, na zahodu pa Matajur, Krn, Kanin, v čistem ozračju tudi visoke gore daleč v ozadju. Na južni strani Kojce so napikane vasice Bukovo, Kojca, Krtečno, pod Bukovskim vrhom Police, na drugem bregu Idrijce Šebrelje. Levo vidim še Bevkov vrh.

Sprehodil sem se po grebenu, ki nalahno pada proti zahodu. Po njem se vleče rahlo vidna stezica, ki se spušča po zahodnem robu Kojce proti Bukovemu. Nikakor se nisem mogel ločiti od lepega hriba. Nazaj sem jo ubral po grebenu in stikal za sledovi življenja. V resnici sem na vrhu odkril pokošeno travo. Dozdevalo se mi je, da je morala pasti nedavno, verjetno še v današnjem jutru. Že sem se razveselil, da bom odkril tudi kosce. Ni jih bilo čuti ne blizu ne daleč v severnem bregu. Zato sem se odločil za spust proti Zakojci. Po pokošenem svetu si nisem upal, ker sem se bal, da bi se kar preveč hitro prismočal v vas. Izbral sem nepokošene severne strmine. Kakor je bila strašna muka, prinesiti svoje breme na vrh Kojce, še večja je bila, spustiti ga v dolino. Če sem v breg premikal svoja stojala centimeter za centimetrom, je navzdol šlo po milimetrih. Kolena so zdihovala in pokala, klecala, gležnji so se mi sprevračali. Polagoma je šlo navzdol.

Ko sem se tako mučil po bregu navzdol, ob vsakem koraku počival in duškal, sem se ozrl nazaj po bregu, proti višavam. Daleč nad, seboj sem zagledal kosca, ki sta junaško udrihala po travi. Hudo mi je bilo, da sem ju zgrešil. Zdelo se mi je, da sem zamudil zgodovinski trenutek, ko v Kojci še kosijo. Dogodek sem želel ovekovečiti v besedi in sliki. Sam vrag me je opetnajstil in prikrajšal za nekaj, kar sem najbrž za vedno zamudil. Pa mi je šavnila misel, da bi se splazil do njih. Odločile pa so noge. Niso hotele v breg. Ubogal sem jih in se spet spuščal navzdol.

Na Labinjskih lehah

Foto L. Božič

Razočaranje pa ni trajalo dolgo. Ko sem zlezel skozi gozdič, sem obstal pred tremi kosci iz Zakojce. Čufarjeva oče in sin pa nečak zakojškega pistolja so bili tu. Tudi najmlajši iz Čufarjeve hiše je bil priden. Ni vihtel kose, je pa toliko vestneje skrbel za hladno studenčnico in za jedačo iz domače kuhinje. Spustil sem se na tla in začel pogovor. Kratek je moral biti, saj je bilo nepokošeno območje še precej razsežno. Zakaj bi zaviral delo! Napasel sem si radovednost, v »mišnici« je parkrat škrtnilo, poplačan je bil trud in zgodovinski trenutek ukraden. Pa še o življenju v Zakojci smo rekli katero. Tudi tu ni nič drugače. Stari se starajo, mladina odhaja. Odhajajo pravzaprav eni in drugi. Vsak v svojo smer, eni k delu, drugi k počitku. Mladi v dolino, stari na Bukovo. Tako je bilo tudi z Ivančkom, ki sem ga hotel obiskati. Povedali so mi, da je Furlanovemu stricu Ivančku že pomladi utihnilo srce. Vest me je zbolela. Odšel je mož, ki je bil duša in srce zakojškega življenja v vsej povojni dobi. Elektrifikacija, vodovod, šola, spomenik, cesta – to so njegovi spomeniki. Skrbel je za druge, ti pa so nanj pozabili. Umril je kot »stric« na bratovem posestvu, na katerem je garal.

S šolarčkom sva se spustila proti vasici. Nasproti je prišla mati s kosilom in fantek se je vrnil v breg. Čufarjeva gospodinja me je povabila na mošt, ob katerem sva poklepotala o vsakdanjih skrbih in težavah kmetškega človeka, o delu in pehanju na kmetiji. Pa še o mladih je padla misel in beseda. »Kaj bi jih silila, naj ostanejo na kmetiji. Naj si pomagajo na boljše,« je še pristavila.

Skoro uro hoje sem zabil na poti proti Bukovemu. Studenček ob cesti je osvežil, pogledi v Baško grapo so mi krajšali kilometre. V gostilni sem ob črni kavi čakal in kramljaj, da se je razkadila opoldanska sopara. Tudi v vaseh tostran Kojce na Bukovem, v Kojci, Krtečnem in v naseljih v bukovški grapi, ki se spušča v Idrijo: v Sevcu, Žabjah in Laharnu utriplje življenje med industrijo in kmetijstvom. Mlada moč krepko kopni s sončnih bregov Kojce. Žene jih celo do Jesenic in še čeznje na mrzli sever. O vsem tem sva govorila s krčmarico. V pogovor pa se je mešal tudi Jim-ruk, nekdanji partizan, invalid brez ene noge, ki mu jo je odbila bitka na Šmohorju nad Selško dolino.

Namenjen sem bil čez Bukovski vrh v Police in dolino. Z Bukovega sem se spustil na globoko sedlo pod cerkvijo, nato pa začel lesti v nasprotni breg, v Bukovski vrh. Le nekaj kmetij sem srečal do vrha, kjer sem zavil mimo Seljakove kmetije. Tu sem moral čez njive, nato pa v gosto leskovje. Do sem je še držal nekaj kolovoz, dalje pa le slaba zaraščena steza. Po gozdu sem rinil na greben, nato pa spet strmo po peščini navzdol v grapo. Še okrog hriba in že sem opazil strehe v Policah. Vas se je zelo preudarno in preračunano stisnila pod vznožje Krnice, pred seboj pa pustila lepo planoto na terasi nad Idrijo s skrbno obdelanimi njivami. Ob nastajanju vasi so bila polja življenjsko vprašanje, zato so hiše postavili na rob planote, v vznožje hriba na severni strani. Desno od vasi se pne Kres, levo pa Kuk. Na drugem robu planote, ki strmo pada v dolino Idrije, je postavljena stara cerkva z ohranjenimi freskami.

Police še vedno nimajo prevozne ceste v dolino. Le kozje steze jih povezujejo s svetom. Kdaj je vas nastala in kdo so bili njeni prvi prebivalci, ne vedo. Ustno izročilo pravi, da so bili nekoč v njej naseljeni tudi cigani. Nanje naj bi spominjala le priimka Makuc in Božič. O tem izvoru sodobniki nič kaj radi ne govorijo. Mnogo raje pa se menijo o delu v osvobodilni borbi, pa tudi o svojem revolucionarnem delu pod Italijo. V vasi je danes za dva nepolna ducata hišnih števil, od teh pa slaba četrtnina praznih in zapuščenih. Prebivalcev je kakih petdeset, nekdanjih pa je bilo trikrat toliko. Nekaj mladih je zaposlenih v Cerknem, kjer se šola tudi peščica otrok. Tako se življenje kaj naglo osipa. Rešitve ni, saj brez cestne povezave z dolino in svetom si življenja in razvoja danes sploh ne moremo predstavljati. Tako se bo tudi tu življenje odteklo v dolino in v svet po stozah, ki so jih utrli davni neznani prebivalci planote.

V takih mislih sem se pri cerkvi spustil po strmini v divjo grapo, po kateri se ob šumeči vodi vije ozka steza, dokler se ne ustavi ob asfaltnem traku v zaselku Laze ob Idriji.

NAJSTAREJŠI IN NAJMLAJŠI

NADA KOSTANJEVIC

Nismo zmožni velikih podvigov in ne dolgih potovanj. Smo pač gospodinje, starejši delavci in delavke, kmetje in kmetice, upokojenki in upokojenke – pa naši otroci in vnuki – željni narave, planin, vasic, željni vseh kotičkov naše lepe zemlje. Medtem ko »srednji«¹ vipavski planinci osvajajo vrh za vrhom, dosegajo eno delovno zmago za drugo – se nas je nekaj odločnih žena in deklet odločilo – organizirali bomo avtobusne izlete za manj zmožne člane.

Pet izletov – pet prelepih doživetij za skromne ljudi, ki malo potrebujejo za srečo in radost. Jesen je že nad Vipavsko dolino – in zima bo kmalu. Ob večerih pri ličkanju koruze, rezanju slanine, pečenju žganja premlevamo dogodke veselih izletov in načrtujemo nove. Morda se komu ne zdi vredno pisati o malih stvareh? Morda. Pa saj so tudi te male stvari malemu človeku prinesle, kar je cilj planinstva: veselje in počitek.

Čigova gora je najvišja
Čigova ljuba najljubša?

Učka

(Ljudska, »Kralj Albus«)

S Slapenci je sploh križ. Tisti dan, ko je Ivan pripeljal ropotuljo na Slap, je sicer Valči bila že tam, pa tudi še dve mladinki s Slapa, a fantje so spali trdno, kar se da. Ker je avtobus imel nekaj prostih (beri deficitarnih) mest, smo potrpežljivo počakali, da so zbudili Jureta, Jožeta, Dragota – pa celo nekaj popolnoma nepredvidenih izletnikov – da bo ropotuljo le polno neslo proti Učki. Pritekli so z nogavicami in čevlji v rokah, držeč hlače za pas, in toaleto so dokončali v drobovju našega »lunohoda«. Vipavci smo seveda zapeli kratko zbadljivko, a ko je avtobus zapustil tudi »slapensko magistralo«, smo bili vsi ena družina. Kaj vam bi govorila o Notranjski, saj ste se nešteto krat vozili mimo ponosnega Prema. Že smo prenehali biti »ljudski«² – »narodni«³ smo – pa še morje se nam prikaže. Matulji niso več uboga istrska vasica, marveč bogato in moderno predmestje Reke in Opatije. Seveda je začetek ceste proti Učki temu primerno še nekam pošten, a le začetek. Da je naprej kar obupen makadam, potrjuje dejstvo, da so na njej vzeli konec številni delavski avtobusi, ki iz vasi izpod Učke vozijo ljudi na delo. Ko je tak avtobus preveč razmajan, ga pač odkupi zasebnik in si iz karoserije izdela garažo – ali toplo gredo. Takih smo ob poti videli vsaj deset.

Junij je, vreme jasno in toplo. Češnje na drevesih rdijo – dežela pod Učko je spomladi domovina češenj, jeseni pa kostanja. Vasice so čedne, ljudje sicer hodijo na delo v Reko in Opatijo, a poljedelstva le niso opustili. Tudi turizem jim diši – ob cesti je v vaseh Bregi, Veprinac, Tumpiči, Zadka več ličnih gostiln, odkoder je čudovit razgled na modri Kvarnerski zaliv, na otoka Krk in Cres, na Reko zavito v dimno zaveso, na vrhove Gorskega kotarja. Cesta je pač strma, nekaterim se zdi tudi prepadna. Občudujejo mirno in modro morje. Povem jim staro pesem o kralju Albusu-Albuinu. Ljudsko izročilo Slovencev pravi, da je morje zagledal prvič z Nanosa. Istrski Hrvatje pa trdijo, da je prišel čez Poklon – sedlo v pogorju Učke do morja. Slikovito opisuje pesem: Morje je mirno kot kal, in na njem zlata splav, v njej pa so mnogi gospodje, med njimi Albus kralj. Še naprej v starem istrskem narečju pripoveduje ljudski pesnik: Gospodje se pogovarjajo: kdo ima najvišjo goro – kdo ima najlepšo ženo? Peter najvišjo ima goro, Pavel najlepšo ima ženo. In Albus, mogočni kralj, je ukazal plemiču Pavlu, naj mu gre pripraviti gostijo. Z njim bo večerjal, pri njegovi ženi pa spal. Pavel žalosten odide domu, in svojo žalost razodene mladi in lepi ženi. Žena se pa nasmeje: »Nikar se ne boj, Pavel moj, jaz sem mlada in prebrisana.« Ker je soseda rodila otroka, bo vzela otroka v naročje, kot bi bil njen,

ter prosila Albusa, naj bi mu bil za botra. Mara, Pavlova žena, dobro ve, da se noben Hrvat ne bo pregrešil z botro, ker je to po ljudskem verovanju nepopravljiva krivda. In res, Mara zvečer pride z otrokom v naročju Albusu naproti. Albus ni nič jezen zaradi zvižaje mlade podložnice – sam pri sebi reče: »Ljubiti sem jo hotel – sedaj pa bom botroval!« V srcu vesel zaradi poštenosti mlade žene...

»darova Mari prsten zlat
a kumu Pavlu sto dukat
i malom čedu zlatan pas
ostal je Mari dobar glas!«

Vsi so kaj radi poslušali starinsko zgodbo. Smo že ven iz vasi, v nizkih gozdovih, kjer prevladujejo borni listavci, sem in tja kak bor. Kmalu zagledamo v skriti dolinici ob cesti otroško okrevališče, na mestu, kjer se cesta prevagne čez Učko proti Istri, pa kar dva domova. Eno je gostinski objekt, zgrajen še pred vojno, in večkrat kar snažno obnovljen. Drugo je pa nov in ličen dom PD Opatija. Izpred prvega doma, tukaj mu pravijo ka »hotel«, je zelo lep razgled na Kvarner. To nismo pogruntali le mi, temveč tudi mlad slikar, ki je kljub mrzlemu vremenu ležal v travi, in slikal – o ne, ni bil neki modernist, kubist ali naivec – kar pravi slikar je bil, njegovo morje je bilo modro, drevesa zelena, in vse je imelo pravišnje proporcije. Seveda so se naši šolarčki in predšolarčki takoj zgrnili okrog njega. Tudi starejši so bili takoj zraven, a ker nas je možakar precej srepo pogledal, smo njegovo delo molče opazovali. Prepustili smo ga pač kmalu tistim našim članom, ki vzpona na vrh niso zmogli. Dejala sem jim, naj se sprehodijo po cesti proti istrski strani. Tam sta v gozdu še dve stavbi: cestarska hiša in Peručeva gostilna. Takoj za njima pa je ob cesti lepo dostopen – le nekaj deset metrov višji od ceste vrh Forteca, s katerega je na Istro ravno tako lep razgled kot z vrha Učke.

Mi smo se pa zagrizli v hrib. Za »hotelom« je nekaj podrtij, ostanki nekdanje dograditve, ki jo je vojna pobrala. Steza proti vrhu je kar lepa. Saj je tudi več steza, kolovozov, pa tudi avtomobilska cesta, a je pač bolj »tako« – grajena je namreč za pretvornik RTV, in je bolj za terenska vozila – Ivan, ki ima slabe izkušnje s planinci, je rekel, da z »lunohodom« raje ostane doma.

Steza je tudi lepo markirana. Markacije se naštetokrat obnavljajo, videti je celo še sledove od večbarvnih markacij nekdanjih italijanskih planinskih društev. Društvo na Reki in Opatiji je tudi pred vojno pustilo politiko pri miru, in naravnost vzorno oskrbovalo pota in domove na Učki. Mnogi od nekdanjih članov »CAI« (Club Alpino Italiano) še danes živijo na Reki, in ravno tako ljubijo to markantno goro. Bolj se vzpenjamo, bolj nam je všeč. Drevesa so nizka – saj jih celo zimo pesti burja in krije sneg. Le sem ter tja v kaki dolinici je kako drevo bolj ravno in visoko. Šele sedaj je videti, da Učka ni tako strma, kot je videti. Njena pobočja so vsa posuta z belimi vasicami in zelenimi gozdovi. Ob obali pa znana naša letovišča – Ika, Ičići, Medveja, Moščenice, Opatija, Lovran... Večkrat prečkamo cesto – včasih pravimo »škoda«, včasih pa »dobro«, da Ivan ni šel z nami. Cvetja je mnogo, a ga ob vzponu ne beremo. Spustili se bomo izza vrha, po istrski strani, tam je cvetja še več, in še senožeti so, tako da rastlinje ni zaščiteno. Že zadnjič smo prišli na cesto. Z ene strani je že videti glavni vrh, in razgledni stolp na njem, z druge strani pa stranski vrh – le malo oddaljen, na njem pa stolp RTV, z visoko ograjo in stanovanjsko stavbo. K stolpu ne pustijo nikogar – zavarovali so se z velikim volčjakom, ki laja na vse pretege. Vrh Učke je popolnoma gol – visok je 1396 m, in zato so prav na vrh postavili močan betonski razgledni stolp – štiri metre visok, da bi bilo ravno 1400 m. Vsi se po stopnicah povzpemo na vrh. Šele sedaj uživamo v razgledu. Kvarnerja smo se že nagledali. Kamnita s cestami, gozdiki in vasicami posuta Istra pa nas venomer privlači. Vrh Učke ni edini vrh njenega več kilometrov dolgega grebena. Proti severu je Planik, ki ima skoraj alpsko rastlinje, celo macesni rastejo tam. Naprej so Vodice, pod katerimi je skalnat previs, kjer vedno kaplja voda. Poslednji, že ne daleč od postaje Jurdani, je Lisina, pod katerim je še en planinski dom,

dostopen z vozili. Proti jugu, nad Brsečim je trirogi Sisol. Ni čudno, da je Učka navdihnila toliko pesnikov in pisateljev. Nazor, Kumičić, Car-Emin, in celo nebodigatreba Gabriele D'Annunzio so bili njeni oboževalci. Čeprav nima posebne višine, so ji Italijani zaradi njene izpostavljene lege dali ime »Monte Maggiore« – najvišji vrh. Ravno pod nami se vidi le iztek Vranjske drage, čudovitega kanjona pri vasici Vranje. To je pravi Colorado, soteska polna velikih kamnitih stebrov, nekdanja vadnica reških alpinistov. Nekaj jo je že uničila praga Lupoglav–Štalijske, ostanek pa bo odnesel predor pod Učko. Škoda, podoba je, da druge izbire ni. Potem se bo le ubogemu Istranu odprlo okno v svet. Saj je dobre pol ure pod vrhom v gozdičku skrita vas Vela Učka, kjer se ljudje kaj revno preživljajo od kmetij, kjer češnje zore komaj septembra, kjer otroci hodijo poldrugo uro daleč v šolo. Bila sem nekoč v tej vasi – deset do petnajst hiš, ulice med njimi s kamnom tlakovane, oslički, ovčice, koze – in pozne češnje – ter ljudje dobri, zaupljivi. Kdo jih je prignal živeti tja gor? Morda še sam Albus kralj? Kdo ve? Kako le je pel Nazor o Istri?

Sliku tužno Istre mile ja u srcu nosim svom
Leži ravna i vrletna na tom moru Jadranskom...

Fotoreporterka Milka kar naprej pritiska aparat. Otroci se podijo po vrhu, mi kričimo za njimi, a zaman. Kot bi spustil jato divjih jerebic! Na vrhu je tudi mlad Rečan, ki nam pokaže pot za vrhom, z istrske strani. Ker je tam nad Jurdani zagrmelo, gremo... Kolovozi, gozdički, senožeti. Ubogi kmetič z Vele Učke, ogradil si je vsako pest travnika. Njive tukaj ne more biti – zajec in jelen sta ji sovražnika. Čudovite, neznane, raznobarvne rože cvetejo tod. Prav nad nami je zabliskalo, in naša ljuba kiša nas začne oblivati. Steza je široka, noge vajene, razpoloženje dobro. Našli smo celo nekaj zapoznelih šmarnic. Ivan je res imeniten mož. Ko je videl, da dežuje, nam je z istrske strani šel naproti. In že smo vsi v hotelu. Poletna nevihta je hitro mimo. Saj je že zgodaj, kaj naj počnemo v Vipavi še po dnevi. »Ali gremo v Opatijo?« »Trsat« najprej boječe poprosi ena izmed žena. Trsat, Trsat! začnejo vzklikati vsi. No, prav, kilometrina bo že pravšnja, pojdimo na Trsat. Ni le romarska cerkev zanimiva, še mnogo kaj krije v sebi ta nizki hrib, ki je popolnoma naseljen in je sedaj že skoraj v mestnem središču Reke, oziroma Sušaka.

Seveda smo se do tja pripeljali z avtobusom, iz mestnega središča drže na ta griček strme stopnice. Izročilo pravi, da jih ni moči prešteti – začel pa jih je graditi bojevnik proti Turkom – Petar Kružić. Kdo jih je le prvi preštel? Nič romantično, preštel jih je pač mestni pometlač. Znašel se je, pri pometanju stopnic je na vsako deseto zapisal številko in lahko sproti kontroliral, ali je prav – in se jih je nabralo 428.

Seveda si cerkve same nismo mogli kdo ve koliko ogledati, ker je bilo ravno opravilo. Videli smo le težke kamnite plošče v tlaku, z vklesanimi liki viteзов Frankopanov, katerih last je bila trsaška graščina in velik del Hrvatskega primorja ter otokov. Tudi glava Petra Kružića je pokopana v tej cerkvi, rešili so jo, ko so jo Turki zmagoslavno nosili na kolu. Frankopani so še danes dobro zapisani v ljudskem izročilu. Do svojih podložnikov so bili dobri, skupno z njimi so se bojevali proti Turkom in se upirali avstrijski nadvladi. In ko so skovali zaroto proti cesarju, je cesar nekaj z zvijačo nekaj s silo palovil vse družinske člane – može pobil, ženske in otroke zaprl v razne samostane. Podložniki so žalovali za domačimi zemljiškimi gospodi. Vsi so oblekli črna oblačila. In ker so pač takrat bile obleke bolj trpežne, kot so danes, so zdržale tri štiri rodove. Ker je kasneje izdelovalec imel za vzorec staro obleko, je zopet izdelal – črno. In tako je do naših dni naša otočanov in Primorcev – črna. Zalovanje, ki traja že sto in sto let in ki ga je komaj tovarniška izdelava obleke končala! Na samostanskem dvorišču so pred dobrim desetletjem zgradili posebno kapelo, v katero ljudje lahko obesijo razne zahvalne podobe in kipce, da jih ne bi obešali po cerkvenih zidovih. Zelo lepe so starinske oljne slike ladij v nevihtah ter lično izdelani modeli jadrnic in prvih parnikov. Tudi druge zaobljubne slike so zanimive. Nekatere

bi spadale v razstavo kiča – druge pa so kakor podobe slikarjev naivcev – saj so prikazane z otroško neveščo roko razne nesreče s srečnim izidom (prometne, pomorske, bombardiranje).

Sedaj pa h graščini! Le za slab streljaj je oddaljena od cerkve, na najbolj zahodnem in najbolj strmem robu trsaškega griča. Že v rimskih časih je bila tam postojanka Tarsatica, saj je s tega griča odličen pogled v dolino Rečine. Več stolpov in hodnikov je iz močnih kamnitih blokov, v enem je lepa restavracija. Sredi starinskih grajskih dvorišč se sveti bela marmornata kapelica. Ker je na strmini, je pod njo še en vhod, oba sta trdno zaprta, oba sta za restavracijsko klet in jih ljudem ne prikazujejo. In prav je tako. Spodnji vhod je dejansko podzemski rov, ki ima baje zvezo s koritom Rečine, in je bil grajski skriti vhod. V stropu, ki je ob enem pod kapelico, je luknja. (Strop je kake tri metre nad dnem rova.) Skozi to luknjo so tuji graščaki, ki so sledili Frankopanom, metali nepokorne podložnike na kamniti tlak, da so si polomili noge, roke, hrbet ter v strašnih mukah umirali. Poslednji graščaki so bili Francozi, Nugent so se pisali, mi smo jim rekli Nižan. Nad luknjo so dali sezidati lično kapelo, svoje bivališče pa uredili zraven gradu. Mlada grofica je nekako v dneh pred prvo svetovno vojno poprosila trsaškega kaplana Račkega, da bi v kapeli maševal. Kaplan je vedel, kakšno trpljenje je ljudstvo tam prestajalo, in je odklonil željo lepe grofinje. S pištolo je na iskrem belcu še enkrat prijezdila grofinja v župnišče. Rački pa jo je nagnal, in je morala iti z dolgim nosom. Dala je izdelati dva bronasta zmaja, in jih postavila pred kapelo. Enega je odnesel nebodigatreba D'Annunzio po prvi svetovni vojni, drugega pa ni utegnil – in je še danes pred kapelo.

Grofica se je postarala. Poročila se ni nikoli. Nekaj malega je dobivala od razkazovanja gradu, saj ga je imela takratna mestna občina Sušak v najemu. Spominjam se je zelo dobro, saj je umrla l. 1942. V gosposkih, oguljenih in zanemarjenih oblačilih, napol slepa in sovražna do domačinov je hodila po mestnih ulicah. Na gradu so se pri njej zbirali razni pustolovci, ki jih je bolj ali manj preganjala policija. Končno ni zaupala nikomur več, razen otrokom, prosila je, da bi jo vodili sem ali tja po mestu, ker je sama zelo slabo videla. Le nam otrokom se ni gabila, zanemarjena in umazana, kakor je bila. Ker smo se v šoli učili, smo znali kako nemško ali francosko besedo. To ji je bilo silno všeč. Za usluge in družbo na cesti (v hišo ni nikogar puščala) nam je dajala koščke čokolade. Moji starejši bratje in sestre so se spominjali, da so ti koščki bili še kar užitni. Mi mlajši smo pa – pet ali šest let kasneje – dobivali tako plesnive in smrdljive kose, da smo jih za prvim vogalom zavrgli. Umrla je zapuščena in sama. Ni bila pokopana na graščini, kjer so počivali do konca vojne drugi Nugenti. Tudi oni so morali svoje bele kosti umakniti z gradu, in vsi so dobili poslednji mir med ubogim ljudstvom na trsaškem pokopališču.

»Oglejmo si še en kraj – tudi ta je svet našem ljudstvu.« V prelepem parku Vojaku, ne daleč od cerkve, je grobnica padlih partizanov. Dijak počiva ob profesorju, delavec ob mojstru, mati ob sinu... Kar nehote se sklenejo roke, usta zapojejo žalostinko... Le malo domačih junakov ni med njimi! Ironija – Polić, najboljši med vsemi domačimi klesarji, ki je mnogemu Sušačanu izdelal prelep spomenik – je v tistih hudih časih kot partizan naletel na nemško minsko polje, in spomenik, ki ga je sam zase izdelal, je ostal v delavnici, ker od pokojnika ni ničesar ostalo...

Pa dovolj je žalostnih spominov! Slapenci so prvi mnenja, da je treba biti nekoliko bolj vesel, skobacamo se torej v Lunohod, vžgemo motor, radio, transistorje, gramofone, pa še naša grla, in nastane tak vsesplašen halo, da so se nekatere preveč resne upokojenke prijele za uha, in jih do Vipave niso spustile. Seveda so mladi želeli, da se bi po poti še kje ustavili za ples – najstarejši in najmlajši pa niso bili za to.

In naš zvesti lunohod nas pripelje nazaj na naše domovanje. Planiramo že nov izlet.

ČAKAJOČ NA POLETJE

VITEK SMOLEJ

Dolgega dneva potovanje v noč

Sonce začutimo, ko se peljemo pod Lubnikom. Tik ob drevesih, kjer se breg stika z meglo, se modro zablešči. Ivje po vejah se lesketa v nevidnih žarkih.

Na Prtovču je še megla, hiše so sive. Po bregovih leži debela plast ivja, kot da je padel sneg.

Nekje pri odcepu za Pečano predremo meglo. Nad nami je modrina, okoli nas meglene tančice, ki se vijajo v sončnih žarkih. Nekje v steni je padel kamen. Čez rob je izginil gams.

Pot proti vrhu je posuta s snegom, ki še ni prekril rododendrona ob njej.

Pri koči je mir. Za njo, pod oknom kuhinje, mirno sonce.

Stopim malo naokoli in se oziram in sanjam.

Ko sem bil prvič tukaj, nismo videli nič; prišli in odšli smo v sodri. Potem je prišel večer, ko se je nenadoma odkril Triglav, ko je zarja zamrla nad mračnim zahodom. Jutro, ko se je sonce nasmehnilo iznad Ljubljanske kotline – videl se je dim iz ljubljanske toplotarne, nekje pri Vodichah je gorelo, iz megle se je kadila goba dima –.

Drobci mozaika, ki sem ga sanjal z odprtimi očmi.

Odpravimo se smučat po tistem, kar je belega. Drvimo po plasti, debeli nekaj centimetrov in široki bore en meter. Zdi se, kot da plavamo skozi podrast rododendrona. Andrej se zabava z vrtenjem na mestu.

Uležem se in sanjam na topli, porumeneli travi. O preteklem poletju. O pretekli jeseni. O zimi, ki se bliža.

Hladno postane, da me zmrazi. Sonce ni več tako močno, kot je bilo. Zgodaj zahaja, kmalu bo zima. Zavijem se v vetrovko, ošinem s pogledom umirajoče Grintovce in se spuščam zimi nasproti.

Človek bi zavijal kot volk, ki voha v zraku bližajoče se viharje.

Dan na Veliki planini

Jutro je čemerno in mrzlo, ko se ustaviva pri Jurčku. Nikjer žive duše; samo pes naju pride povohat. Še lajati se mu ne da, samo zeha, da bi si skoraj izpahnil čeljust. Po lilastem jeziku mu priplava bela sapa.

Počasi sopeva skozi gozd. Tisto jutro mi maček spet dela družbo in kar bojim se hitro zaviti po serpentinu, tako zaspano in brnečo glavo imam. Diploma zares terja dosti od človeka.

Okoli naju pusta pokrajina. Smreke, s katerih se cedi ivje, za njimi pomrzli, temno-rjavi griči z zaplatami snega. Vse je sivo, prekrito z umazanim mrčem in vatasto meglo.

Čez nekaj časa se ogrejeva in nekako pozabiva na neugoden dan. Kmalu pustiva zadnjo kmetijo za sabo in z njo tudi prvo polovico poti. Zadiši po pravi megli, po laseh se nama nabirajo snežinke in zdaj se znajdeva v sanjski pokrajini. Bolj drsiva kot hodiiva med smrekami, ki valovijo v megli, mimo travnikov, nad katerimi čudno žari – ,se ti ne zdi, da je bilo tamle pred trenutkom videti človeka, pravzaprav ne človeka, mislim, da je bila srna, pa tudi, ali je sploh bila srna, kaj je bilo? Ali je bilo sploh kaj?' –. Veje nad nama zginjajo v negotovost.

Potem se nama zazdi, da vidiva modro nebo, in še preden nama uspe zbrati ves najin cinizem in se ponorčevati iz lastne naivnosti, zareže meglo prvi sončni žarek. Obstaneva pod črnkasto modrim nebom. Sneg pod nama je pomladen, mehak kot je lahko mehka le pomlad.

Bila sva kot dva krta, ki sta privrtala iz teme na pomladni dan in se oslepljena valjata po travi. Vidno sva raztegnila korak in kar tekla skozi gozd na plano.

„Kdaj gremo k Angeli, Andrej? Za prvi maj kajne, prav gotovo, pa kaj za prvi maj, takoj zdaj, hitro, teciva.“

Mrtva je zima, živela zima! Mrtva je zima smrti, dolgega časa, somračnih ur in gledanja skozi okno, solzavih brozgastih dni in mokrega, praznega mraza; sedaj je na vrsti naša zima, zima sonca, dolgih sončnih zahodov, suhega mraza, zametov in pršiča, zima v znamenju delala in labisana.

O tri srca, sonce! Zbudi nas, sij nam!

Pod križem na Gojški sva že sopla po vročini in cotastem snegu. Kadar sva se spogledala, sva se nehote zarežala. Žlobudrala sva kot dve sraki in čeprav nama je pojemala sapa, nisva znala nehati. „Andrej, pa tja moramo iti, to imava že dve leti v načrtu, ja, če tja, potem pa še sem, spada skupaj, kakor bo vreme, ampak čimprej, takoj ko bo malo boljši sneg in ko ga bo več, potem pa zagotovo, pa da ne boš zatajil, da sva zmenjena, častna roka, drži.“

Tega zarečenega kruha so še najini znanci imeli v izobilju.

Zapihalo je in vedel sem, da ni več daleč. Andrej je že vrtel glavo in razlagal, kje imajo postavljene sanitarije – v narekovajih – kje so nekoč zašli, kje jim je nekoč skrivnostno izginil poln flaškon...

Stala sva pred stanom in z vzdihom zadovoljstva odpirala vrata. Po snegu, po katerem je veter zarisal letnice, so se vlegle modre sence viharikov. Nisva se kaj dosti obirala. V koči je bilo hladno in skozi špranje je napihalo snega. Odpravila sva se na Bukovec. Pred stanovi so na smučkah ležali porjaveli neznanci, naju najprej namrgodeno gledali čez brado, potem se nasmehnili, da se je kar zabliskalo, in odzdravili.

„Tega Župca in Miha nikoli ne bosta pozabila,“ je začel Andrej. „Bilo je že pozno jeseni, ko smo prišli pripraviti stan za zimo. Onadva sta se še pretegovala po pogradu, jaz pa sem zunaj delal drva. V svoji planinski monduri: pokvečen klobuk, tak lovski, zelen, z rjavim trakom, kavbojke; pač obleka za tako delo. Pa pride mimo zdrava planinska družina, v slogu nazaj v planinski raj, spredaj oče z nahrbtnikom, očali in fotoaparatom, za njim stopničke in zadaj za rdečo lučko soproga. Otroci že od daleč odprta usta in široke oči. „Lep dan, kajne, fotr,“ pravi pater familias. Le kako je uganil, kako mi je ime. „Dober dan, ni da bi se človek pritožil, lep je res,“ odgovorim, kot se spodobi. „A vi pa še kar pasete,“ pravi važno oče in dostavi „pa trava, a je še kar dobra.“ Poležuha sta se začela krohotati, da sta skoraj padla s pograda. Samo še srečno je bilo slišati, pa jih že ni bilo videti,“ se Andreju razlezejo usta.

„Je oče že moral videti, da tisti dan še nisi poizkusil trave,“ dostavim. „Pa krav tudi ni bilo videti.“

„A vi pa še kar pasete,“ se Andrej ne more zadržati, da ne bi ponovil, in plane v smeh. Jaz pa tudi.

Sediva na vrh Bukovca in zaman iščeva bukve okoli naju. Proti jugu bleščeč rob, posejan s stanovi in bori, za njimi nasmejana dolina, nad katero se igrajo ovčice, tam zadaj Snežnik, Nanos in Trnovski gozd in sonce, da zapreš oči. Za nama Tiha dolina, iz katere je slišati brenčanje vlečnice, drsenje smučk in govorica, iz katere vsake toliko časa plane otroški jok. Poležavava, se nastavljava soncu in umikava hladni sapici, dokler nama ni vsega dosti. Spustiva se skozi gozd do vlečnice. Za nama lepe ozke vijuge skozi redek gozd.

Potem noriva uro za uro po svežem snegu ob vlečnici, dokler ni popolnoma porisan z vijugami. Smučarji, do vratu zapeti v rdeč, rumen in plav skaj se delajo, kot da jih najino norenje s kratkimi smučkami in brez srajc prav nič ne briga. Pa vem, da nama zavidajo.

Poln zaleta se vsake toliko časa zaustavim in dvignem pogled v modro nebo, ki so ga, kot najine smučine sneg, prepredle sledi za letali.

Kje si, moja mala Nausikaa?

Zavzdihnem, zavriskam in planem za Andrejem po bregu.

Potem je kar naenkrat mir, ustavili so motor in smučišče se počasi prazni. Zadnji cmeravi otrok zgine za robom proti zgornji postaji žičnice in ostaneva sama.

Na robu se pri zadnjih stanovih še malo nastavlja soncu, ki je že mrzlo. Po nebu se je razvlekla bleda koprena. Cigarasti oblaki počasi jeklenijo.

Natakneva si smučke in utrujeno odropotava po bregovih na vrh Raka. Luže, ki jih je sonce izsesalo iz zmrznjenih tal, se prekrivajo z ledeno skorjo.

Rdečerjav večer, ki diši po dimu.

Prvi maj na Kaninu

Skušnjave so bile močne, volja pa negotova. Toliko vsega me je še čakalo to pomlad! Predvsem okoli dveh izbir sem se vrtel kot maček okoli vrele kafe, to sta bila Kanin ali Velo polje. Na Velo polje me je vleklo zato, ker bi lahko kljub slabemu vremenu preživel prijetne dneve. Kdor je bil kdaj pri Angeli pozimi, ve, kako zna biti prijetno. Pa je zmagal Kanin. In tako je tudi prav. So zato drugi spraševali Angelo, kako da za praznik dela ne izobesi zastave pred domom.

Najprej sem hotel na Kanin čez Komno in Krn, pa sem v odločilnem trenutku rekel 'slabo vreme', se obrnil v postelji in zaspal nazaj.

Tako sem se v Bovec pripeljal lepo z avtom, po vremenu, ki je bilo res obupno, mokro, megleno in mrzlo. Perspektiva res ni bila kdovekako rožnata. Vsa južna Evropa se je kuhala v kotlu raznih depresij in se slabe volje namakala v obilnem deževju, ki je prihajalo iz Genovskega zaliva. Kanin se poleg tega ponaša s podobnim slovesom kot Bohinjski kot. Nima zaman največ snežnih padavin v Julijcih.

Prebili smo se nekako po trasi nove ceste, ki bo peljala pod postajo Kaninskih žičnic, visoko v hrib, v mrzlem dežju zvlekli kramo na dan in se odpravili proti koči Petra Skalarja.

Če smo že nori, bodimo do kraja, smo mislili. Če ne drugega, bomo čepeli na suhem in se šli rabarbaro.

Po dolgem boju z dvajsetkilsko bešljo na ramenih sem zagledal nekaj temnega, kar je pomežiknilo z lučjo in s tem dokazovalo, da ni bolvan.

Koča je bila polna Primorcev, ki so prišli na Kaninski smuk, med njimi so sedeli bovški alpinci, pili rakijo in nam kuhali čaj. Pri obojem sem jim veselo pomagal in nazadnje mi je uspelo pozabiti na neprijetno vreme.

Drugo jutro ni bilo nič kaj boljše. Prestavljali smo se po koči, da smo bili kmalu sili drug drugega, gledali skozi okno in si hodili po prstih. Potem se je megla malo vzdignila, da je bilo skozi pajčolane dežja in sopare videti dolino. Z Joštom sva se nekaj časa prevažala pred hišo, potem pa se spustila ob gazi, dokler nama ni spet prišel nasproti dež. Imela sva spet izgovor za obiranje po koči, sušila sva svojo kramo, proti večeru pa se pridružila herojem, ki so šli potipat sneg. Po trasi smuka smo šli do štarta in se spustili po mastnem snegu do kočice. Valoviti grebeni proti vrhu Kanina so se razkrivali pod valovi temne megle, pod nami so mežikali avtomobili v dolini. Krn onkraj doline je zabadal svoj zob v reko oblakov.

Naslednji dan so nas domačini povabili na štart, pa smo raje izkoristili predah v megli in se odpravili še više. Po sodri in vetru smo se uporno prerinili do roba nad Tiho dolino, kjer nas je objela zlata megla in za trenutek sonce. Zlezli smo na škrbino v grebenu in pogledali po kulaarju na italijansko stran.

Zapihalo je, zableščalo in stali smo med kupolami megle, katerih spodnji rob je bil ravno v naši višini. Čez planjave, ki valovijo proti Soči, so hitele sončne lise. Splezali smo po platah na vrh in skušali predreti meglo na italijanski strani. Spet nas je oplazilo sonce, modro je zabliskalo med čvrstimi oblaki in utihnilo. Objela nas je spet megla. Splazili smo se nazaj, počakali, da se je za trenutek razpihalo in padli po bregu na greben pod Kojnecem. Po vijugah, ki smo jih spuščali za seboj, se je nabirala bela sodra.

Ko smo se pojavili v koči, se je začela prazniti. Nezadovoljni Ljubljancani so se že odpravljali, čeprav je bil v ponedeljek še praznik, Primorci pa so v jedilnici plaskali zmagovalcem v smuku.

Kmalu smo ostali v koči sami; kljub grdemu vremenu smo se popoldne spet odpravili na dež in zlezli na vrh nekje nad kočo. V zraku je vršala elektrika, da je kar pelo po smučkah.

Spet smo se sušili in gledali, kako ugaša dan. Za grebeni je grmela nevihta. Odložili smo se, da se tisti večer posvetimo rabarbari. Rabarbara, ali kakor jo tudi imenujejo, pantomima, zahteva od nastopajočega, da svojim souganjevalcem pokaže s kretnjami pojem, besedo, misel, ki mu jo naloži nasprotna stranka. Navadno je pri tem dogovorjeno, da je treba kazati le eno besedo, a mi smo si tisti večer dovoljevali tudi stavke ali miselne celote. Cvetke, ki so vredne zapisa, so po mojem, 'Luknja je polna vpijoče praznine' in 'Kovinostrugar izpod Ajdovega gradca'.

Spominjam se, kako je nekoč Andrej moral na Velem polju pokazati besedo 'dovršnik'. Tačka je bila izredno uspešna. Nikoli ne bom pozabil, kako se je metal po tleh in na trebuhu ležeč strigel z rokami. Hotel je pokazati jastoga, ki leze v vršo... Drugi dan nas je prebudilo sonce. Od veselja sem šel stat pred kočo, kjer sem ob panorami brundal uverturo v Tannhäuserja in pri tem vneto dirigiral. Kmalu sem imel za seboj cel orkester, ki mi je z mijavkanjem in krohotanjem pomagal ustvariti epski finale.

Pospravili smo kočo, pozaprli razmajane oknice, zaklenili in se odpravili proti sedlu pod Prestreljenikom. Pod soncem so se na vzhodu širili Julijci, majhni v daljavi, vendar do zadnje podrobnosti izrezljani na bledomodrem nebu. Megla, ki je silila čez Kal in Kaluder iz Bohinja, ni obetala nič dobrega. Hiteli smo po soncu, se podrsali z enega hrička in zlezli na drugega, obšli eno konto in se obupani spuстили v drugo in nazadnje splezali še tisti klanec, ki je zadnji. Upiral sem pogled v tla, obstal in vzdignil pogled. Na oni strani doline se je dvigal Viš s svojimi stenami. Pod nami strmina, ki se odbije navzgor v drug vrh in se spusti na desno proti Bovcu, na levo pa v Italijo. Na levi Prestreljenik, za katerim se skriva Poliški Špik. Pod nami črta opasti, drobno sedelce; Prevala, tista bajeslovna Prevala. Hiteli smo mazati smuči in se kradoma ozirali nazaj. Nebo nad Kaninom je črnelo in sonce je kar vidno umiralo.

V RAZORU NOČI

Biba Klinar

Bele glave starcev
v razoru noči.
Gradovi mandljevcov molčijo
v novembru.
Srebrni trebuhu čapelj v vejah teme
nimajo gnezda.
Ubita trava je zlata
v novembru.
Kam so odšli starci
v novembru?
Zeleno jezero mojih solz
brez imena.
Hočem, da umre mati
v novembru.
Žitu pri nogah ob zori
naj zdrsnem
čričku v zenico.
Bela gora
na nebu brez obzorja
ostane
na vašem zemljevidu.

Imeli smo namen spustiti se na italijansko stran, se vrniti na Prevalo in odsmučati proti Krnici. Pa smo ta plan raje opustili, ne toliko zaradi kakega državlanskega fair-playa, ampak zaradi vremena.

Potem smo drug za drugim odjadrali s sedla proti Prevali. Sneg je bil južen, vdiral se je, pa nič zato. Ustavili smo se za trenutek na robu, nekateri so v zaletu skoraj pobegnili v Italijo, in se ozrli naokoli. Koča in žičnica na italijanski strani sta bili mrtvi, na plazu pod nami dve piki, ki se nista zmenili za naše vriskanje.

Pomežiknili smo si, s pogledom objeli kotel pod nami, si zategnili pasove in stremena in se spustili. Na prvem robu smo se ustavili, v znamenje priznanja narisali tri srca v sneg in zavzdihnili od užitka. Še!

ln spet en kotel, s še boljšim snegom, dolge vijuge, pod nogami čutiš, kako ti smučka reže po snegu kot po maslu, stojiš na eni nogi kot kura in gledaš naravnost navzdol. In potem druga noga, sneg završi za teboj, skočiš čez repe prijatelju, ki riše svojo sinusoido z drugo fazo, potem slišiš ti njegovo sopenje za seboj, mogoče tudi kletvico, ker so se mu zapletle noge. Dol, samo dol, brez usmiljenja!

Za trenutek smo se ustavili in opazili, da puha proti nam megla. Počakali smo previdneže. „Tu je snega na mestih toliko, da mu s sondo ne prideš do dna,“ je dejal domačin. „Če prideš julija gor, boš smučal tu lahko še po snegu, iz katerega gleda tu pa tam kakšen bolvan, vmes pa je trd, uležan sneg. Tu senca, hlad, na oni strani, na soncu, pa rože.“

Spet smo se spustili še za en rob nižje. Sneg je že bil utrjen, porjavel od prahu. Skakali smo med skalami in grudami plazu in nazadnje že lezli med drevesi in po pesku.

Konec. Za danes nič več. Dvigali smo glave in gledali nazaj skozi dež proti grebenom, pod katerimi nas je vodila pot.

Krniški smuk. Celih 6 km menda ene same dolge smučarije. Edini konec Julijcev, ki ima s smučarjevega stališča res alpske dimenzije. In ki zasluži več obiskovalcev, kot jih ima sedaj. Ko bodo tu speljali žičnice, jih bo gotovo več. Kakšnih, sicer ne vem. Nekatere pa že poznam. Tiste, s katerimi smo skupaj tisti čudoviti ponedeljek pre-smučali te poljane.

GORA NI HOTELA – JAPONSKA DIRETTISIMA V EIGERJU

IVO KOTNIK

Počasi se je avtomobil ustavil ob dolgi zgradbi železniške postaje. Sonce nam je prijetno grelo zastale uda, ko smo se pretegovali ob cesti in si ogledovali gore okoli Grindelvalda.

Oči so mi drsele ob gorski železnici, čez gozd, po travnikih više in više in so se ustavile ter dolgo, dolgo zrle v mogočno kamnito gmoto kamenja, polno belih pik, ki se zde človeku kot pajki. Vsak čas bodo zgrmeli v nič. Slapovi, ki kot dolge bele niti neslišno padajo v globino, med vso to neskončnostjo pa človek, eden, dva, morda celo več. Kar trese me, ko pomislim na to.

Takšen je torej Eiger, sanje in konec mnogih alpinistov. Prvič stojim tako blizu njega, skoraj tik pod njim, zdi se mi, da bi se ga lahko že dotaknil z roko, pa se bojim, samo gledam ga. Telo mi rahlo drgeta. Občutka strahu se znebim šele v taboru, ob veselem smehu in dovtipih prijateljev.

Tri dni kasneje stojimo odti v jutranji mrak pod steno. Pred očmi imam Dušana Kukovca in pokojnega Janeza in še mnoge druge. Zdi se mi kot napol bogovi. Ko zrem v temo nad seboj, se sprašujem, če sem sploh sposoben za to, o čemer mnogi mislijo in govore samo s spoštovanjem. Poskusiti je pač treba, mar niso vsi

drugi tudi poskusili? Dvoje je: uspeli ali ne uspeli. Med tema skrajnostima smo mi, Jaka, Roman, Franci in jaz.

Molče se s svojimi mislimi, tukaj še po lažjem svetu, vzpenjamo navzgor. Sneg in skala. Skoraj ves dopoldan porabimo, preden se nekaj razležejaev pod Rumeno steno navežemo. Pred nami sta dva Francoza, ki sta namenjena po klasični smeri. Samo pomahamo jima v pozdrav, kajti mi gremo bolj desno v japonsko direttissimo. Popoldan smo pod njo, že vidimo svedrovce, ki se svetijo nad nami. Tudi tanka bela nit je napeljana po Rumeni steni, to je vrh, ki so jo obesili Japonci.

Toda opazovanja je kmalu konec, kajti čez steno se že vali gosta megla. Čez nekaj časa že dežuje. Vremenski preobrat je za Eiger res nekaj posebnega. Dež in kamenje z ledom, ki frči tokrat še prek nas, nam približno kaže, kakšne so razmere v steni. Toda kljub dežju in padajočemu kamenju smo dobre volje, ko si urejamo prostor za bivak. Vso noč dežuje, toda zjutraj je nebo kljub vsemu kristalno čisto, tako da že zgodaj bingljamo v gladki in previsni 200 metrski plošči. Kamenje še vedno frči mimo nas in svari, da gora nikoli ne miruje. Poslušam njegov zvok, najprej tenak in prodoren, sledi votel pok, ko se daleč pod nami razleti v nič. Počasi napredujem od svedrovca do svedrovca. Ne gre tako hitro, kot smo mislili. Tudi nahrbtniki nam jemljejo precej časa, saj jih moramo vlačiti za sabo.

Težko je opisati občutek, ki me spremlja v Rumeni steni. Ves čas me močno vleče ven, kar naprej ven od stene, hoče me odtrgati od svedrovca, zdi se mi, da še pajek ne bi upal za nami. Sprašujem se, če je to sploh še alpinizem. Prepričan sem, da to gotovo ni nekaj tistega lepega, kar si človek predstavlja pod to besedo.

Velika navpičnost Rumene stene je popoldan za nami, ta tehnično najtežji detajl je premagan, sedaj bo šlo hitreje, si mislimo, ko se po polici približujemo prvemu ledišču. Vreme je še vedno lepo, ko se po njem pomikamo navzgor. Sedaj prehajajo še dodatne težave, kajti kamenje spoštljive velikosti leti tokrat zelo blizu nas. Kot pokvarjena granata prifrči kamen iz višine in se zarije v sneg nad mano, tako da mi nahrbtnik kar sam zleze nekam na glavo. Vse bolj pogosto se oziram v višavo. Da bi le vsak kamen zgrešil! Prvo ledišče je za nami, a tukaj je že drugo, ki je še bolj strmo, pa tudi kamenje, ki leži na njem, se mi zdi večje. Ko si približno izračunam njegovo hitrost in jo primerjam še z njegovo maso, me kar strese, če samo pomislim, da bi koga od nas zadelo. Toda vse gre po Sreči. Tej smo vsi zelo hvaležni, kajti kmalu je tudi drugo ledišče za nami. Zopet držim za skalo, ki je sluzava in mrzla, pa se počutim veliko bolje kot prej na ledu.

Bivak si pripravimo kmalu nad drugim lediščem. Tudi Japonci so tukaj bivakirali, pustili so precej opreme, ki pa je na žalost mi nimamo kam dati. Noč je mrzla, s spanjem ne bo nič. Ponoči začne spet deževati. Zjutraj je Eiger ves v megli pa tudi vremenska napoved je slaba, nam po »walkie-talkie« pove Dušan. Opozarja nas, naj premislimo, preden gremo naprej.

Molčimo. Nič več se ne slišijo Jakov smeh in Francijeve šale. Nehote se spomnim zgodb o alpinistih, ki jih je v Eigerju zajelo slabo vreme, mraz in sneg. Pri duši me stiska, misel, da se z nami lahko zgodi podobno, kljuje. Jaka že predlaga, da bi se vrnili. Iz megle prši dež, od nekod se sliši glas lokomotive in nas spominja na življenje tam spodaj. Molče gledamo Jaka, ko nam utemeljuje besede še z dejstvi, ki jih že vsi dobro poznamo in nas je strah pred njim. Nič besed, samo kimamo, da ima prav.

Toda tudi vrnitev iz Eigerja je težka, morda še težja kot vzpon. Že na ledišču imamo težave, ko se po Romanu vsuje cel plaz kamenja. A sreča nas še ni zapustila, udarilo ga je, samo udarec po rokah, drugače pa je ostal cel. Vsi si oddahnemo, ko pod lediščem zopet zaopje klin. Sedaj je spust možen samo po nekakšnem ledenem žlebu na prvo ledišče klasične smeri in potem prek Hinterstoisserjeve prečnice. A lažji svet je bil sedaj še daleč, mislil sem, da ga ne bomo nikdar dosegli. Ledenega žlebu ni in ni bilo nikjer. Dušan nam je po oddajniku pomagal iskati in končno smo ga našli. Deževati je pričelo močnejše. V žlebu nas moči voda, ki se vali v obliki velikega slapu. Popolnoma premočeni končno drgetamo na vrhu prvega ledišča klasične smeri. Še to ledišče pa bomo rešeni, si mislim, ko spuščam tovariše z veliko hitrostjo do

Hinterstoisserjeve prečnice. Kamenje še vedno brni, spuščanje se nam zdi kar prepočasno. Teh kraguljčkov smrti se vsi še bolj bojimo.

Prek nas teko celi slapovi vode, ko se po prečnici bližamo lažjemu svetu. Na koncu prečnice se na nas vlije ploha. Voda in kamenje nam jemljeta še zadnje upanje. Zopet jo skupi samo Roman, kamen mu poškoduje rama.

Kljub temu smo sedaj že na boljšem, pomirjamo se, kajti najtežje je za nami. Tukaj hitreje zgubljam na višini. Stene pa ni in ni konec. Mračni se že, ko zaslišimo prijatelje, ki nas čakajo pod steno. Ko se spuščam navzdol in mislim na težke ure, ki so sedaj za mano, sem vse bolj prepričan, da se iz Eigerja ne bom nikdar več vračal, če ga bom še naskočil.

Ko pridemo na sneg pod steno, je že trda tema. Veseli smo, čeprav poraženi.

Težko mi je pri srcu, ko mi prijatelji stiskajo roko, ker vem, da nismo dosegli tistega, kar smo želeli. Goro smo kljub vsemu premagali s tem, da smo ji ušli iz njene ledenega objema. Premagali pa tudi sebe, ker smo se ob pravem času umaknili.

Prepričan sem, da bomo nekoč še stali pod Eigerjem. Dosegli bomo, kar nam zdaj ni bilo dano.

Prim. str. 294 Občni zbor PD Velenje.

LETO 1971 V STENAH

TINE MIHELIC

1. Zimska sezona

Prijetno mi je sredi letošnje klavrne zime pisati o lanski, ki nam je naklonila toliko sonca in lepega vremena, da se pač nihče ni mogel pritoževati. Najpoglaviteje pa je, da sta se v zimi 1971 po nekaj letih spet ugodno združili subjektivna in objektivna plat pogojev za uspešno alpinistično dejavnost. Odlično pripravljeni in kar se da zagnani plezalci so našli v stenah dobre razmere. Rezultat je moral biti dober. In je bil! Deset prvenstvenih vzponov, med njimi nekaj takih, ki jih mirno lahko prištejemo med največje dosežke našega zimskega alpinizma, taka je bilanca zime 1971. Ta desetorica je porazdeljena na zelo širokem prostoru. Peca – najvzhodnejše visokogorje našega alpskega sveta – je 21. 2. 1971 dočakala prvi zimski vzpon po »koroški smeri« v Kordeževi glavi. Plezala sta Lačen in Parotat. Tudi bližnja Raduha ni ostala brez zimskega obiska. »Steber« (200 m, V) so 7. 2. preplezali Cverlin, Kavnik in Prelag. Dva prvenstvena vzpona sta bila opravljena nad dolino Kamniške Bistrice. »Prilavniški steber« v Z steni Planjave so 14. 2. preplezali Balut, Jerman, Malešič, Osolnik in Volkar. 5.–6. 2. pa so Anderle, Rožič, Srečnik in Škerjanc preplezali smer nad Ploščo v J steni Skute.

V Julijcih je najprej dočakala obisk Grapa v Zadnjem Prisojniku (smer Drogenik – Kajzelj). 6. 2. sta Komac in Krivic našla v njej odlične razmere in opravila vzpon v štirih urah.

Sredi februarja so se Jeromen, Rupar in Simonič podali v Trento. Tu čaka na prve zimske obiskovalce množica prvovrstnih ciljev. Trojica si je izbrala enega najprivlačnejših. Med 13. in 15. 2. so obrali vse stolpe grebena Golčica–Kanceljini–Planja. Mesec dni kasneje (13.–15. 3.) sta bila »Trentarja« Jeromen in Rupar spet na delu. Pridružila sta se jima še Kunstelj in Rajar, vsi skupaj pa so imeli z lovsko smerjo v Loški steni (1300 m) dosti opravka. Prve zimske plezalce nad Koritnico je z velikim zanimanjem opazovala vsa dolina, saj so bili v odprti steni kot na dlani.

Posebno poglavje te zimske sezone pa predstavlja severna stena Špika. Vanjo se je z veliko vnamo zagrizla šestorica plezalcev. Rezultat je bil izreden: trije veliki vzponi. Prva sta izplezala Čedilnik in Krivic. Po dvodnevem plezanju sta 11. 2. sredi noči stopila na vrh Špika. Pod njima je bila direktna smer (900 m, V+). 12. 2. so v Krušicevo smer vstopili Belak, Košir in Manfreda. Ta smer, ena najdaljših v naših gorah (900 m, V, VI–), je kljub dobrim razmeram trajala tri dni trdega dela. Mesec dni kasneje sta Čopič in Krivic z vzponom preko Cizljeve smeri po stebru Špika (900 m, VI v zgornjem delu, plezala 12.–14. 3.) zaključila to »Špikovo zimo«. Severna stena

Špika je tako prva od naših velikih sten, za katero lahko rečemo, da je v zimi obdelana.

Zimska sezona 1971 je bila torej zelo uspešna. Edino, kar bi utegnili nekoliko zasenčiti to ugotovitev, je dejstvo, da je krog plezalcev, ki opravljajo najtežje zimske vzpone, zelo majhen, pa tudi imena se že nekaj let v glavnem ponavljajo. Je to znak, da le malo naših plezalcev goji zimski alpinizem? Mislim, da ne. Ekstremni zimski vzponi terjajo od plezalcev toliko, da je velika selekcija povsem razumljiva. Eden odločilnih faktorjev pa je tudi čas. Pri nas, kjer ni govora o profesionalizmu, zahtevajo intenzivne priprave, brez katerih ne gre, prav izredno zagnanost. Tudi ture same trajajo pozimi mnogo dalj kot poleti. Plezalci, ki v tujini opravljajo velike zimske vzpone, trajajoče cele tedne, pa tudi mesec dni, če ne gre drugače, so večinoma profesionalci. Sicer pa spadajo pod zimski alpinizem tudi drugi vzponi in pristopi ter turno smučanje. S tako dejavnostjo se ukvarjajo, kolikor jim pač možnosti dovoljujejo, domala vsi naši plezalci. Mislim, da se bodo vedno še našli garači, podobni onim, ki so za novo leto 1971 kljub obupnim snežnim razmeram uspeli v nekaj dneh pregaziti vse dolge kilometre poti med Krmo in vrhom Triglava.

2. Poletna sezona

Po običajnem uvodu v južnih stenah nad Kamniško Bistrico, Kleku in Paklenici je poletna sezona stekla razmeroma zgodaj, saj je zima pustila v stenah le malo snega. Kogel je bil lepo suh že v prvi polovici aprila, Paklenica pa tokrat plezalcem ni bila ravno naklonjena, saj je v prvomajskih praznikih, ko se je kot običajno zbrala tod množica plezalcev, slabo vreme preprečilo večje vzpone.

V glavni sezoni je prevladovalo pri nas lepo vreme in vzponov je bilo mnogo več kot prejšnja leta. Kar se tiče kvantitete, je bila sezona 1971 sploh daslej najbogačjša, tega pa ne bi mogli trditi o kvaliteti. Število prvenstvenih vzponov, ki predstavljajo srž alpinistične dejavnosti, je prav neverjetno: 45 in morda še kateri več! Vendar pa smo imeli že nekaj sezon, ko je bilo prvenstvenih vzponov 15 ali manj, vendar je bilo med njimi več resnično kvalitetnih kot tokrat. Po drugi strani pa veliko število prvenstvenih vzponov dokazuje, da naše stene še zdaleč niso do kraja obdelane. Celó v steni Kogla je bilo še mogoče najti prostor za dve novi smeri. Sredi množice manj pomembnih tur izstopajo po pomenu nove smeri v stenah Križevnika, Vežice, Draških vrhov, Triglava, Rakove špice in Planje.

Seznam prvenstvenih smeri poletne sezone 1971 pa je takle:

8. 5.: Tržiška smer v Koglu (IV, V, Anderle, Bence, Lončar, L. Rožič).

15. 5.: Zajeda ob strehi v Koglu (IV, VI, F. Šter, Zaplotnik).

15.-16. 5.: Primorska smer v Loški steni (Bricelj, III, IV+, Blažičeva, Štrosarjeva, Bregar, Gradišar).

maja: Šodrastra smer v SZ steni Kalškega Grebena (II, 700 m, Bergant, Ručigaj).

22. 5.: Direktna na Kegljišče v Jalovcu (IV+, 150 m, Blažičeva, Bregar, Gradišar).

22. 5.: Prečenje J stene Kotove špice (III, IV, Križaj, Razinger, Rupar, Zupanc).

23. 5.: Tržiška smer v Debeli peči (IV, V, Bence, Lončar).

23. 5.: varianta levo od smeri Jeglič-Kunaver v Debeli peči (V, 150 m, Rožič, Anderle).

5. 6.: »Pripravnika grapa« v Z steni Planjave (II, IV, Jeromen, Mikulič, Rupar).

19. 6.: Hunikina smer v Vežici (VI, Kosec, Pollak).

junija: varianta Wissiakove smeri v Triglavski steni (Dovžan, Smolej).

junija: Resnikova smer v Križevniku (V, VI, 350 m, Kukovec, Prelog).

4. 7.: smer »Helba« v Triglavski steni (V, VI, Anderle, L. Rožič, Srečnik).

4. 7.: Direktno na bohinjsko smer v Triglavski (V, 200 m, Kunstelj, T. Mihelič).

7. 7.: Centralna zajeda v V steni Stenarja (III, IV, 400 m, Kunstelj, T. Mihelič).

8. 7.: varianta Prusikove smeri v Triglavski (IV, V, 500 m, Jeržabek, Škerbinek).

11. 7.: smer »Zlata žila« v Rjavčkem vrhu (IV+, 300 m, Bajde, Gselman).

julija: Tomaževa smer v S stebri Grintovca (V, 350 m, F. Šter, Zaplotnik).

julija: nova smer v Debeli peči (IV, V, 400 m, Bence, Lončar).

14. 7.: Zahodni raz Dimnikov (IV, V, 400 m, Kunstelj, T. Mihelič).

22. 7.: Lahova smer v Vežici (VI, A2, 3, Kosec, Pollak).

22. 7.: Kašurina smer v S stebri Grintovca (III, IV, 350 m, Bergant, Ručigaj).

24.-25. 7.: smer Silva Grošlja-Metoda v Planji (V+, A2, 500 m, Cedilnik, Krivic).

avgusta: Jurharjeva smer v S steni Šmohorice na Uršlji gori (V+, VI—, Havle, Vravnik).

8. 8.: nova smer v S steni Razorja (IV+, VI—, Belak, Maležič).

avgusta: Tečajniška smer v S steni Dolgega hrbta (III, IV, 700 m, Kern, Zaplotnik).

20. 8.: nova smer med Trentskim Pelcem in Vratnicami (III, V, 400 m, Rupar, Tepina).

avgusta: Desna zajeda v SZ steni Rakove špice (IV, V, Belak, Kunstelj).

5. 9.: nova smer v S steni Rzenika (IV, V, 300 m, Ribič, Trobevšek, Uršič).

5. 9.: vstopna varianta smeri Jesih-Potočnik v S steni Frdamanih polc (III, 150 m, Razinger, Simonič, Zupanc, G. in T. Mihelič).

10.-11. 9.: Leva zajeda v SZ steni Rakove špice (V, VI, Belak, Kunstelj).

19. 9.: nova smer v Ribežnih (II, B. Mlekuž),
 septembra: nova smer v Srebrnjaku (Hočevar, Matijevac),
 5. 9.: nova smer v Malem Draškem vrhu (IV, Hočevar, Matijevac),
 19. 9.: nova smer v S steni Vel. Draškega vrha (V, VI, Hočevar, Matijevac),
 22. 9.: nova smer v S steni Malega Draškega vrha (IV, V, Bele, Zaplotnik),
 25. 9.: nova smer v V steni Brane (IV, 100 m, Kern, Papler),
 3. 10.: nova smer v S steni Kepe (IV, V, 250 m, Perčič, Šegregur),
 oktobra: Centralni steber v V steni Visoke Rateške Ponce (V, VI, 400 m, Kern, Zaplotnik),
 9. 10.: nova smer v S steni Malega Draškega vrha (V+, 400 m, Jamnik, Zaplotnik),
 oktobra: Centralna smer v J steni Malega Grintovca (IV, Ribič, Trobevšek),
 26. 10.: Direktna na JV raz Kukove špice (Dovžan, Langus),
 7. 8., 8. 10.: nova smer v SZ steni Škrlatice (IV+, 600 m, Čopič, Krivic, Maležič),
 oktobra: Bovška smer v J steni Lope (Kanin) (III, IV, 300 m, M. Mihelič, B. Mlekuž),
 31. 10.: nova smer v J steni Tolminskega Migovca (IV, 200 m, Gorjan, Kragelj).
 Ponovljene so bile številne težke smeri. V standardnih smereh, kot je Čopov steber, ki so nekakšen barometer plezalske aktivnosti, so se naveze kar vrstile. Kot zanimivost naj povem, da se tudi tujci močno zanimajo za naše stene, tako da je na primer Aschenbrennerjeva smer v Travniku sprejela nekaj zelo uglednih gostov (Dietrich Hasse, Paul Etter...).

Sicer pa med težjimi ponovitvami posebno izstopajo prvi ponovitvi stebra Šit (Darnik-Gradišar, Perčič-Zaplotnik) in smeri mojstranskih veveric po razu Sfinge (Dovžan, Smolej) ter drugi ponovitvi Dularjeve zajede v Jalovcu (Kosec, Pollak) in direttissime v Stenarju (Dovžan, Smolej).

Seznam drugih pomembnih ponovitev:

Šoštanjka smer v Križevniku (I. pon.: Rotovnikova-Volk, Polš-Mirnik),
 smer Kemperle-Benkovič v Rzeniku (III. pon.: Malešič, Kramar),
 Akademsko smer v Vežici (III. pon.: Kosec, Pollak, Škarja),
 Levi kamin v Štruci (I. pon.: Golli, Rebula),
 smer Jeglič-Kunaver v Debeli peči (I. pon.: Belak, Manfreda),
 smer Kilar-Levstek v Vel. Draškem vrhu (I. pon.: Krivic, Rebula),
 Peternelova smer s Čopovim stebrom v Triglavski (Simonič, T. Mihelič),

MALA VIPAVA

Marsikdo – oziroma veliko jih bo, ki bodo rekli: Še nikoli nismo slišali, kje pa je to? Pa saj se ni čuditi, saj se ta narod slovenski tudi na drugem polju drži dobesedno latinskega pregovora: *Nemo propheta in patria*. Ne domačim prerokom ne domačim krajem ne daje priznanja.

Mala Vipava, ta že nekaj stoletij, žal, samo v najožjem zemljepisnem krogu znani kraj geografsko in meteorološko zelo zanimivega posavskega kotička severno od Litije, oddaljen samo pičlih 28 km iz Ljubljane, bi bil res lahko že zdavnaj odkrit.

Tako imenovana Mala Vipava je neposredni okoliš Gornjega in Dolnjega Hotiča, v dvojnem savskem zavoju: prvega Z pod 468 m visokim Konjem, kjer se zasuje Sava iz vzhodne smeri v totalnem polkrogu v popolno zahodno smer, drugega pa pod mostom, prek katerega prečka železniška proga Savo, potem ko se je pod Poganško graščino prebila skozi predor. Vzdlž Save ob desni nas nato s hriba pozdravi prijazna cerkva sv. Jurija, po 5 km vožnje po cesti iz Hotiča pa prispemo v Litijo, da katere ima Sava edinstveno 2 km dolgo, izrazito SJ strugo. Od Litije dalje se pa struga in proga zasučeta v SV smer.

Nekaj je že treba vedeti o geografiji, morfologiji in meteorologiji, da razrešiš zagonetko s podnebno ugodno in toplo lego tega klimatskega otočka. Ugotoviš lahko samo gola dejstva, najti prave vzroke zanje, pa mora biti naloga temeljitega preučevanja.

Na ta okoliš Male Vipave me veže obilo spominov iz moje prve otroške dobe, ko sem marsikatero počitnice preživel v rojstnem kraju svoje matere. Neštetokrat sem gledal v prekrasni in razgibani naravi tega izbranega kotička preko žuboreče Save, kako je zahodni portal poganškega predora požiral in bruhal »železne kače«. V spominu mi je tudi mnenje našega takratnega hišnega zdravnika dr. Vinka Gregoriča, da ima Hotič zelo zdravo in ugodno podnebje.

Redki poznavalci ugodne hotiške klime, zaradi katere je zelo zahtevni in objektivni ljudski glas krstil ta kotiček slovenske zemlje za »Malo Vipavo«, so prepričani, da bi lahko slovenska prestolnica z nekaj dobre volje in truda bolje odkrila v svoji bližini to krpico slovenskega naravnega raja.

Direktna na Čopov steber (I. pon.: Bregar-Bešlin),
Ljubljanska smer v Triglavski (IV. pon.: Kunstelj, Simonič),
Švicarska smer v Rakovi špici (I. pon.: F. Šter, Zaplotnik),
Leva smer v Sitah (I. pon.: Bešlin, Bregar).

Ne glede na to, da naša planinska javnost na solo vzpone ne gleda ravno s posebno naklonjenostjo, je treba ta redka in pogumna dejanja ceniti. Med naše maloštevilne »soliste« so se v sezoni 1971 vpisali Zvone Andrejčič (Kočevarjeva smer v Stenarju), Nejc Zaplotnik (Prusikova in S. Wissiakova smer v Triglavski steni ter Dibonova smer v Špiču) in Marjan Manfreda (Paternelova smer v Triglavski steni). Značilnost poletne sezone 1971 je tudi velik napredek nekaterih odsekov, med katerimi prednjačijo tržiški, kranjski in kamniški.

Posebno poglavje pa v tej sezoni zaslužijo tudi alpinistke. Njihova izredna aktivnost je potrdilo, da velika in slavna tradicija našega ženskega alpinizma ne bo prekinjena. Plezalke so bile udeležene pri prvenstvenih vzponih in pri težkih ponovitvah, kar je razvidno iz prejšnjih poglavij. Tukaj pa navajam še nekaj pomembnejših podvigov. Z moškimi soplezalci so alpinistke preplezale direktno smer v Štruci (Zinka Slapar, Marička Skrlep), direktno na Čopov steber in Paternelovo smer v Triglavski steni (Erna Salberger), Čopov steber (Mica Kavar, Vida Strašek, Janja Krivic in Metoda Rauch), Zajedo v Travniku (Zdenka Dolinar) in številne lažje smeri. Posebno pomembni pa so vzponi samostojnih ženskih navez. Med njimi velja omeniti skaloško smer v Triglavski steni (Lenča Korenčan-Marija Rojnik), Herletovo smer v Ojstrici (Gusta Herzog-Bogica Škantelj), Igličevo smer v Mali Rinki, rumeno zajedo v Koglu, smer Modec-Režek v Štajerski Rinki (vse Vlasta Ekar-Marija Rojnik).

3. V tujih gorah

Po nekaj letih se je v sezoni 1971 tehtnica alpinističnih uspehov spet nagnila v prid domačih sten. To pa ne pomeni, da so plezalci manj obiskovali tuje gore. Nasprotno, rekli bi, da toliko naših alpinistov še nikoli ni gostovalo v Centralnih Alpah. Videti je, da so materialne in transportne ovire vedno manjše, obisk tujih gor postaja čedalje bolj množičen. Razumljivo je, da velik del alpinistov gostuje v Alpah brez

CHARLES EGMOND D'ARCIS

Konec l. 1971 je umrl dolgoletni predsednik UIAA (Union internationale des Associations Alpinistes). Smrt ni prišla nepričakovano, pokojnik se je bori s težko boleznijo že od konca l. 1970. Rodil se je 1887 v Ženevi, oče je bil Anglež, doma iz Firenc, mati je bila Ženevčanka. Od mladih let je bil poliglota, govoril je angleško in italijansko, enako dobro materino francoščino. Zato mu je bilo lahko se sukati v najrazličnejših mednarodnih kontaktih. Že v gimnaziji je vžljubil gore, predvsem Wallis, Mont Blanc in Dolomite. L. 1905 je postal član CAS v ženevski sekciji. Na univerzi je študiral zgodovino in literaturo. Svoje spomine je objavil v zbirki »En montagne« 1925 in »Neiges éternelles« (1935) in v mnogih člankih. Dvakrat je bil predsednik ženevske sekcije CAS, prvič l. 1917, nato še l. 1935, ko je s Seilerjevo zbirko ustanovil zermatski planinski muzej. L. 1930 je prišel na idejo, da ustanovi UIAA. Ideja se je uresničila v Chamonixu in Ch. E. d'Arcis je postal predsednik UIAA in ostal to 34 let. Nato je bil imenovan za častnega predsednika.

Med zadnjo vojno je bil d'Arcis dopisnik londonskega »Timesa«, zanje je poročal tudi iz Društva narodov. Za »Times« je med vojno delal tudi kot dopisnik okupirane Francije. Tako je bil lahko deset let član društva tujih časnikarjev v Švici, dve leti celo predsednik. To je imenitna izrabila, ko je šlo l. 1951 za žičnico na Matterhorn. V kratkem je zbral nad 1 milijon podpisov zoper vzpenjačo na najlepšo goro v Alpah in v odporu zoper njo tudi zmagal. Pomembno vlogo je igral tudi pri ureditvi mejnih težav med sekcijama CAS in CAI. Italijani so mu zato dali zlato medaljo. Imel je nenavadno sposobnost za pomirjanje duhov in vzpostavljanje tradicionalnega soglasja v planinskih krogih.

Ker smo o njem poročali 15 let, je prav, da se ga spomnimo ob smrti.

E. G. LAMMER

Eugen Guido Lammer je tudi za našo alpinistično zgodovino pomemben avtor, saj mimo »lammerizma« med obema vojnoma ni bilo lahko uiti. E. G. Lammer je plezalski Evropi tedaj imponiral s svojo bojevitostjo v stenah in v planinskem organizacijskem življenju, pri čemer je napadel vse, kar je bilo oficialnega, malomeščanskega, vse mu je zaudarjalo po klikarstvu, po planinskih boncih. V svojem delu »Vzponi in visoke misli samotnega iskalca poti«, je zvesto naslikal svojo izvirno

posebnih ekstremističnih ambicij. K tem lahko prištejemo tudi številne udeležence organiziranih tur z gorskimi vodniki, ki se lotevajo kar zahtevnih podvigov. Tako so bili po normalnih dostopih in lažjih smereh obiskani številni visoki alpski vrhovi. Seveda pa tudi v tej sezoni ni manjkalo naskakovalcev najtežjih alpskih vzponov. Ti pa so v Centralnih Alpah ostali žal skoraj praznih rok. Vreme je bilo tod tako slabo in nestanovitno, da so bili uspehi kljub veliki volji in ambicijam zelo skromni. Številni naši alpinisti so na primer naskakovali severno steno Eigerja po raznih smereh, vreme pa ni dovolilo uspeha niti eni navezi. Tudi v Chamonixu ni bilo dosti boljše. Le Košir in Manfreda sta srečno ujela primeren trenutek in preplezala severno steno Druja po Allainovi smeri. Ta smer je nekakšna vrstnica našega Čopovega stebra, torej največji dosežek francoske predvojnne generacije. Seveda pa je imela ta naveza daleč višje cilje, toda skupaj z drugimi vrhunskimi alpinisti, ki so oblegali razne velike smeri, sta na koncu ostala skoraj praznih rok. V Bernini in okolici je bilo vreme lepše, toda v ta skupino, kda ve zakaj, naši plezalci ne zahajajo z večjimi ambicijami, čeprav razpolagajo Berninske gore z mnogimi prvovrstnimi smermi. Z nekaj lepimi, klasičnimi turami se je tod izkazala le ženska »odprava« APD. V sosednjem Bergellu sta opravila pomemben vzpon Dovžan in Smolej. Cassinova smer v SV steni Piz Badile še vedno spada med velike, ugledne ture.

Dolomitska sezona pa je bila uspešnejša od lanske, saj je bilo tod vreme skoraj brez prekinitve lepo. Tako je naveza Grošelj-Šerjak precej podrobno obdelala južno steno Tofane di Rozes. Najvišjo steno v Dolomitih ima Monte Agner. Njen severni raz (V +, 1600 m) in klasično Sollederjevo smer v Civetti (VI -) sta preplezala Simončič in T. Mihelič. Kot po navadi, pa je bil tudi tokrat najuspešnejši Peter Ščetinin, ki je svoji izredni zbirki najtežjih dolomitskih vzponov dodal še tri nove. Oggionijeva zajeda v Brenta Alta, francoski stebel v Crozzon di Brenta in Philippova smer v Punta Tissi (Civetta), vse to so ture največjega formata. Posebno pomembna je Philippova smer, ki še vedno spada med absolutno najtežje vzpone v suhi skali. Značilno za to smer je skrajno težko prosto plezanje. Poleg tega je Ščetinin, ki zadnje čase pleza pretežno s svojim nemškim partnerjem Georgom Haiderjem, preplezal tudi prvenstveno smer v avstrijskih gorah: S steno Hirschecka (Reiter Alpen). Ocenaj: V, VI.

Tudi izvenalpska gorovja Evrope so v tej sezoni dobila slovenske goste. Tako so

uporniško osebnost. Konec 19. stol. je pisal tako, da bi utegnil pritegniti sodobni mladi rod

»Mi odvišni milijoni v trdem suženjstvu deljenega dela pozabljamo, da smo vendarle več kot vijaki in oljne kapljice v kolesju družbenega dela, namreč da smo ljudje; izgubili smo pošteno ponos, ki nastaja iz zavestnega naprezanja, ostala nam je kvečjemu bedna nečimrnost. Trohnenje zdrave samozvesti je velika bolezen hrbtne mozga današnjega dne.

Medtem ko navidez brez upanja krmarimo v najhujše, se zadnje čase vedno krepkeje in nepremagljivo dviguje človeška osebnost in terja svoje nesmrtnne pravice. V življenju in umetnosti vidimo znamenja novega individualizma. Šport je tudi obupni krik osebnosti, ki bi se rada rešila iz močvirja enakosti. Odtod tudi elementarna sila, s katero se danes ljudje ženejo v športu.

Nikjer pa se ne more osebnost tako energično in vsestransko izraziti kot v alpinizmu. Kakor da bi brali Mazeauda pa tudi mlajše, ki se danes spoprijemajo z najtežjimi problemi v gorah!

»Razumljivo je, da me je v takih časih bolj kot kdaj gnalo v gorah na mejo življenja. Vendar ne kot samomorilca. Nasprotno: prav tu sem začutil, kako iz globine moje duše vznikajo moči, ki se prisecavajo na življenje. Res mi je bila alpinistika opoj, v katerem sem utopil vso razdvojenost naše civilizacije, še bolj kot opojna pozaba pa me je neizrekljivo osrečevala, ko sem odkril zdravilo: Energično dejanje premaga razkrajajoče razmišljanje, naivna zaposlitev krepkih in zdravih gonov nas rešuje iz puščobnega nihilizma...

... In tako sem našel v gorah in še vedo iščem neskončno enotnost in harmonijo vseh moči in gonov svojega duha in vseh moči in elementov zunanjega sveta in vsega skupaj med seboj... v alpski naravi je vse en sam harmoničen kozmos. Ni poceni in površna harmonija, je več; najbolj bizarno razčlenjeni grebeni, najgrozovitejša brezna, mogočno odmevajoče rjovenje viharja, vse uničujoči plazovi se združujejo z najnežnejšim sončnim sijem, z najmehekšim meglenim pajčolanom, z zalim ledeniškim žužkom, s tiho svetlečo se rožico na skali - vse v eno samo enoto. Alpska pokrajina je podoba zakonitega reda. In tako se mi je oblikoval polagoma ideal alpinista, harmoničnega človeka, človeka polne narave. Vsi mogoči zakladi so v Alpah. Izpopolnimo si organe in sposobnosti, da bomo vse to bogastvo, plemenitost in lepoto dojeli. Ta zahteva je žal neizpolnjiva, saj ne morem biti istočasno alpinist, prirodoslovec, filozof, religiozna natura, fotograf, slikarski genij, biolog, paleontolog in arheolog, simfonik, kot R. Strauss, geolog, zgodovinar, folklorist, kulturni zgodovinar, meteorolog itd.«

tržiški alpinisti opravili nekaj vzponov v bolgarskih gorah, Kamničani pa so obiskali poljske Tatry. Tod so opravili 55 vzponov, med njimi tudi »šestico« – SZ steno Zad-njega Mnicha (Kukovec–Malešič, Ažman–Kramar).

4. Odprave

Ob podrobnih poročilih, ki jih objavlja PV o odpravarski dejavnosti, se bom v tej kroniki omejil le na najosnovnejše podatke.

Prva letošnja odprava – organizirala jo je PD Kranj, udeležili pa so se je še alpinisti AO Mojstrane in AAO – je pod vodstvom dr. Iva Valiča odpotovala v Hindukuš. Nova smer (pristop z juga) na Istor-o Nal (7398 m) pomeni nov velik uspeh slovenskih alpinistov v gorah Hindukuša. Žal pa je ta podvig terjal tudi prvo žrtev med našimi obiskovalci svetovnih gorstev. Zaradi banalne prometne nesreče smo izgubili našega odličnega alpinista in prijatelja Zvoneta Koflerja.

Akademsko PD je poleti poslalo 7-člansko odpravo pod vodstvom Janeza Ruparja na gore Lofotskega otočja ob zahodni obali Skandinavije. To gorovje, ki je sicer alpinistično zelo zanimivo, pa žal razpolaga z izredno neprijaznim in mokrim podnebjem. V redkih odmorih med deževjem so člani odprave preplezali prvenstvene smeri v stenah vrhov Brasatind (III, 300 m), Krokhamertind (IV, V, 400 m), Breiflogtind (V, VI, 500 m), Meraffestind (IV, V, 300 m) in Kickhamertind (IV +, 350 m).

SPORT IN KUPČIJA

Vrhunski športniki ne trenirajo samo svoje discipline, pravi Dunajčan W. Bruckner v NF 1971/4. Še šahisti si tega ne morejo privoščiti. Sovjetski šahisti – šahovska velesila – začno ob sedmih zjutraj z enournim tekom čez drn in strn, dopoldne se razgibavajo z igrami z žogo in z avtogenim treningom, šele popoldne sedijo k igralni deski. Samo taki lahko v dobri formi prebijejo dolgotrajne turnirje. Od svoje šahovske reprezentance terjajo celo trening v zakajenem prostoru, kajti njihovi športniki niso privajeni na pomanjkanje kisika. V Avstraliji uporabljajo tudi psihološke trike. Njihovi tekači ure in ure trenirajo po morskih sipinah, nato šele stopijo na tekmovalno stezo in tam dobivajo tako občutek, da so lahki kot pero. Valerij Brumel je moral vsak dan skakati oblečen v svinčen jopič. Ko je teh 15 kg slekel, je imel občutek, »da bo zletel čez letvo kot ptič«. Psihologija in avtogeni trening odpirajo vedno nove možnosti. Praviijo, da so avstralski »čudežni plavači« plavali v hipnozi, da imajo za seboj morske pse. Ameriški zdravnik David Coc pravi, da se bado vse sanje o športnih dosežkih razblinile, če je res možno, da s hipnozo naženemo telo do skrajnih zmogljivosti. Ali se mar to že ni zgodilo? Čase nedosežnega Nurmija dosegajo danes že poprečni tekači, desetletna dekletca pa čase Tarzana – Weissmüllerja.

Francoski smučarski trenerji priznavajo, da za svoj reprezentančni team vračunavajo tudi več zlomov nog. Tekmovalci pa si ne lomijo samo nog, ampak tudi vratove: na belih snežnih in ledenih progah, na betonskih dirkališčih. Ne iz ljubezni do športa, umirati morajo zaradi denarja, ki se vlaga v šport, v naprave, priprave, prireditve, v industrijo, ki živi od športa. Nima smisla vpraševati, če je to še šport. Tudi če bi odgovorili, da ni, bi se prav nič ne spremenilo. Vrhunski šport je tu, ima svoje množice interesentov, ki ga plačujejo. Vprašamo se lahko samo, kaj imamo od tega, če se nam toži po »dobrih« starih časih.

TURIZEM V NEPALU

Nepalski turizem se razvija. L. 1970 je obiskalo Nepal 47 070 turistov, za 24,3 % več kot l. 1969 (34 901). Ker pa je za Nepal vedno več zanimanja med turisti, je nepalska vlada nagloma naredila turistični razvojni plan (Master Plan for the Development of Tourism). Pri tem je Nepalcem pomagalo 10 nemških strokovnjakov. Pripotovali so v Nepal spomladi 1971, poleti je bil izdelek oddan. Njegova osnova? Turizem bo v Nepal vzel centralno mesto v gospodarstvu. Zato mora Nepal v kratkem uvesti stvari, brez katerih ni modernega turizma: boljše letalske zveze, nove hotele v Kathmanduju in Pokhari pa še drugod.

DRUŠTVENE NOVICE

JUBILEJ NAŠE GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

16. junija: 1912-1972

Preden so angleški alpinisti klasičnega kova preplavili alpski svet, so domačini, tovarniki, trgovci, pastirji, lovci in drvarji hote ali nehoti gojili planinstvo. Morali so v odmaknjenih tokavah sprejeti boj z naravnimi elementi.

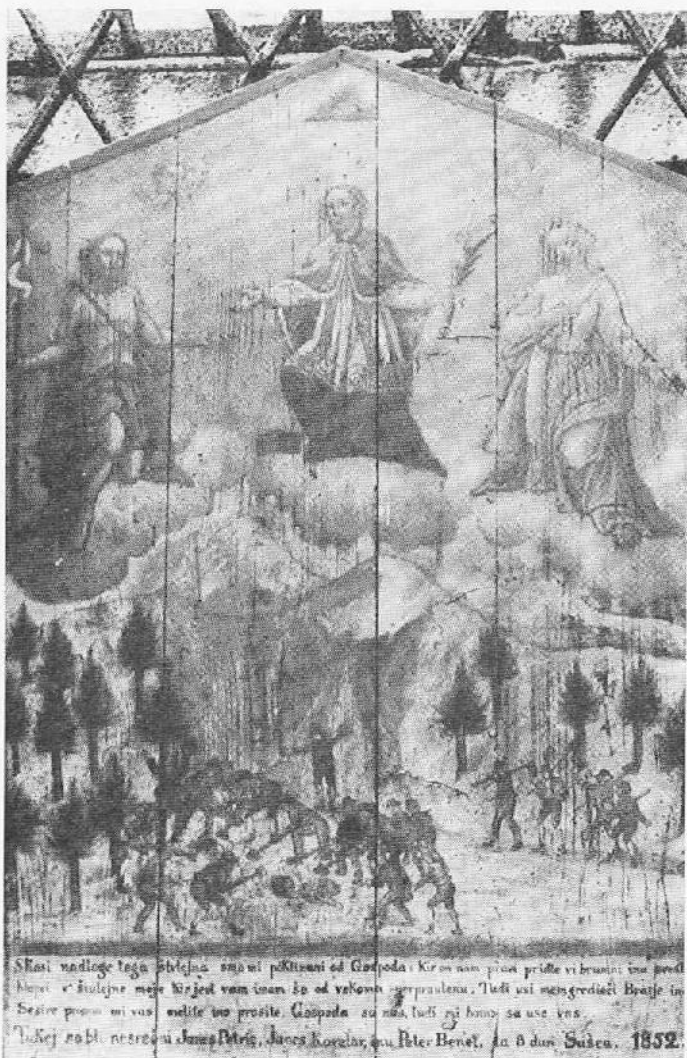
Vzporedno z zgodovino klasičnega planinstva ali alpinizma se je pisala tudi zgodovina smrtnih planinsko-alpinističnih nesreč, čestokrat pravih katastrof.

Skrben kronist, ki je natančno pregledal

krajevne in cerkvene kronike, je ugotovil, da se je od 2. avgusta leta 1815 do konca leta 1950 v Grintovcih, Karavankah in Julijskih Alpah smrtno ponesrečilo 150 domačinov, pastirjev, drvarjev, gozdarjev, lovcev, domačih in tujih izletnikov, turistov, planincev, smučarjev, plezalcev in alpinistov.

Sam vrh Triglava se je zgodaj zapisal v črno zgodovino planinskih nesreč. Strela je tam ubila 5. julija 1822 Antona Korosca.

Snežni plazovi so postali sovražnik št. 1 vseh obiskovalcev gora. Že l. 1852 je bila v Ratečah zabeležena prva večja lavinska nesreča. Pred 75 leti je snežni plaz zajel

Votivna podoba darovana cerkvi ob prvi lavinski nesreči pri nas »na 8 dan Sušca 1852« v Ratečah. »Tukaj so bili nesrečni Janez Petrič, Janez Kavalar inu Peter Benet.«

Dr. Stojc, dr. Tičar in dr. Demšar. (Fotografija treh zdravnikov, pomembnih naših planincev izpred prve svetovne vojne.)

v ledeni oklep prvega smučarja, leta 1910 je postal žrtev ledene zime kralj gorskih vodnikov Aleksander Burgener. Črni četrtek so imenovali 16. december leta 1916, ko so plazovi na tirolskih in dolomitskih bojiščih uničili v enem samem dnevu preko 10 000 italijanskih, nemških in avstrijskih vojakov.

O zgodovini planinsko-smučarskih in plezalno-alpinističnih nesreč so zapisali debele knjige. V svetovnih znanstvenih in strokovnih revijah in časopisih se vrste iz leta v leto opozorilni članki in razprave. V letih 1951 do 1960 se je pri nas smrtno ponesrečilo 102, v letih 1961 do 1970 pa 92 planincev.

Tudi v preteklem letu je smrt terjala svoj veliki davek, smrtno se je ponesrečilo v Savinjsko-kamniških planinah in Julijskih alpah 13 gornikov.

Klici SOS pa vedno bolj pogosto prihajajo.

Preko dvesto požrtvovalnih in srčnih gorskih reševalcev iz 15 GRS postaj, kolikor jih je vključenih v aktivno delo centrale GRS pri Planinski zvezi Slovenije, se pripravljajo na svoj življenjski jubilej, na 60-letnico svojega obstoja.

Uroš Župančič

OBČNI ZBOR PD »LISCA« SEVNICA

Več kot 150 članov in mladincev društva se je zbralo dne 20. januarja 1972. leta na občni zbor.

Iz odborniških poročil je bilo slišati, da se je število članstva v letu 1971 povečalo

za 11 % in je sedaj včlanjenih 743 članov, mladincev in pionirjev. Kar 58 % je mladincev in pionirjev, od tega 123 iz Krškega. Povečanje števila gre predvsem na račun novoustanovljenih mladinskih planinskih skupin v konfekciji »Jutranjka« in v Trgovskem podjetju Sevnica. Pripravljajo tudi ustanovitve planinske skupine v konfekciji »Lisca« Sevnica, tako da bi včlanili čimveč delavske mladine in tej približali lepoto naših slovenskih gor. Da bodo te naloge zmogli, so začeli z načrtno vzgojo vodnikov. Preteklo leto so tri mladince poslali v letni tečaj, enega člana v instruktorski tečaj in dva mladince v zimski del vodniškega tečaja. Na dveh osnovnih šolah imajo 4 mentorje – vodnike, ki so včlanili 230 pionirjev med aktivne planince.

Posebno veliko truda so vodniki in člani upravnega odbora posvetili organizaciji in izletom. Vse sekcije so organizirale v preteklem letu 30 izletov s 613 udeleženci. V 57 izletnih dnevih so obiskali zasavske hribe, Julijce (Jalovec in Triglav), Kamniške planine in Velebit. Posebno skrb za izletništvo sta imela načelnica MO Nevenka Zajc in predsednik komisije za izlete Lajze Motore.

Mladinski odsek je s pomočjo UO organiziral planinsko šolo za pionirje, ki se je udeležuje 80 pionirjev. Šola je organizirana po programu, ki ga je izdala MK PZS. Po končani šoli bodo opravili udeleženci preizkus znanja in dokazali, da so pridobili osnovno vzgojo za obisk gor. V okviru planinske šole so imeli dvojne orientacijskih tekmovanj, ki se jih je udeležilo več kot 30 mladincev in pionirjev. V akcijo pionir-planinec je vključenih preko 100 pionirjev iz osnovne šole v Sevnici in iz šol Krmelj in Tržišče. Od teh je prejelo že 34 pionirjev značke. Dva sta si že priborila zlato značko in 5 srebrno. Tekmovanje se še nadaljuje.

Tako bogata izletniška dejavnost se je razvila zadnja leta, ko so planinci oddali v zakup Tončkov dom na Lisci in s tem prenesli skrb za dom na zakupnika. Sami so obnavljali staro Jurkovo koč, ki bo to leto slavila svojo sedemdeseto obletnico. Člani in mladinci so za gradnjo in urejanje koč vložili v preteklem letu 742 delovnih ur in opravili 35 prevozov v skupni vrednosti 8470 dinarjev. Koča bo do otvoritve, to je 19. in 20. avgusta t. l., dograjena in dana v uporabo planincem. Ob tej priložnosti nameravajo na Lisci organizirati veliko planinsko srečanje slovenskih in hrvaških planincev kot pred sedemdesetimi leti. Po takratnih zapiskih naj bi se otvoritve stare koč udeležilo preko 2000 Slovencev in Hrvatov. Mladinski odsek bi rad na tej proslavi razvil svoj prapor, zato so že na tem zboru sprejeli sklep, da prično z zbiranjem denarja.

Zbor sevnških in krških planincev je v

imenu PZS in meddruštvenega zasavskega odbora planinskih društev pozdravil tov. Marjan Oblak, v imenu MK PZS pa tov. Boris Gašperin.

Tovariš Gašperin je podelil 14 pionirjem bronaste in srebrne značke pionir-planincev in obvestil, da bo zlata značka podeljena na skupni proslavi ob dnevu planincev. Tov. Oblak pa je podelil odličja PZS petim zaslužnim članom društva.

Po pravilniku društva za to leto niso bile predvidene volitve novega odbora, zato bo društvo vodil odbor pod vodstvom ing. Vinka Šeška.

OBČNI ZBOR PD MOZIRJE

Občni zbor planinskega društva Mozirje, se je vršil v soboto 11. marca 1972 v veliki sejni dvorani Skupščine občine Mozirje. Preko 125 navzočih planincev in ljubiteljev planin je dokaz, da zanimanje za planinstvo v Mozirju raste iz leta v leto, saj društvo šteje že prek 380 članov in je daleč najmočnejše v naši občini. Občnega zbora so se udeležili predstavniki družbeno-političnih organizacij Mozirje in predstavnik Planinske zveze Slovenije prof. Tine Orel.

Zbor je začel in vse navzoče pozdravil predsednik PD Mozirje tov. Mirko Kovačič. Po izvolitvi delovnega predsedstva, ki mu je predsedoval tov. Hubert Herček, je predsednik v zelo izčrpnem poročilu prikazal celotno dejavnost v pretekli sezoni.

Celotno delo je potekalo po načrtu, ki je bil sprejet na lanski letni konferenci. Pridobili smo 66 novih članov, uspešno smo izvedli osnovno planinsko šolo, ki so jo poleg naših pionirjev in mladincev obiskovali še mladinci iz Luč in Gornjega grada. Člani našega društva so bili tudi v tem letu prvi nosilci štafete mladosti in relaciji Okrešelj, Logarska dolina—Mozirje. Nadalje so uspešno sodelovali pri smučarskem krstu na Golteh. Po slovenski planinski transverzali hodi 28 naših članov, 6 članov je pot že končalo, v letošnjem letu se jim bodo pridružili še trije naši člani. Skupinski izletov je bilo 6 in se jih je udeležilo prek 200 mladincev in članov našega društva. Obiskali smo Boč, Okrešelj, kjer je bil tudi zaključek planinske šole. Tu so tudi naši mladinci in pionirji prvič plezali v steni, seveda pod nadzorstvom alpinistov in gorskih reševalcev. Bili smo na Snežniku nad Ilirsko Bistrico, na Uskovnici, obiskali smo Dobrač v Avstriji, za dan planincev pa smo bili s člani vseh planinskih društev naše občine na Menini planini. Društvo nima svoje planinske postojanke, zato je vso pozornost posvetilo vzgoji mladine in je vzgajalo že nekaj generacij mladih planincev, ki so se z vsem srcem zapisali goram.

Predsednik društva tov. Mirko Kovačič je podelil dvema pionirjema značke, ki tekmujeta v akciji pionir-planinec. Srebrne značke sta prejela Sašo Žagar in Uroš Aubrecht.

Profesor Tine Orel je pozdravil občni zbor v imenu upravnega odbora PZS in podelil priznanje, srebrno častno značko PZS, tov. Mirku Kovačiču ob njegovi 50-letnici za nesebično in požrtvovalno delo v planinski organizaciji.

Po končanem občnem zboru je tov. Ervin Kunej iz Ljubnega prikazal zelo uspel film: Pot čez Vršč, Veliko planino, Bohinj in Vogel in pa pot v Logarsko dolino.

IZ OBČNEGA ZBORA PD LITIJA

V preteklem letu se društvo ni več ukvarjalo samo z gospodarstvom, temveč je bila društvena dejavnost usmerjena k delu z mladino, raznim prireditvam, izletništvu in povezavi z drugimi organizacijami.

Ker je bila 1. 1971 30-letnica vstaje, je bil 22. maja na Jančah I. tabor ljubljanskih planinskih društev. Na tej proslavi je bil lep kulturni program (godba na pihala Medvode, recitacijski krožek Emone, pevsko društvo Lipa). Udeležili so se je predstavniki dr. Marijan Breclj, Sergej Kraiger, Boris Ziherl, dr. Miha Potočnik, predsedniki občinskih skupščin in predstavniki vseh sodelujočih društev.

Tretjega oktobra je bil dom po sklepu lanskega občnega zbora preimevan v »DOM II. GRUPE ODREDOV JANCE — PD LITIJA«. Tudi ob tej priložnosti je bil kulturni program (godba na pihala — Litija, pevsko društvo Lipa, Oder mladih), navzoči so bili predstavniki naših političnih vodstev, štab II. grupe odredov z narodnim herojem Petrom Stantetom-Skalo in mnogo planincev.

Člani društva so bili v preteklem letu skoraj v vsej državi od Jalovca do Kapo-nika, na poti Djure Djakovića, na zagrebški planinski poti, na Lubniku, v Logarski dolini, v Kumrovcu in na ljubljanski mladinski krožni poti pa v Kamniških in Julijskih Alpah. Da so vse to lahko uspeli opraviti, so dolžni zahvalo Občinski skupščini Moste-Polje za moralno in denarna pomoč, OS Litija, Godbi na pihala Litija, Pevskemu društvu Lipa, Odru mladih in drugim, ki so nam kakorkoli pomagali, predvsem pa članom upravnega odbora, ki so soglašali, da društvo iz svojih sredstev vso to dejavnost pretežno finansira iz svojih sredstev, ki so znašala 15.500 din.

Veliko dela pa so imeli tudi s postojanko na Jančah. Bila pa je društvu tudi v veselje in ponos, saj je močno obiskana. Želimo društvu, da bi uspešno začela s svojim delom med predilničarji.

OBČNI ZBOR PD MENGEŠ

PD Mengeš je 15. marca 1972 imelo že svoj 20. občni zbor z lepo udeležbo, saj se je v mengeški šoli na zboru sešlo 220 društvenih članov. Planinsko zvezo je zastopal prof. Tine Orel, navzači pa so bili tudi predstavniki SZDL Mengeš, občinske ZK, Skupščine občine Domžale, krajevne skupnosti ZK Domžale in Kamnik, gasilskega društva, Turističnega društva Mengeš, Smučarskega društva Mengeš, mengeške in trzinske šole. Vzdušje na občnem zboru so intonirali pevci, oktet bratov Pirnat, ki so mu zborovalci navdušeno ploskali. Predsednik Janez Škrlep je v svojem zanimivem, dinamičnem poročilu med drugim očrtal zgodovino društva:

13. marca leta 1952 je bilo v dvorani tovarne glasbil v Mengšu ustanovljeno mengeško planinsko društvo. Do takrat so bili mengeški planinci, katerih delavnost in aktivnost je bila velika, večanje-ni v sosednje planinsko društvo Kamnik, nekateri pa tudi v planinsko društvo Domžale. Društvo je bilo formalno ustanovljeno, toda zagotoviti mu obstoj in ga usposobiti, ni bila lahka stvar.

Društvo je ob ustanovitvi občnem zboru prevzelo tudi nalogo, da na Mengškem hribu – Gobavici – postavi aziloma zgradi svoje planinsko kočjo. Na začetku ni bilo drugega kot pridne ruke planincev in dobra volja. Prostovoljni prispevki takratnega odbora so znašali 24 000 din, to je bil tudi prvi denar v društveni blagajni. Prispevek vsakega odbornika je bil 1000 din, kar je takrat pomenilo polovico plače. S tem denarjem, s prostovoljnimi prispevki Mengšanov, s podporo PZS, ki je znašala 100 000 din, in predvsem s požrtvovalnim delom je društvo na Gobavici zgradilo Mengško kočjo. Koča je bila dograjena in odprta 1. maja 1954.

Ključ gradnji je društvo izpolnjevalo še svojo osnovno dejavnost. Vsako leto je bilo povprečno 6 izletov, v glavnem za mladino, in 5 predavanj za odrasle in mladino. Članstvo je poraslo skoraj za 800 %.

V letu 1956 je bil pri društvu ustanovljen mladinski odsek, ki je v veliki meri pripomogel k pozitivni dela z mladino. Pozneje so bile osnovane planinske sekcije na šolah Moste, Radomlje, Trzin in Mengeš.

V mengeškem društvu je zrasla skupina odličnih alpinistov in gorskih reševalcev, ki so se pridružili komunističnim alpinističnemu odseku in gorski reševalni službi. Udeležili so se nekaterih odprav v tuja gorstva. Mladinski odseki pa so leto za letom vodili vedno več izletov v naše slovenske gore, v gore drugih naših republik in celo drugih držav.

Poudariti je treba delo propagandnega odseka, ki je v tem obdobju vestno služil društvu.

V našem društvu je posebne pozornosti vreden tudi foto-odsek, ki je v času svojega delovanja dosegel pomembne uspehe na področju fotografije in ozkegačnega filma. Posamezniki so za svoja dela na tem področju dosegli pomembne rezultate in visoka priznanja. Sodelovali so na raznih razstavah in festivalih pri nas in tudi v tujini, za svoja dela pa dosegali najvišja priznanja, in sicer na področju makrofotografije, diapozitivov in na področju prirodslovne fotografije. Glavne zasluge za to ima dolgoletni načelnik fotoodseka Janko Skok.

Leta 1970 je društvo zašlo v veliko krizo. Pri naslednjih delovnih in prizadevnih članih in vodstvu društva se je pojavila nekaka apatija. To malodušje je bilo v vsej svoji tragičnosti vidno tudi na lanskegaletnem občnem zboru. Čutili je bilo, da so bila poročila veliko bolj skopna, kot bi smela biti, upravni odbor skoraj da ni videl dela, ki je bilo narejeno.

Za kakšno pot se je odločil na novo izbrani upravni odbor? V upravni odbor so bili vključeni mladi, ki jim ni bilo za to, da društvo propade, niti da životari, pač pa so hoteli, da zaživi.

Mladinski odsek se je loteval težkih nalog, rojevale so se vedno nove in nove ideje, članstvo je začelo naglo rasti. Ko je po lanskegaletnem občnem zboru prevzel vodstvo v društvu nov upravni odbor, je bilo le še 446 članov, danes pa jih društvo šteje 1017 ali v odstotkih kar za 119 % več. Gospodarski odsek je delal popolnoma samostojno pod vodstvom načelnika Tončka Benda, samostojno je delal tudi markacijski odsek pod vodstvom Janeza Škrlepa. Posebno važno nalogo pa je prevzel propagandni odsek, ki se je lani od vseh najbolj odrezal. Vodil ga je Marjan Vrvovnik. Posebno važno nalogo je v preteklem obdobju imel tudi mladinski odsek. Svoje sestanke je imel vsako sredo.

Edinstvena akcija »101 Mengšan, oz. član našega društva na Triglav«, je bila posvečena 30-letnici vstaje slovenskega naroda. Mnogi so to akcijo podprli in to tudi finančno. To so podjetje Semesadika Mengeš z 200 dinarji, Lek Ljubljana z zdravili v vrednosti 300 dinarjev, Hidrometal Mengeš z 200 dinarji, Eta Kamnik s svojimi izdelki v vrednosti 250 dinarjev, Industrija Jarše s svojimi izdelki v vrednosti 400 dinarjev in Zavarovalnica Sava s 500 dinarji. Udeležencev akcije »101« je bilo 136. Najstarejša udeleženka Marija Skok je bila stara 62 let, najmlajši udeleženec pa 5 let. Povprečna starost vseh je bila 21 let. Zanimivo je tudi, da je bilo 75 % udeležencev prvič na Triglavu.

Vodstvo društva je stopilo tudi v boj za zaščito narave in zdravega človekovega okolja. Krajevni skupnosti je posredovalo svoje zahteve v zvezi z nameravanim odkritjem nove gramozne jame oz. v zvezi z odlaganjem in zažiganjem odpadlega materiala v že obstoječo. Praktično je društvo tudi stopilo v boj za zaščito narave z delovnimi akcijami.

Veliko dela je na Mengški koči opravil gospodarski odsek. Pomagali so mu odborniki in v veliki meri tudi mladinci. V blagajni društva je prebitek.

Izredno živahno je deloval mladinski odsek. Organiziral je 24 izletov v razne kraje in na razne vrhove Slovenije, udeležili so se tudi pohoda »Ob žici okupirane Ljubljane«, pohoda »Po poteh druge grupe adredov« (39 udeležencev), priredili so 12 delovnih akcij (1650 delovnih ur), kulturno prireditev ob 1. maju, komemoracijo pred spomenikom talcev, 9 predavanj, sankško tekmovanje in še druge. 7 članov PD Mengeš se je udeležilo tudi spominskega pohoda na Stol. Propagandni odsek je lahko za zgled vsem našim propagandistom: 350 plakatov, transparenti, vzorna propagandna omarica. Vsaka planinska akcija daje Mengšu svoj propagandni pečat.

Poročilom so sledili pozdravi zastopnika PZS tov. Orla, konference SZDL Domžale tov. Leniča, ki je zboru sporočil, da je občinska skupščina za PD v občini namenila 17 000 din, PD Kamnik (znani alpinist Tone Škarja), TD Mengeš (M. Jencič), in drugih.

Na koncu zбора je zastopnik PZS podelil priznanje za prehojeno Trdinovo pot Marjanci Šušteršič in Petru Rojcu.

Društvo bo še naprej vodil Janez Škrlep.

OBČNI ZBOR PD LOVRENC NA POHORJU

Mični Lovrenc na Pohorju ima mlado planinsko društvo, vendar je na občnem zboru 26. februarja t. l. predsednik Franc Pačnik — bil je ponovno izvoljen — že lahko poročal o lepih uspehih. Po političnem in kulturno-političnem uvodu je govoril o zgodovini planinstva v tem lepem kraju. Že l. 1921 so odprli kočo na Klopem vrhu, l. 1929 pa kočo na Pesku. 4. marca 1967 so ustanovili skupino, ki se je včlanila v PD Ruše in je kmalu štela 100 članov, aprila 1970 pa je bil že ustanovni občni zbor lovrenškega planinskega društva. Danes šteje društvo 246 članov. V l. 1971 so priredili nad 30 izletov v razne kraje in na razne vrhove z udeležbo 650 izletnikov. 38 članov hodi po slovenski planinski transversali, 2 po zasavski, 5 po koroški, 3 po kozjanski in 2 po poti kurirjev in vezistov. Izšolali so 3 mladinske vodnike in 1 mentorja. Markacijski odsek, ki ga vodi Boltežar Ditner, je markiral precej poti, na občnem zboru pa je obljubil, da bo z delom nadaljeval. Spodbudno je bilo tudi poročilo propagandnega odseka.

OBČNI ZBOR PD VELENJE

V imenitno urejeni dvorani Skupščine občine Velenje so 9. 3. 1972 zborovali velenjski planinci. Predsednik prof. Peter Ficko je poročal o delu društva v letih 1968—1971: Štiri leta od zadnjega občnega zбора, je dejal, so potekla brez obračuna zaradi skrbi, ki jih je imelo društvo zaradi ceste na Paški Kozjak in adaptacije planinskega doma na Kozjaku. Oboje je terjalo nespremenjen sestav UO. Vsak enajsti prebivalec je član planinskega društva! Planinstvo postaja najmočnejša oblika rekreacije tega mesta.

»V okviru naše občine doživljamo razumevanje, doživljamo močno oporo in gmotno pomoč s strani najmočnejše družbeno-politične organizacije SZDL in predstavnikov skupščine občine Velenje. Delo je pitekalo v več smereh, izletniški, kulturni, v predavanjih in planinski izobrazbi, alpinistični dejavnosti in pridobivanju članstva. Izletov smo izvedli 32. Tu niso všteti izleti MO na RSC in pionirjev planincev na vseh treh osnovnih šolah. Omenjenih izletov se je udeležilo 900 planincev. Med kulturno dejavnostjo dojemamo predavanja, prikazovanje planinskih filmov in planinsko šolo. Skupno smo imeli okrog 20 predavanj.

Na Paškem Kozjaku, ki je naše planinsko področje, nas je pred leti postavljena postojanka silila k rekreativni aktivizaciji tega predela, ki ima za to vse naravne in družbene pogoje, povrh vsega pa je to socialno najbolj zaostale področje velenjske občine.

Najprej smo se lotili ceste, da bi povečali obisk doma. Ob tem pa so se združile naše težnje z interesom občine, ki je hotela v akciji »mestovasi« in s samopriskupkom rešiti tukajšnjo splošno zaostalost ter ustaviti beg ljudi z zemlje. Poleg tega je urbanistični načrt mesta Velenja določil zahodno pobočje Paškega Kozjaka za rekreacijski center mesta. Cesta iz Pake do doma smo dogradili l. 1971. Dolga je 7 km.

Ker notranjost koče ni ustrezala sodobnim zahtevam, smo jo l. 1968 adaptirali. V ta namen smo najeli 6,8 milij. S din kredita pri Kreditni banki Celje, celotni stroški adaptacije pa so znašali 15 milij. S din.

Leta 1968 smo imeli 832, 1969 745, 1970 863 članov, v lanskem letu pa je bilo vpisanih 1003 članov, 473 odraslih, 230 mladincev in 300 pionirjev.

Za mladinski odsek je poročal Andrej Kuzman:

»V prejšnjem šolskem letu je bila skupna akcija udeležba na pohodu po poteh Đure Đakovića, v letu 1971 pa je bila na prvem mestu planinska šola. S šolo smo pričeli v novembru 1971, predavanja so si sledila v razmaku enega do dveh tednov, le novoletni prazniki in šolske počitnice so ta razmak povečale na doba treh tednov. Vstila so se predavanja o opremljenosti, prehrani, organizaciji planinstva, GRS, spoznavanju gorstev, zgodovini planinstva, o flori ter čuvanju narave, nevarnosti v gorah ter prvi pomoči, sedaj je na vrsti predavanje o meteorologiji. Naj se na tem mestu zahvalim predavateljem tov. Melanšku, Kordažu, Kukovcu, Zistovi, Pečovnikovi in Ficku, žal se jim na drugačen način ne moremo oddolžiti...«

Sledila so poročila MO s posameznih šol, iz katerih je bilo razvidno obsežno in pomembno delo učiteljev-planinskih mentorjev.

Zelo bogato je bilo poročilo AO, podal ga je skrbni in uspešni načelnik Dušan Kukovec, prvi slovenski »eigerjavec«:

»Minila je nekaj nad 10 let od ustanovitve našega odseka. To ni dolgo razdobje zlasti še, ker je nastal na območju, kjer plezalstvo ni imelo tradicije. V teh desetih letih smo vzgojili mnogo plezalcev, preplezali številne smeri, izvedli več plezalnih tečajev, sodelovali v alpinističnih odpravah in opravili še precej drugega dela, ki je povezano s planinsko dejavnostjo.

Že nekaj let čutimo potrebo, da bi morali plezalec teoretično podkovati, dati poudarek duhovni izobrazbi, spoznavanju gorstev, geološkemu sestavu, vremenoslovju, ljudski kulturi v gorah, kakor tudi tehničnemu znanju plezalstva, prvi pomoči in še čemu. Tada pomanjkanje stalnega prostora ni dovoljevalo, da bi našo fizično dejavnost poizkušali. (Zdaj so v velenjski gimnaziji dobili na razpolago razred in teraso.)

V pretekli sezoni smo opravili 98 plezalnih vzponov vseh težavnostnih stopenj. Najuspešnejši storitev, čeprav nedokončana, je vzpon po direktni (direktissimi) japonski smeri v Eigerju, ki spada brez dvoma med najtežje smeri na svetu. Uspeh je v tem, da je naveza Kotnik, Vorko, Pugl, Prelog preplezala več kot polovico stene in prešla najtežji slovit detail — 200 m rumene previse stene. Višek dejanja pa je bila vrnitev v slabem vremenu, kar zahteva maksimalno fizično in duševno obremenitev plezala.

Prvenstvena smer v spomin pokojnemu Janezu Kesniku v Križavniku, ki jo je izvedla šoleška naveza, je brez dvoma ena najtežjih v Savinjskih Alpah.

Poleg plezalske dejavnosti so naši člani popularizirali planinstvo. Tu velja omeniti najprej bavljalni film o odpravi našega odseka v l. 1970 na Norveško. Za ta kulturni dosežek gre vse priznanje onim, ki so zato žrtvovali ogromno časa za režijo in tekst, za kar niso prejeli nikakršnega finančnega

povračila niti za stroške. Film smo prikazali še posebej v Šaleški kotlini v različnih ustanovah, šolah in drugje.

Naši člani sodelujejo in objavljajo svoje literarne prispevke v PV, in dnevnem časopisu. Nekateri člani so večkrat predavali o različnih temah na RŠC, v planinski mladinski šoli v Velenju. En član že nekaj let dela na prvem širšem vodniku pogorja Kamniških ali Savinjskih Alp, ki bo verjetno v letošnjem letu izšel v okviru Planinske založbe.

V minulem letu smo postavili nagrobni spomenik Janezu Resniku. Zato bi se radi zahvalili za pomoč Obratu kamnoloma Oplotnica, ing. Vanču

Potrču, Rudarskemu šolskemu centru Velenje in PD Šoštanj, posebej Viktorju Kojcu. Že letos bomo začeli z organizacijskimi pripravami prve jugoslovanske alpinistične odprave v Mongolski Altaj v centralni Aziji.»

Sledila so še druga poročila, nato razprava, pozdrav zastopnika UO PZS prof. Tineta Orla in zastopnikov drugih društev in organizacij. Valitive so potrdile dejavnost dosedanjega odbora, ki ga bo še naprej vodil prof. Peter Ficko.

ALPINISTIČNE NOVICE

PRVENSTVENA EKSPEDICIJA NA EVEREST

Nemški inštitut za raziskovanje inozemstva je sklenil, da organizira ekspedicijsko v olimpijskem letu 1972 in to v jugozahodno steno Everesta, to je v direktno, v kateri je 500 m pod vrhom odstopila IHE 1971 (Mednarodna himalajska ekspedicijska).

Naj bo komu prav ali ne! Vodi jo dr. Karl M. Herrligkoffer. V ekspediciji so: Adolf Huber iz Palfaua, Peter Perner iz Ramsana, Adolf Weissensteiner iz Admonta, Tirolec Werner Heim, Felix Kuen in Adolf Sager (vsi trije vojaški gorski vodniki). Torej sami Avstrijci, najuspešnejši himalajci! Franz Huber, šef ekspedicijske na Dhaulagiri 1971, je udeležbo odklonil iz več razlogov.

V ekspediciji sta tudi Angleža Haston in Whillans, naskočna naveza v IHE, ki ji do vrha ni več dosti manjkalo, če bi bil monsum potrpežljivejši.

Ekspedicijska je odpotovala že v februarju, 15 ton prateža je odpeljala po kopnem v Kathmandu s štirimi MANI (Diesel Lkw). Drugi so konec februarja odleteli z letalom.

Pozdravna karta stane 15 DM, kakih 80 N din. Finansiranje je bilo za inštitut trd oreh.

ANALIZA SMRTNE NESREČE

Analiza smrtne nesreče v gorah je tvegana, vsekakor pa kočljiva stvar živih, če sodimo, da bomo z analizo vplivali na vestnejši odnos do alpinističnih storitev. Prof. ing. Fritz Moravec, vodja ene najuglednejših planinskih šol, je tako analizo objavil o smrtni nesreči Kurta Wasserburgerja, člana Prijateljev prirode (NF), izurjenega alpinista, ki se je med drugim udeležil tudi avstrijske ekspedicijske NF v pogorje Semyen v Etiopiji. Kovinar Wasserburger je svoj dopust v l. 1971 začel z vzponom v Dibonovem razu Velike

Cine. 9. junija ob 20. uri je končal svoj »ših«, uro nato pa se je že podil proti koči Auronzo, kamor je s tremi prijatelji prišel ob 5. uri zjutraj. Brez vsakega počitka sta s Himannom vstopila v raz in opoldne stala na vrhu. Bilo je hladno, vlažno, nič kaj ugodno za plezalsko srečo. Spustila sta se na južno stran po najlažji smeri v gosti megli, iz katere je začelo še mesti. Pri ključnem kamnu se je prvi spustil Himann, zaklical, da je vrh prost, in začel iskati prostor za nov sestopni klin. Tedaj se je že zvalilo mimo njega Wasserburgerjevo truplo in zgrmelo preko 200 m visoke stene. Himann je s samovarovanjem sam izplezal do 15.30, ponesrečenca pa je pod steno našel šele v mraku na snežišču. Himann še danes ne more verjeti, da se je Kurt ponesrečil pri tako preprostem, ne težkem spustu. Devet let ju je vezala plezalna vrv. Tudi Dibonov raz (IV) in skoraj ves spust za nobenega od njiju ni pomenil težko turo. Himann je izjavil, da je Kurt pri spuščanju spregledal konec vrvi – bila je megla, sneg in vrh premočena. Kaj pravi ing. Moravec – v Wasserburgerjevem imenu: vrh za spuščanje naj ima na koncu vozle – to terjajo vsi plezalni učbeniki in vsi predavatelji na tečajih. Potrebno bi bilo dodatno varovanje s Prusikovo zanko, preprosto in zanesljivo manevriranje, znano že več kot 40 let. Odločilna napaka pa je bila storjena že pred vstopom v steno: Wasserburger je bil zdelan od priprav na dolomitske počitnice in od naporenega delavnika. Že nočno vožnjo do Auronza bi bilo pametno preložiti na jutro, kaj šele vzpon na naslednji dan! Pritisnil je še mraz, megla in sneg, telo je bilo preobremenjeno, samokontrola je bila po vsem tem močno ogrožena. In Kurtu, skromnemu, mirnemu človeku se je izteklo življenje v Veliki Cini kot opozorilo vsem, ki si ne privoščijo miru in počitka, da bi doživeli več, kot jim odreže delapolni vsakdan.

T. O.

ZBOR KOROSKIH ALPINISTOV

Konec meseca marca so se zbrali v Miheli žagi pri Črni na Koroškem člani in pripravniki koroškega alpinističnega odseka, da bi kritično ocenili svoje preteklo delo. V odseku je združenih 23 članov in pripravnikov vseh planinskih društev od Črne do Dravograda.

Za preteklo leto je imel odsek obširen program, vendar ga zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni mogel uresničiti. Večino finančnih sredstev dobi odsek od planinskih društev, ki so ga ustanovila. Med najbolj uspele lanskoletne akcije lahko odsek šteje, poleg srečanja koroških in štajerskih alpinistov na Peci, organizacijo in izvedbo osmega tradicionalnega alpinističnega veleslaloma na Raduhi, ki se ga je udeležilo precejšnje število tekmovalcev.

Člani in pripravniki pa so lani opravili preko 200 plezalnih vzponov od tretje do šeste težavnostne stopnje. Največ od teh vzponov je bilo seveda preplezalnih v ostenju Raduhe, ki je zanje najbližja, nekaj smeri pa so preplezali tudi v Kamniških in Julijskih Alpah.

Največji uspeh lanskega leta pa je nedvomno odprava v področje Grossglocknerja, ki je tam opravila številne vzpone. Ena izmed najlepših smeri je bila znameniti Pallavicinijev žleb. Namen odprave je bil izpopolnitev ledne tehnike za zahtevnejše vzpone v Centralnih Alpah.

Med letom so organizirali tudi plezalno šolo za začetnike in so jo vodili starejši člani. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev se žal niso mogli udeležiti raznih taborov, tečajev in turnih smukov, ki so jih organizirali PZS ali drugi alpinistični odseki.

Dela in volje je dovolj, mladi alpinisti pa upajo, da bo letos na voljo tudi več finančnih sredstev.

K. V.

UMETNI PLEZALNI VRTCI

Umetna vadišča za plezalce, ki imajo daleč do sten, so nujnost današnjega časa, poskrbele pa so zanje tudi športne trgovske hiše, planinske šole, inštruktorji itd. Naravni plezalski vrtci kot npr. Grünwald pri Münchnu, ne omogočajo pouka v kaminskem plezanju. Tako je münchenška športna hiša Scheck prišla na misel, da zgradi umetno napravo za pouk v plezalni tehniki, torej napravo, ki bo imela raz, kamin, poč, zajedo, itd. in seveda odprto steno z varovališči, s stojšči, s pripravami za pouk v reševanju itd. Napravo je izdelal ing. Feldhusen, pomagal mu je G. Sturm od DAV. Umetna stena je iz betona. L. 1969 je v Münchnu ing. Feldhusen postavil novo napravo iz lesa. Znamenita visoka šola za

telesno vzgojo v Kölnu je pri istem inženirju naročila 10 m visoko steno v atletski dvorani. Profesorski kolegij v Kölnu sodi, da je plezanje izredno pomembno za splošno telesno vzgojo športnih učiteljev. L. 1970 so v Berlinu na Teufelsbergu postavili plezalni stolp, ki ga je mestni senat podaril sekciji DAV za njeno stoletnico. Ima več previsov in napuščev kot münchenška in več zajed. Nekaj podobnega so postavili tudi v Zürichu. Uporabljajo napravo predvsem za testiranje materiala.

O ponarejenih alpskih stenah v malem smo pred leti že poročali. Z njimi so v Angliji opremlili šolske telovadnice. Imajo jih tudi v Franciji, v Parizu in na Holandskem. Gotovo je treba za nastanek nekega »telovadnega« rekvizita nekaj spremeniti v miselnosti, alpinizem mora v resnici prepričati tiste, ki odgovarjajo za vzgojo in izobrazbo rodov. Pri nas smo v zadnjih treh letih šele nastopili pot do tega, da se planinstvu in alpinizmu prizna izreden, v resnici polivalenten pomen za telesno in duhovno izobrazbo, za fizično in moralno vzgojo.

MALUBITING (7459 m)

Malubiting je vrh, ki ga je imela na muhi tudi kranjska ekspedicija. Ker pa se je njen odhod zamudil, si je morala izbrati Istor-o Nal. 23. avgusta 1971 se je Malubiting nasmehnil Avstrijcem. Bili so Hans Schell, Horst Schindlbacher, Hilmar Sturm, Kurt Pirker, z njimi še poljski zdravnik fiziolog dr. Jerzy Hajdukiewicz iz Zakopan, znana himalajska osebnost.

EIGER – MODA?

Morda, vendar le za najposposobnejše, najpogumnejše alpiniste. In ker se alpinizem razvija, širi, narašča po vsem planetu, je vzponov v Eigerju vsako sezono vedno več, tako da jih ne registrirajo več s tisto hito kakor do l. 1970. Samo, če se zgodi kaj nenavadnega, še najde prostor v alpinistični kroniki vodilnih planinskih revij. Poleti 1971 so prvič uspeli v Eigerju Belgijci, torej učenci Clauda Barbiera, ki je 20 let po vojni slovel kot eden od najboljših na svetu. Klasično smer v Eigerju je naša šaleška naveza pod vodstvom Dušana Kukovca zmogla že avgusta 1969.

Z ENO NOGO NA NOŠAK (NOSHAQ)

Bruno Wintersteller, avstrijski alpinist, o katerem smo že poročali, je invalid težje vrste, ima eno samo nogo. Kljub temu je l. 1971 s Christianom Pachlerjem prišel na 7492 m visoki Nošak v Hindukušu. Kakšna volja, komaj verjetna!

VARSTVO NARAVE

BOJ ZA BAJKALSKO JEZERO

V SZ se je zaradi ogrožanja Bajkalskega jezera razvila ena od največjih diskusij v zgodovini dežele. V štirih letih se je razpravljanja udeležilo 60 000 sovjetskih državljanov. Vse kaže, da je to pot varstvo narave zmogalo.

Bajkal ima 23 600 km³ vode, spada torej med največja jezera na svetu. L. 1966 so začeli blizu njega graditi veliko celulozno tovarno in računali še z drugimi. Za industrijski center ima jezero z okolico idealne pogoje: surovina za specialno celulozo, ki jo rabijo za izredno trda veziva letalske in avtomobilske industrije, izredno čisto vodo, in najboljši gozd, kakršnega si le moremo misliti. Načrtovalci so vedeli, po čem posegajo, zato so priložili tudi poseben čistilni sistem za »najčistejši in najbistrejši sladkovodni vodnjak na svetu«. Že l. 1968 pa je limnološka jezerska varstvena služba sibirskega oddelka Akademije znanosti in umetnosti ugotovila, da voda v Bajkalu ni več tako čista. Vzrok: proizvodnja celuloze in naraščanje splavarjenja. Znanstveniki so zagnali alarm: »Ogroženo jezero je eno od najlepših jezer na svetu. V njem raste 600 redkih rastlin, 1200 živalskih vrst in 52 ribjih vrst, ki jih ni nikjer drugod na svetu!« Produkcija celuloze se seveda ni ustavila, od nje so že bile odvisne važne veje sovjetske industrije. Mikroskopi znanstvenikov pa so pričali, da je voda iz meseca v mesec bolj kalna.

L. 1969 sta se vpletli »Pravda« in »Literaturnaja gazeta«, vlada je morala nastopiti in zahtevala, naj stvar prouče vsi prizadeti. Sledil je »sklep o Bajkalu« s celo serijo ukrepov, ki so prizadeli šest ministrstev. Sklep je poskrbel tudi za velika sredstva, potrebna za industrijske naprave. Znanstveniki in tehniki so postavili tristopenjski čistilni sistem. »Nevarnost smo užugali«, je izjavil predsednik zveze varstva narave SZ.

Dieter Wolf poroča iz Moskve (NF 1972/1), da SZ posveča veliko pozornost tudi drugim področjem. OZN je posebej pohvalila njeno skrb za redke živali. V zadnjih treh letih so ustanovili 21 nacionalnih parkov v Srednji Aziji in Transkavkaziji. Zveza varstva narave ima 35 milijonov članov. Onečiščenje okolja je v SZ pravo kriminalno dejanje, ne več bontonski prekršek. Odgovorni vodja tovarne, ki bi z odpadkami onesnažil reko, mora računati predvsem z visoko globo, v težjih primerih celo z zaporom. Gospodarski funkcionarji in projektanti so se že navadili, da morajo graditi in proizvajati tako, da ne ogrožajo biosfere. To je moralni in seveda komplici-

ran znanstveno-tehnični problem, s katerim si razbijajo glave najboljši.

V l. 1971 so v SZ podelili prvo državno nagrado za varstvo biosfere. Dobil jo je leningrajski inštitut za nove metode pri množitvi kisika v ogroženih rekah.

T. O.

BESEDE, BESEDE, BESEDE

Junija 1971 je pri VAVÖ (Verband Alpiner Vereine Österreichs, zveza avstrijskih planinskih organizacij) demisioniral dr. Hermann Hiltcher, referent za varstvo narave skoraj pol stoletja. Rekli bi: Ali ni bil že čas? Zato je prav, če zvemo za njegove besede ob demisiji: »Priznam, sram me je zaradi Avstrije,« je dejal dr. Hiltcher. »Marsikaj smo predlagali, kar so drugi odobraval. Skoraj noben predlog pa ni prinesel kaj pozitivnega za varstvo narave. Ne bi rad v Bormiu (mesto evropske konference za varstvo narave 1971) priznal, da imamo Avstriji za varstvo narave samo – besede.« Hiltcherjeva demisija je bila kljub vsemu precejšnja demonstracija zoper fronto cinizma, intrig in malomarnosti, posebno ker je navedel nekaj konkretnih dejstev, o katerih smo sem in tja že poročali:

Avstrijska deželna zakonodaja, ki ureja varstvo narave, je na slabih nogah, kadar ureja stvari, ki se tičejo več dežel. Tako je propadel projekt »Avstrijski nacionalni park Visoke Ture« (ÖAV je v to že investiralo 70 000 šilingov) zaradi kompetenčnih sporov med Tirolsko, Koroško in Salzburgsko.

»Ledeniško cesto« je VAVÖ odklanjal, zvezna vlada pa je odgovorila, da o njej še nima smisla govoriti. Načrti pa so bili že narejeni in cesta je bila že pred več leti potrjena. Dr. Hiltcher je zvezni vladi sporočil: »Seveda je pre zgodaj govoriti, saj cesta še ni narejena.«

Uradni predstavniki varstva narave pri okrajih in deželnih vladah največkrat nimajo priložnosti protestirati, če pa pride do protesta, jih odpravljajo z obljubami. To se je zgodilo ob betonskih rekreacijskih projektih ob Osojskem jezeru in na Tirolskem.

Odpovedala je tudi širša avstrijska javnost, ki je v velikem številu podpirala posojilo za največjo hidrocentralo v dolini Malta. »Vse kaže, da je Avstrijem v glavnem vseeno, če lepa gorska pokrajina izgubi svojo naravno podobo,« je dejal dr. Hiltcher.

Odpovedali so celo varuhi narave. Prodrta sta dva cestna projekta na Wiener Schneeberg in Rax. Odgovorna je dunajska gozdna direkcija, ki jo vodi dr.

H. Tomiczek, ki pa je obenem podpredsednik dunajske zveze varstva narave. Prišlo je do kompromisa med kompromisi, seveda na račun varstva narave, zmagalo je gospodarstvo.

Dr. Hiltcher se je »sam zažgal«, da bi opozoril na nevarnost, v katero sili Avstrija s tem, če misli »srce Evrope« betimirati in asfaltirati. Peter Baumgartner, ugleden avstrijski avtor, sklepa poročilo: »Evropa bo morala najti drugo srce. Planinski nacionalni parki v Švici, Italiji, Jugoslaviji in ČSSR so dokaz za to.«

T. O.

NAŠE ŽIVLJENJE JE V NEVARNOSTI

S tem alarmantnim geslom na ovitku je izšla št. 1/1971 »Naturfreunda«, glasila avstrijskih nacionaldemokratsko usmerjenih »Priateljev prirode«. Atomska goba na ovitku, strojno škropljenje, insekticidno in herbicidno, tovarniški dim, smetiščna ob cestah in podobno v slikah in člankih utemeljuje motto na ovitku. S posebno grafiko je na strani 4 poudarjeno, da se naše življenjske osnove spreminjajo, onečiščajo, zastrupljajo in podirajo. Osnove: zrak, voda, tlo, hrana, pokrajina, mir in varnost bivanja. Takole na kratko članke označi, s čim so ogrožene:

Zrak ogrožajo dim, prah, saje, pepel, kemični plin, izpušni plini, umetna radioaktivnost.

Voda ogrožajo odplake in odpadne vode mest in industrij, primesi kemičnih snovi, umetna radioaktivnost.

Tlo ogroža uporaba umetnih gnojil in strupenih sredstev zaradi zatiranja škodljivcev in plevela, povrh pa še umetna radioaktivnost.

Hrana ogrožajo dodatki umetnih kemičnih snovi za konzerviranje, barvanje in dišavljenje.

Pokrajino lahko uniči in brezobzirno skruti, zastruplja in uničuje človek.

Mir in varnost bivanja ogrožajo hrup zaradi lova za dobičkom, sugestivna reklama za stvari in stanje, ki je daleč od naravnega življenja, mestna stiska za prostor, nenaravno pretiravanje v potrebah, ropanje surovinskih zalog.

Vse kaže, da je imel prav Javaharlal Nehru, ki je dejal, da je imperializem za človeka in naravo osebna življenjska nevarnost, permanentna agresija zoper oba.

T. O.

VSAKO LETO 200 KM NOVIH GOZDNIH CEST V AVSTRIJI

Racionalizacija gozdnega gospodarjenja terja razvito gozdno tehniko. V Avstriji spada k njej tudi gradnja 6 m širokih gozdnih cest, ki jih razmeroma hitro utrjuje s »potresnimi stroji« (caterpillar in dr.) in brezobzirnim razstreljevanjem. Gozdarji jih označujejo kot »širjenje starih cest«, tovarne, eksploatacijske itd. V glavnem so te ceste za težke tovarnjake, ki ogrožajo predvsem studence. Ena sama nesreča, pri kateri je oteklo 20 l nafte, je uničila 8 studencev, tako poroča ing. Zwieltz, funkcionar štajerske deželne vlade. Turizmu te ceste niso v prid, ker so odprte tudi za druge avtomobile, ki prinašajo v gozdove spremne nečednosti: rohnenje motorjev, hrušči in trušč, izpuh in ne nazadnje divjo jago z žarometi na srne, zajce in drugo divjad. Glavni krivec za te ceste so veleposestniki, na prvem mestu »avstrijski zvezni gozdovi«. Za varstvo narave se je torej izrekel mali gozdni posestnik, ki si ceste ne more privoščiti.

Predlagajo, naj se veliki posestniki preusmerijo v gradnjo velikih gozdnih žicnic, ki manj kazé podobo pokrajine in manj škodujejo gozdno okolje.

IZ PLANINSKE LITERATURE

TURNI SMUKI – JULIJSKE ALPE

Vodnik po turnih smukih za Julijske Alpe, ki ga je pripravil Ciril Praček, uredili in dopolnili pa Tine Mihelič, Jošt Razinger in Franci Savenc, se je pojavil kot nalašč in v pravem času. Pomladansko smučarsko sezono 1972 označuje namreč povečano zanimanje za turno smučanje: letos se je udeležilo tradicionalnega turnega smuka Komna-Kanjavec-Krma kar 140 smučarjev, pa tudi vsi drugi turni smuki so bili dobro obiskani.

Po lanskoletnem mrtvilu je to poč uspeh

za organizatorje, ki je postavil na glavo vse črnoglede napovedi. Dolga kolona, ki se vije skozi vso dolino Sedmerih jezer malone do vrha Kanjavca je pač pogled, ki mora razveseliti srce vsakemu propagatorju, medtem ko je nemara kdo med udeleženci le začel premišljevat, če ni ene gneče zamenjal za drugo... toda pustimo to.

Turno smučanje je napravilo pri nas v teh skoraj desetih letih, odkar se organizirano ukvarjamo z njim, vendarle precejšen razvoj. Res je, da so bili vmes tudi zastoji, toda to je naravno. Vedno

znova in tudi dokaj naglo so se menjavali organizatorji, toda to ni bilo napak, saj je vsaka nova ekipa prinesla nove ideje in nov zagon. Od tistih prvih, danes že klasičnih smukov Komna-Krn, Za Cmirrom, Sedmera jezera-Krma, Kredarica-Krma se je program naslednja leta obogatil tudi z alpinistično zahtevnejšimi kot so to smuk z Grintovca, z Rinke skozi Žmavčarje, s Stola, z Mojstrovke itd. Znanje smučanja se je v poprečju povečalo, prav tako pa je tudi nova in boljša oprema dodala svoje.

Pravzaprav nam je torej pri vsem tem živahnem dogajanju manjkala samo še knjiga, priročen vodnik za tiste, ki sicer gora niso posebno vešč, bi pa radi le zavili po svoje, v cel sneg, kjer si bodo sami delali svojo gaz navzgor in tudi sami risali svoje loke v nedotaknjena pobočja...

Vodnik sicer ne more nikomur nadomestiti dolgoletne izkušnje v gorah, ki jo pravzaprav mora imeti turni smučar, če noče imeti težav pri svojem iskanju užitkov. Plazovi, vremenski preobrti, megla in težavna orientacija v snegu, kjer ni markacij, nizke temperature, samota, povečana nevarnost zlomov pri smučanju – vse to zahteva od turnega smučarja mnogo znanja, izkušenj in preudarnosti, vsekakor pa več kot od nekoga, ki hodi po gorah le v kopnem in zvesto sledi markiranim poteam.

Gorniško znanje je v bistvu potrebnejše za to, da turni smučar »preživi«, kot znanje smučanja. Tudi s plužnimi zavoji se pride povsod po naših turnih smukih, pod pogojem, da je smučar vešč gornik. Če se da naučiti dobro vijugati v enotedenskem tečaju, potem je za poznavanje gora poziti potrebno desetletje... no, z novim vodnikom se da ta čas pač skrajšati. Praček in njegovi sodelavci Mihelič, Razinger in Savenc so s tem vodnikom opravili veliko delo, ki ga pravzaprav pravilno lahko oceni samo tisti, ki je kdaj sam poizkušal opisati smučarsko turo z vsemi podatki in posebnostmi pokrajine in terena. Koliko krajevnih imen je bilo potrebno vedeti, koliko višinskih kot, koliko zgodovinskih in drugih podatkov! Da, takle vodnik pač ocenjujemo po številu in zanesljivosti podatkov, ki nam jih daje. Za to, po formatu sicer skromno, po vsebini pa bogato knjižico lahko trdimo, da vsebuje ogromno gradiva.

Ob podrobnem prebiranju se nam vse bolj vzbuja občutek spoštovanja do opravljenega dela, do znanja in izkušenj, ki so bile podlaga temu vodniku. Koliko zim v gorah, koliko prehojenih višinskih metrov in koliko skrbnega opazovanja je bilo potrebno, da ne govorimo o času in trudu, ki ga zahteva samo pisanje in opisovanje teh 55 turnih smukov! Prav gotovo bi se dal dodati še kak spust ali dva; take pripombe smo že slišali, vendar to ne zmanjšuje uporabnosti vodnika, ki

v bistvu zajema vse smučarsko ozemlje Julijskih Alp.

Večkrat slišim tudi pripombe, da bi morali biti zemljevidi preglednejši, kar je seveda ob tem formatu in tem tisku nemogoče. Zemljevidi v knjižici so samo pobuda za to, da si človek omisli specialko in na njej lepo v miru in z vsemi podrobnostmi preuči smer, kot jo nakazuje vodnik. Sploh spada k užitkom turnega smučanja tudi priprava na turo, takole kakšnega dolgega poznojesenskega večera, ko si prav posebno vnet turni smučar ob specialkah načrtuje bodoče vzpone in v mislih že uživa na pobočjih, zarisanih z izohipsami pred njim na papirju... Še pametneje pa je, v lepih jesenskih nedeljah prehoditi turo, ki jo nameravaš pozimi presmučati in si že takrat natančno ogledaš teren, nevarna pobočja, orientacijske točke, sestope. Takrat je čas, da vzame bodoči turni smučar ta vodnik s seboj in ga v miru preuči, kajti na smučarski turi je pravzaprav že malo pozno.

Format vodnika je pripraven za nahrbtnik, fotografije so znane in seveda lepe, saj drugačne iz naših gora sploh ne morejo biti. Rad bi pa le enkrat videl dobro, dinamično fotografijo smučarja v vožnji, sredi pobočja pršiča! Te so pa redkejše. Prav na mestu v vodniku je tudi izčrpno poglavje o plazovih, ki ga je napisal Pavle Segula, navodilo GRS in poglavje o opreml.

Skratka, veseli smo te nove pridobitve v naši planinski literaturi, ki bo prav gotovo razširila krog samostojnih turnih smučarjev in jim dala novih pobud in idej za svoje ture, pa tudi mnogo dragocenih napotkov in znanja. Tudi za vse tiste, ki stvari nekoliko poznamo, predstavlja užitka polno branje, ki je kljub svoji lakonični opisnosti včasih celo bolj slikovito in nam bolj živo priča pred oči položaj na kraju samem kot najbolj poetični opisi tur.

France Zupan

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V GORICI, 1911–1971

Tako je naslov publikaciji, ki so jo izdali ob 60-letnici goriški slovenski planinci. Pripravljalni odbor za brošuro so sestavljali Aldo Bavcon, Bernard Bratož, Slavko Rebec, Jožica Smetova, Zdenko Vogrič in Marko Waltritsch, ki je brošuro tudi uredil. Natisnila jo je »Grafica Goriziana« v Gorici.

SPD Gorica je lani praznovalo 25-letnico obstoja po porazu fašizma in 60-letnico, odkar je bilo l. 1911 še v avstroogrskih časih ustanovljeno. Uredniški odbor v uvodni besedi toži, da niso mogli priti do dokumentacije o delu društva po l. 1918, ki je moralo po nekaj letih kloniti pred fašističnim nasiljem. Na razpolago so imeli le eno izkaznico, nekaj spominkov

na izlete, podatkov o članstvu in odboru pa nič.

Publikacija prinaša na prvem mestu čestitke z obeh strani meje ter živahno in razborito pisano Zorutovo poslanico o goriški slovenski planinski podružnici in njenih pomembnih ljudeh. Ni jih malo, v čast so nam. M. W. (urednik) je na kratko popisal devet primorskih planinskih podružnic, ki so bile ustanovljene od l. 1896 do l. 1915. Marsikom bo ta povzete prišel prav, prav tako pa tudi čestitljiv ponatis iz PV 1911 – Jakoba Zupančiča članek »Okolica Gorice v luči turisticke«. Sledi članek Branka Marušiča »Planinstvo in antifašizem primorskih ljudi«, ki ima svojo posebno težo. Takole avtor sklepa svoja izvajanja: »Tudi zato so nam Primorcem to in onstran meje primorske gore drage, predstavljajo nam mnogo več kot le kraj gorohodske vneme in doživljanja...« Nato se spet zaiskri Zorutova beseda »Gorica, glej!«, to pot rimana, prirska in borbeno, obenem polnozvočna in po dikciji dovolj bogata, da nas zanese v »tiste čase« in navdušuje. A da navežemo na Marušičev sklep: »na čase, iz katerih črpamo moči in zgledov za današnji čas«. Sledi Waltritscheva kronika SPD zadnjih 25 let, bogato ilustrirana z imeni in dogodki, slike povojnih predsednikov, Jožice Smetove zapis o smučarskem tečaju na Lazni in Ciklaminčkova (Petra Čermelja) pesmica »Pozdrav Rodici«, cvetlic kraljici. Slavka Rebec končno poroča o delu jamarskega odseka SPD Gorica, torej dejavnosti, ki je za slovenski zahod tako značilna. Skratka, brošura, ki jo bo rad prebral vsak, ki »mar mu je slovenstvo«.

T. O.

POT SE KONČA POD HUASCARANOM

Knjiga s tem naslovom bo izšla še v tem letu v praški založbi Olympia, ki izdaja športno in turistično literaturo. Avtor knjige, Jan Suchl, ki je izdal dozdaj dve knjigi s plezalsko temo, se je udeležil priprav českoslovaške ekspedicije »Aljaska«, ki je pozneje spremenila svoj cilj – namesto na Aljasko je šla v Peru. V Peru Jan Suchl ni šel in tako se je rešil usode vseh 14 članov ekspedicije, ki so leta 1970 izgubili življenje v peruanskih hribih. V pričujoči knjigi spremlja avtor ekspedicijo na vsej dolgi, dramatični poti do trenutka tragedije (41 sekund groze od začetka potresa), išče vzroke te dozdaj največje podobne katastrofe in daje besedo vrsti dejstev in pričevanj. Delo bodo spremljale tudi unikatne, zazdaj še nepublikirane fotografije ene izmed žrtev, znanega fotografa Viléma Heckla, kakor tudi zadnje posnetke malo prej ponesrečenega ing. Ivana Bortelja. Zdej Jan Suchl za založbo Olympia pripravlja »roman o gori« pod naslovom **Boginja vrhov**, kar naj bi bila prva češka

izčrpna monografija o zgodovini najvišje gore sveta Mount Everesta. Nadaljna zanimiva publikacija te založbe, ki se tudi pripravlja, bo skupno delo českoslovaških plezalcev **Na gorskih vrhovih** s podnaslovom »Českoslovaški plezalci na vrhovih sveta«.

Dr. Fr. B., Praga

»BLISK« – NOVI ALPINISTIČNI FILM LOTHARJA BRANDLERJA

Alpinistom je gotovo še v spominu tragedija na Mont Blancu julija 1961. Takrat se je sedem izmed najboljših italijanskih in francoskih alpinistov s slavnim Walterjem Bonattijem na čelu združilo, da bi rešili eno zadnjih velikih ugank Mont Blanca – centralni Frêneyski stebel. Ko so plezalci že skoraj stopili na vrh stebra, jih je nenadno neurje prisililo k povratku. Sestop v strašnem neurju je potekal le počasi, četvorici plezalcev je zmanjkalo moči, preden so dosegli rešilno kačo Gamba. Umrli so Francozi Kohlman, Vieille in Guillaume ter Italijan Oggioni. Le trije: Mazeaud, Gallieni in – seveda – Bonatti (»mož, ki se vedno vrne«), so se po nekaj dneh rešili, seveda na skrajni meji svojih moči.

Deset let po nesreči je bilo na Frêneyskem stebri spet živahno. Filmska ekipa pod vodstvom režiserja in snemalca Lotharja Brandlerja, ki je sicer plezalec najvišjega razreda, je skušala posneti na filmski trak čim vernejšo podobo te tragedije, ki ji v novejši zgodovini osvajanja zadnjih problemov Alp ni enake. Nič niso ponaredili, stena, neurja... vse je bilo pristno. Le ljudje so bili drugi. Odlični avstrijski, nemški in češki plezalci so si razdelili vloge Bonattija in tovarišev, le Francoz Pierre Mazeaud je igral samega sebe in obenem jamčil za popolno avtentičnost filma.

O težavah pri snemanju ni vredno izgubljati besedi. V eni najtežjih sten Alp je že plezanje samo po sebi naloga, ki so ji kos le izbranci. Sem pa je bilo treba prinesiti kamere, plezati po režiserjevih napotkih, igrati...

Ekipa si je bazo uredila na skoraj 4000 m visokem sedlu Peuterey, kamor jo je dostavil helikopter. Od tod so Frêneyski stebri kot na dlani. Le vreme ni šlo na roko: bilo je – smešno se sliši – prelepo. Ker niso uspeli v poletnem času dočakati neurja, ki bi bilo podobno onemu, usodenemu za plezalce leta 1961, so se morali vrniti v prvih novembrskih dneh. Takrat so v že skoraj zimskih razmerah, v neurju, kot so si ga lahko le želeli, na zaledenem Frêneyskem stebri posneli še zadnje, najtežje in obenem najvažnejše metre filma.

Tine Mihelič

OD HUDIČEVEGA STOLPA DO STREHE SVETA

(Misli in razmišljanja ob knjigi iz NDR)

Ob vsaki novi planinski knjigi me najprej prevzame nekakšno čudno hrepenenje po krajih in gorah, ki jih opisuje, po ljudeh, ki so tam čakali doživetij in izpolnitev svojih gor.

Nekdaj mi je bilo vsako tako delo nekaj nedosegljivega, avtorji skoro čudežna bitja, dosežki meni nekaj nemogočega, fantazija in fata morgana srca, ki je iskalo doživetij v naravi.

Od tistih časov je poteklo že mnogo let, užil sem že veliko planinskih doživetij in sreče na različnih gorah. Majcenih, ki komaj zaslužijo to ime, in velikih; prijatelji so me povedli s seboj v stene, šel sem z odpravami in pri nas doma kramljaj s srčnimi fanti, ki so si v skalnem vrtu Julijcev utrjali marsikako prelepo lovoriko. Med njimi so bili tudi pokojni Richter, Eske, Kallenbrenner in Warmuth, ki jih je kasneje pobral Eiger, pa asket Däweritz in Uwe, ki sem ga spoznal že prej na Leninovem ledeniku po vzponu na Pik Lenina.

Sedaj je pred menoj knjiga, ki so jo pisali ti znanci, nekateri že mrtvi, drugi še živi. Knjiga začena s plezanjem v peščenčevih stolpih v Elbsandsteingebirge, pa od tam po temeljiti preizkušnji in prav nič tvegano s svojimi junaki obišče vrsto gorstev, da bi zmagala posebno težavne stene, prečila skrajno težavne grebene Užb, se spoprijela s sedemtisočaki Pamira in osvajala v nedotaknjenih gorah mongolskega Altaja.

»Nič posebnega,« bo menil ta ali oni. »Kje so vse že bili ljudje, tudi naši. Kaj vse je bilo napisano. Samo zavoljo tega, zavoljo teh vrhov knjige še ne moremo hvaliti.«

To je res, toda prav zavoljo tega, zavoljo ljudi, ki jih poznamo, zavoljo naših in tujih gor, v katerih smo plezali tudi sami in jih poznamo, zavoljo tega je knjiga »Vom Teufelsturm zum Dach der Welt« še posebno prijetno branje, ki ga le nerad odlagaš na polico, ko se prebijaš skozi 311 strani lepo in z občutkom napisanega gorniškega berila.

To je nekaj povsem drugega, kot knjiga avtorja, ki ga ne poznam osebno.

Ko so plezali Aschenbrennerja, so skrbi za uspeh pestile tudi nas. Tudi mi smo tiščali fige in se bali ob vremenskem preobratu. Prav tako ob plezariji v Vratih, Špiku.

Poznamo Tatro, poznamo Bezengi, Eiger, Zahodne Alpe. Znana so nam pota in samote od Oša do vrha Pika Lenina in nazaj. Odprava dr. Franceta Srakarja je prečesala Užbo v vseh smereh in spoznala zeleno Svanetijo. Bezengijska stena je aktivni del naše alpinistične zgodovine, skupini naših kavkazcev Petra in Bačija

sta si jo ogledali dobro in temeljito tiste julijske dni 1965.

Stičnih točk je torej mnogo, celo zelo mnogo.

Ista velika želja, iste omejene možnosti, četudi moramo priznati, da smo mi vendarle imeli več priložnosti in jih tudi pogosteje izkoristili. Prijatelji iz NDR sanjajo še danes o Himalaji, mi jo poznamo. Hrepene po naših stenah, nam so vse življenje del vsakdanjega obzorja.

Nič povsem novega ne zvezo iz knjige, a priznati je treba, da je vse zapisano s posluhom, brez vzvišenosti celo tam, kjer bi ponos nad dejanjem po vsej logiki moral preplaviti prijetno objektivni ton pisanja. To lahko zapišem, saj gre za dve veliki naši steni Špik in Aschenbrennerjevo smer v Sitah. Pozoren bralec ta ponos odkrije v prijetni, zaupljivi, nenapadalni obliki. Najde besedo zahvale našim ljudem: Urošu, delavcu iz Mojstrane, **najde besedo zoper medvojno pustošenje in uničevanje ob spomeniku padlim v Vratih.**

Obširen tekst in trije pisci, če upoštevamo še izvirne beležke pokojnikov pa še več sodelavcev, so poskrbeli, da se bralec sreča tudi z vprašanji, ki jih ljudje rešujejo, odkar hodijo v gore.

Kaj je alpinizem, zakaj plezamo?

Prijatelji iz NDR ne zanikajo vrednosti alpinizma kot sredstva za intenzivno doživljanje prvobitne narave. Začetek, pobuda pa je v knjigi bolj na športni plati. To moramo razumeti, saj ti fanije gora sploh ne poznajo. Ko pa odlično pripravljene in telesno izurjeni zaidejo v gorski svet, brz prevlada estetska komponenta. Rezultat je nad vse ugoden: tehnično urjenje, kondicijski teki in pohodi, doslednost v pripravah dajejo alpinistom iz ZRN v roke čarobni ključek uspeha. Tehnično sposobni do skrajnih meja in sposobni za taktično presojo uspevajo tudi v povsem novem okolju. Zato naj bralec ne moti, če v uvodnem poglavju beremo, da plezajo zato, ker je v ta namen potreben pogum, ker se v steni potruje prijateljstvo in se nam ponuja vedno znova priložnost, da se izkažemo. Piscem v dobro lahko štejemo, ko v isti sapi ugotavljajo, da je »sreča predvsem v doživljanju edinstveno lepega gorskega sveta«, da so hvaležni svojcem, sodelavcem, ženam za razumevanje, da znajo ceniti odpoved tistih članov naveze, ki se odrečejo najvišjemu cilju, da bi podprli uspeh skupine. »Kdo bo kasneje govoril o tistih, ki so pomagali v zaledju? Dali so enak materialni prispevek, si prav tako psihično prizadevali. Za koga? Za veliki skupni cilj.« In ko ugotove: »Dosežek prinaša zadovoljstvo, hvaležnost pa osrečuje.«

Tako Däweritz, duhovni oče marsikatega podviga, motor, ki je gnal skupino, dokler delo ni bilo narejeno. Pisci znajo biti objektivni. Vedno vedo, kaj je najvažnejše za uspeh. Znajo tvegati, na Užbi

tekmujejo s plazovi. Kdo bo hitrejši, umika pravzaprav ni. Rešuje jih izenačenost: »Uspeli smo, ker smo bili enaki po znanju in sposobnosti, uspeli smo zavoljo dobrega tovarištva...«

Takih misli, misli o odpovedi, o skrbi za tovariše, o priznanju drugim, o romantiki je še mnogo. Lepo so vpletene v dogajanje. Na vsakem koraku se kažejo romantične duše. »Šaj veš, ko bomo dosegli vrh, bo drobna rumena pikica, naš šotorček tam doli, postala naš edini, zaželeni cilj.«

Knjiga je spomenik štirim padlim v Eigerju, parada vzhodnonemškega poveljnega alpinizma, kronika vzponov v vseh, kolikaj omembe vrednih stenah in gorah.

Odličen prikaz nadvse dobro organiziranih stremeljenj in rešitev, dokaz, da s smotrnim delom tudi v alpinizmu lahko dosežemo visok izkoristek.

Gotovo, najbolj naravno je, da pustimo cveteti vse cvetove. Če pa jim posveti nekaj pozornosti vrtnar, če jih uredi v lepo oblikovane gredice, je bolje za cvetje in lepše za oko. V tem smislu se iz poglavij lahko tudi marsičesa naučimo. Od Hudičevega stolpa do strehe sveta je tudi literarno uspelo delo. Prepričan sem, da bo pri srcu vsakomur, ki se bo lotil branja, prav bi bilo, če bi bilo tudi pri nas bralcev čim več.

Ing. P. Šegula

RAZGLEDO SVETU

MOUNT KENYA ima dva glavna vrhova – Batian (5199m) in Nelion (5188m). Že dolgo nista več neodkrita lisa na geografskem delu planeta, vendar težje smeri odkrivajo tu šele zadnja leta. 5. sept. 1970 sta se ponesrečila v severnem razu Batiana dr. G. Judmaier in dr. O. Olz. Počivala sta na točki Shiptons Notch in se pripravljala na sestop. Dr. Judmaier se je nagnil v severno steno, pri tem pa se mu je odlomila skala in ga vrgla 20 m globoko. Osem dni sta Avstrijca prebila na polici, kamor je padel Judmaier. S helikopterjem ni bilo nič, prišlo je celo do nove nesreče. 100 Kenijcev ni moglo pomagati, šele Tirołci, ki so prispeli z letalom, so prinesli ponesrečenca v dolino in mu rešili življenje. Avstrijska vlada se je Kenijcem zahvalila in predlagala, da se ustanovi kenijska GRS. Prvi tečaj je bil na gori maja in junija 1971, poleti 1971 pa je šest Kenijcev prišlo v Kaprun ter se temeljito poučilo v modernih reševalnih metodah. Tečaj v Nairobiju je vodil sam ing. Moravec. Tečajnike so izbirali med policisti, čuvaji narodnega parka, iz kenijskega planinskega kluba in iz turističnih delavcev (safari). Avstrijski NF ve poročati, da ni bilo težko nabrati 41 Kenijcev. Vsi so izpiti z uspehom opravili.

NORMAN DYHRENFURTH, vodja IHE, ponesrečene mednarodne ekspedicije na Everest, je odklonil sodelovanje pri ekspediciji dr. Herrligkofferja na Everest. Dr. Herrligkoffer je namreč s tožbo grozil Normanovemu očetu, znamenitemu himalajskemu »papežu« G. O. Dyhrenfurth, himalaistu brez konkurence. Doktor Herrligkoffer je sinu na ekspediciji ponujal zveneč epiteton – »gost s svetovalno funkcijo«.

CESTA V MÜNCHNU se je v začetku julija 1971 spremenila v prostor za piknik. Gre za Rosenstrasse, kjer ima svoj sedež svetovno pomembna športna hiša Schuster. Šef te hiše je proslavil ukrep, s katerim se je ta cesta iz prehodne in prevozne komunikacije spremenila v mirnejšo in mikavnejšo zagato. Povabil je vse mimoidoče na malico, na kateri so mimogrede popili 600 l piva, prigriznili 160 kg sira in 1500 žemelj. Po 800 letih je cesta izgubila svoj dosedanji značaj verjetno – za zmerom.

CUMBERLAND je najbolj vzhodni polotok otoka Baffin na severnem polarnem krogu kanadske Arktike. Otok Baffin ima zanimive gore, za katere so se najbolj zanimali Švicarji – Švicarska ustanova za raziskovanje gora (SZAF, Zürich). L. 1971 so pripravili odpravo Angleži in Amerikanci. Zanimale so jih predvsem stene, ki so tu visoke do 1500 m in so podobne onim v Yosemiteu. Pričakujejo, da so v njih možne ture šeste stopnje.

SMUČI S PLAVUTMI je v l. 1971 začel proizvajati Kneissl, ena od svetovnih tovarn za smuči. Plavuti naj bi imele vlogo stabilizatorja pri tekmi specialistov za kilometer – lancé, omogočile naj bi nov rekord, ki se je lani ustavil pri 183 km/h. Tudi te dirkače na Plateau Rosa pri Cervinii lahko štejemo med smučarske ekstremiste kakor Saudana in njemu podobne. Koliko so že razni veščaki storili, da bi ustregli aerodinamičnim zakonitostim! Kneisslovi dirkači so se urili v svetovnem kanalu ETH v Zürichu in tam so ugotovili strokovniaki, da nastaja največji vrtnec za smučarjevim telesom in za koncem smuči. Turbulenca slabo učinkuje na smuči, zaradi nje ne tečejo mirno. Ker smo že pri ekstremistih – med

smučarske ekstremiste se je vrstil tudi ekstremni alpinist Heini Holzer. Spustil se je s smučmi v l. 1970 in 1971 po severnih stenah Marmolade, Similauna, Cima Tose, Cima Brente, Hohe Schnaide, Paganella (Battistijev žleb), Monte Cristallo, Innerkoflerturn, Cima Presanella in še po mnogih drugih. Skratka, neizprosno narčen, hujši od Saudana.

HIMALAJSKE VODE bodo v l. 1972 dobile svoje nove športne obiskovalce. Šest Tirolcev pod vodstvom znanega kanuista in kajakaša dr. Raimunda Magreiterja je na pohodu k rekam Hunza, Gilgit, Rupal, Astor in Indus v Pakistanu. Začeli bodo pri Pasuju blizu kitajske meje na reki Hunzi, iz katere kipe proli nebu do 7800 m visoke gore. Soteska reke Hunze je najgloblja na svetu. Matthias Rebitsch pravi, da bodo Pakistanci skozi to sotesko v kratkem imeli cesto za vozila v velikosti jepea. Pri Pasuju se reke skoraj dotika 58 km dolgi ledenik Batura, drugi največji ledenik zunaj polarnega kroga. Od decembra l. 1971 do septembra 1972 bodo na delu »l. Československá kanaristická expedice do Himalaj«. 12 čeških kanuistov iz Ostrave bo vozilo po Sun-Kosi, največji reki v Nepal, in po Dudh-Kosi, ki izvira južno od Čo Oju in Everestu. Čehi bodo v Himalajo potovali po suhem in bodo svoje delo filmali. Kaže, da je češki himalaizem v rokah pogumnih in obenem razgledanih mož.

BAVARSKE ALPE planinci vedno bolj obiskujejo, potrebe po posteljah v kočah so vedno večje. DAV ima 241 koč, na Bavarskem 61. Predložili so plan do l. 1975 za sanacijo in nove zgradbe v višini 12 225 000 DM, na l., torej od l. 1971 2 445 000. Planinskih poti ima DAV na Bavarskem 2000 km. Zanje dajejo letno 140 000 DM, do l. 1975 pa pričakujejo od države 1 750 150 DM. 90 % poti je v bližini turističnega prometa. Država je DAV naklonila 100 000 DM za študijo o potrebah glede koč in poti pa tudi glede »mirnih centrov« v bavarskih Alpah. Na svoj alarm je DAV v l. 1971 za sanacijo 29 koč na Bavarskem dobil 889 000 DM, ne toliko kot rabijo, a vendarle je – sorazmerno – ta vsota zares spodbudna (pol milijarde S din). DAV ima 243 000 članov, njih število vsako leto zraste. Člani za svoje sekcije letno zberejo skoraj 9 000 000 DM.

RAGNI – PAJKI se imenujejo že 25 let alpinisti mesta Lecca, mesta, ki ga je proslavil s svojimi vzponi Riccardo Cassin. Za 25-letnico obstoja »pajkov« je skupina Grignetta priredila v Leccu jubilejno slovesnost, na katero je povabila alpiniste drugih narodov. Med udeleženci so posebej navajali Cassina, Detassisa, Maurija, zakonski par Vaucher, Barbiera, R. Mesnerja, Heckmaira, Steinkötterja in smučarja Saudana. Na sporedu je bilo tudi

senzacionalno plezanje za RTV. Za konec slovesnosti so se alpinisti zbrali v koči Alippi in se tu v dolgih diskusijah o alpinizmu posvetili vprašanju, na katere morajo alpinisti vedno znova odgovarjati.

RENÉ DESMAISON je po nesreči v Grand-Jorasses februarja l. 1971 – o njej smo obširno poročali – moral požirati javne očitke, da je kriv smrti Sergeja Gousseaulta. Gilles Perrault je o tem napisal članek »V pomoč Desmasonu« (Le nouvel Observateur, Alpinis. 1971/8). Perraultove misli o odgovornosti, o žurnalizmu, o profesionalizmu v alpinizmu so sicer zanimive, vendar se ogibljejo natančne analize o 15-dnevni avanturi, ki je skoraj ni enake v alpinistični zgodovini. Za naše razmere je primerjava alpinista gorskega vodnika z dirkačem tuja. Družba, ki omogoča krute vodniške kariere, ki dopušta neizprosno tekmo za popularnostjo in uspehom, nima pravice, pravi Perrault, da Desmasonu očita zavesten umor plezalskega tovarša. Perrault konča z vprašanjem: Kdo je tu pravzaprav morilec?

ALPINIZEM IN VOJSKA. Avstrijski obrambni minister Lütgendorf, že 25 let član ÖAV, je navdušen za alpinizem zaradi pomena, ki ga ima za vojsko. »V taki deželi, kot je avstrijska, morajo vsi mladi moške obvladati alpinistično osnovno znanje. Kdor v civilu goji naporni alpinizem v visokogorju, mu pri vojaki ne bo težko prenašati trda, vendar doživetij polno alpinistično urjenje.« Da vojni minister zna svoje navdušenje uveljaviti, se vidi, na priliko, iz vojaške ture v jugovzhodnem razu Christaturn (IV+) v Wilder Kaiser. 80 avstrijskih alpinistov je v polni bojni opremljeni, nekateri celo s težkim orožjem, preplezala slaviti raz.

KARL SCHRANZ, 32-letni avstrijski smučarski as, je lani izjavil, da ne gre še za zapeček. »Poškodba v kolenu je kriva, da sem v l. 1971 izgubil svetovni pokal, pa še nekaj drugih ovir.« Sredi l. 1971 je Schranz napovedal, da je kandidat za zlato medaljo v Sapporu. No, vsem svetu je po Sapporu znano, kako se mu je to obneslo. Zlate medalje ni mogel dobiti, vse pa kaže, da bo brez nje dobil dosti – zlata.

DUHOVNIKA ZA ŠPORTNA VPRAŠANJA ima nemška evangelijska cerkev. Ime mu je Martin Hönnmann, dokaj znano ime med alpinisti. Od l. 1961 do l. 1968 je v Bad Bollu vodil na evangelijski akademiji konference športnih društev, žurnalistov, alpinistov in drugih športnikov. l. 1964 pa je prevzel tudi delo kroga »Cerkev in šport«. Deluje tudi v nemški državni športni zvezi in sicer v komisiji za vodstvo in izobraževanje. Kot tak

pomaga ustanovljati lokalne sekcije »Čerkev in šport«. Do l. 1972 so mu naložili tudi priprave za olimpijski znanstveni kongres in sodelovanje v olimpijskem komiteju. Svoj urad ima v Tützingu na Bavarskem.

SCHUSTERJEV POLETNI KATALOG 1971 je Münchenska športna hiša izdala v 250 000 izvodih na 132 straneh. Če bi kataloge zložili, bi za trikrat presegli Münchenski olimpijski stolp, simbol olimpijskega mesta. Schuster je izdal na 50 straneh tudi svoj katalog izletov, med katerimi je tudi jadranje vzdolž naše obale, vrsta tur z alpinistično šolo v Innsbrucku in že popularne mini-ekspedicije v Himalajo in druga visoka gorvoja.

GM je kratica za ekspediciji milanskega milijonarja Guida Monzine, mecena italijanskega alpinizma. Finansiral je najrazličnejše odprave v vsa gorstva sveta. L. 1971 je s svojimi Aostanci na pasjih sanah naskočil severni tečaj po sledih Amerikanca Roberta Pearyja, ki je stopil na severni tečaj l. 1910.

KENNEDY – GORSKI VODNIK. Joseph Kennedy, 18-letni sin umorjenega senatorja Roberta Kennedyja, je pred letom postal vodniški kandidat. Bil je v tečaju Jimmyja Whittakerja, enega od redkih zemljanov, ki so stopili na tretji pol – Everest. Tečaj je bil na Mount Rainieru tri tedne.

FRANCOSKO-JAPONSKA SMUČARSKA ŠOLA pomeni za ENSA, francosko državno šolo za alpinizem in smučanje, uspeh. Na ENSA se je v tem pogledu obrnil Nobuo Okazava, vodja neke japonske privatne smučarske šole. Okazava je edini Japonec, ki si je v ENSA pridobil diplomu smučarskega učitelja po 6-tedenskem tečaju. Njegov oče je predsednik japonske smučarske zveze in direktor najpomembnejše japonske smučarske šole. Pravijo, da je na Japonskem 6 milijonov smučarjev in da en »smučarski dan« stane tam približno toliko kot v Franciji (oprema, hotel, žičnice). Okazava je povabil na Japonsko tudi francosko smučarsko učiteljico z ugodnimi pogoji: potni stroški tja in nazaj, dobra plača, oskrba in stanovanje. Sicer pa je imel še dodatne pogoje za učiteljico: Dobra učiteljica, znanje angleščine in prijetna zunanost.

FINANSIRANJE JAPONSKIH EKSPEDICIJ, tako kaže, ni problem. Število njihovih ekspedicij iz leta v leto raste, Japonci so povsod: na Kavkazu, na Aljaski, na Himalaji, v Andih. Ni na svetu države, ki bi postavljala na noge toliko ekspedicij. Znano je, da so dobro opremljene in da imajo s seboj dosti denarja, ki ga zbero planinska društva, industrija, privatniki, največ pa tisk, radio in televizija.

LOŠKA STENA, ena od najvišjih in najobsežnejših sten v Alpah, je imela od 13. do 15. marca 1971 v gosteh štiri znane slovenske plezalce: Janeza Ruparja, Franca Jeromna, Janeza Kunstlja in Rudija Rajarja. Plezali so znano »lovsko« smer, ocenjeno s III. Naš informator Franci Savenc je o tem priobčil notico v »Alpinismusu«. Da bi bila objava pristopnejša, je objavljeno tudi nekdanje nemško ime »Bretterwand« (Alp. 1971/10).

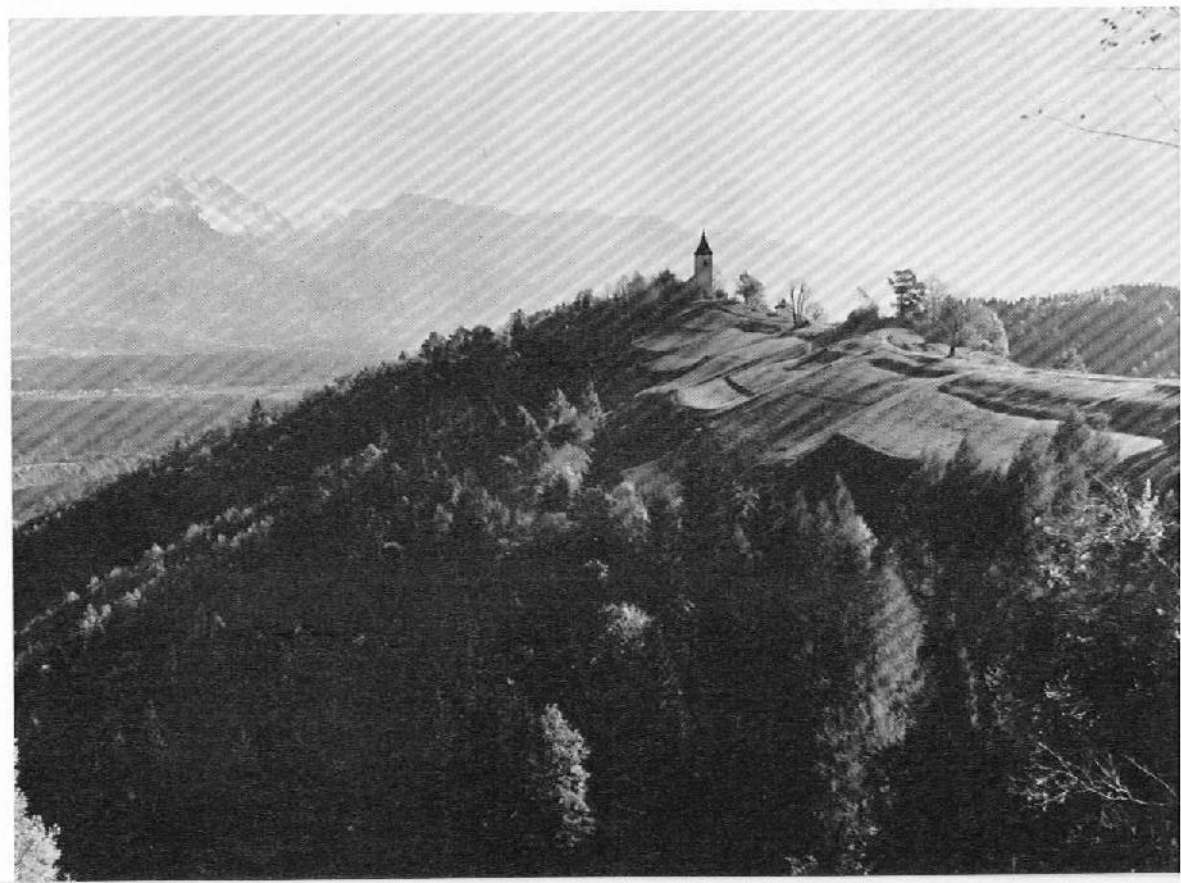
MARCIALONGA naj bi v južni Evropi pomenil to, kar je Vasa v severni. Lani so Italijani 7. februarja prvič poskusili spraviti na noge čim več smučarjev-tekačev za progo od Moene do Cavalese. Na štart jih je prišlo 1200, med njimi tudi olimpijski zmagovalci Nones, mnogi najboljši italijanski tekači, Finci in Švedi.

Več udeležencev je imel engadinski smučarski maraton 14. marca 1971. Kar 3600 tekačev se je spravilo na 42 km dolgo progo od Maloje do Zuoza. 100 Norvežanov si je zaželelo čara južne Švice, vendar so naleteli na oblačnost in zmrznjeno progo. Zmagal je Albert Liger iz St. Moritza, član državne reprezentace, alpinist. 30 km je tekkel sam, 5 minut in pol je prispel na cilj pred drugimi, za 42 km je rabil dve uri in nekaj sekund.

CIPRSKI OLIMP je precej nižji od grškega. Ker pa raste iz morske gladine, je njegovih 1953 m kar častivredna višina. Da ni kar tako, se vidi tudi iz tega, da se je na njem začelo razvijati smučarstvo, postavili so mu v bokih že dva smučarska lifta, ki jih uporabljajo za smučarsko šolo, ki jo vodi innsbruški smučarski učitelj Berghaber. Poročajo, da 80 Cipranov že obvlada avstrijsko krmarjenje, ustanovili pa so že »Cypros-ski club«. Ciper meri 9251 km², ima pa milijon prebivalcev.

ANNAPURNA II, na katero je l. 1969 kot druga prišla III. JAH, je v Alpinismusu 1971/5 prišla na vrsto v G. O. Dyhrenfurthovem pregledu. »Najvišje gore na svetu«. Zabeležil je vzpon na Annapurno IV (Kunaver, Golob in dr. Andlovic), nato pa vzpon M. Drašlerja in M. Maležiča na Annapurno II. Med literaturo navaja korespondenco z ing. P. Šegulo in N. Fajdigovo.

SLIKA NA PRVI STRANI ZGORAJ:

RATITOVEC – MRACNE

SILHUETE –

FOTO ALBERT SUSNIK

SLIKA NA PRVI STRANI SPODAJ:

JAMNIK –

FOTO ALBERT SUSNIK

SLIKA NA DRUGI STRANI ZGORAJ:

POPOLDANSKE SENCE

NA SORICI –

FOTO ALBERT SUSNIK

SLIKA NA DRUGI STRANI SPODAJ:

ZAPOSKARJEV KOZOLEC

S POREZNOM –

FOTO LADO BOŽIČ

SLIKA NA TRETJI STRANI ZGORAJ

LEVO: JALOVEC –

DESNO: MOJSTROVKA –

FOTO CIRIL PRAČEK

SLIKA NA TRETJI STRANI SPODAJ:

KOMNA OKT. 1971 –

FOTO ALBERT SUŠNIK

SLIKA NA ČETRTI STRANI ZGORAJ:

TRIGLAV Z VEL. STOGA –

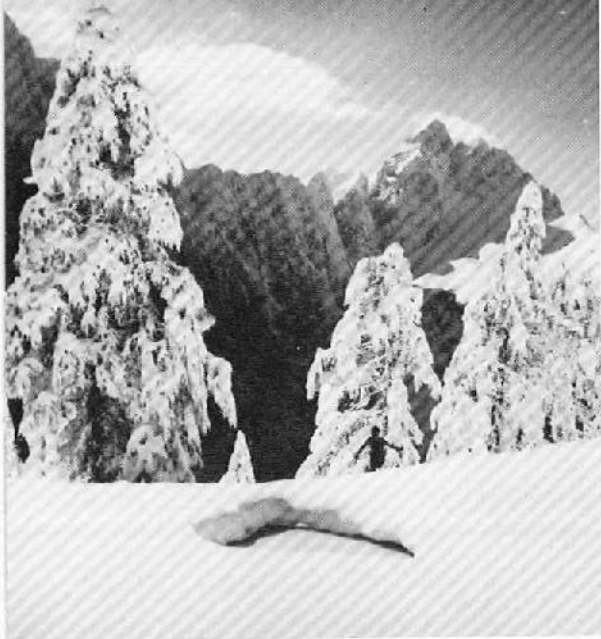
FOTO ALBERT SUŠNIK

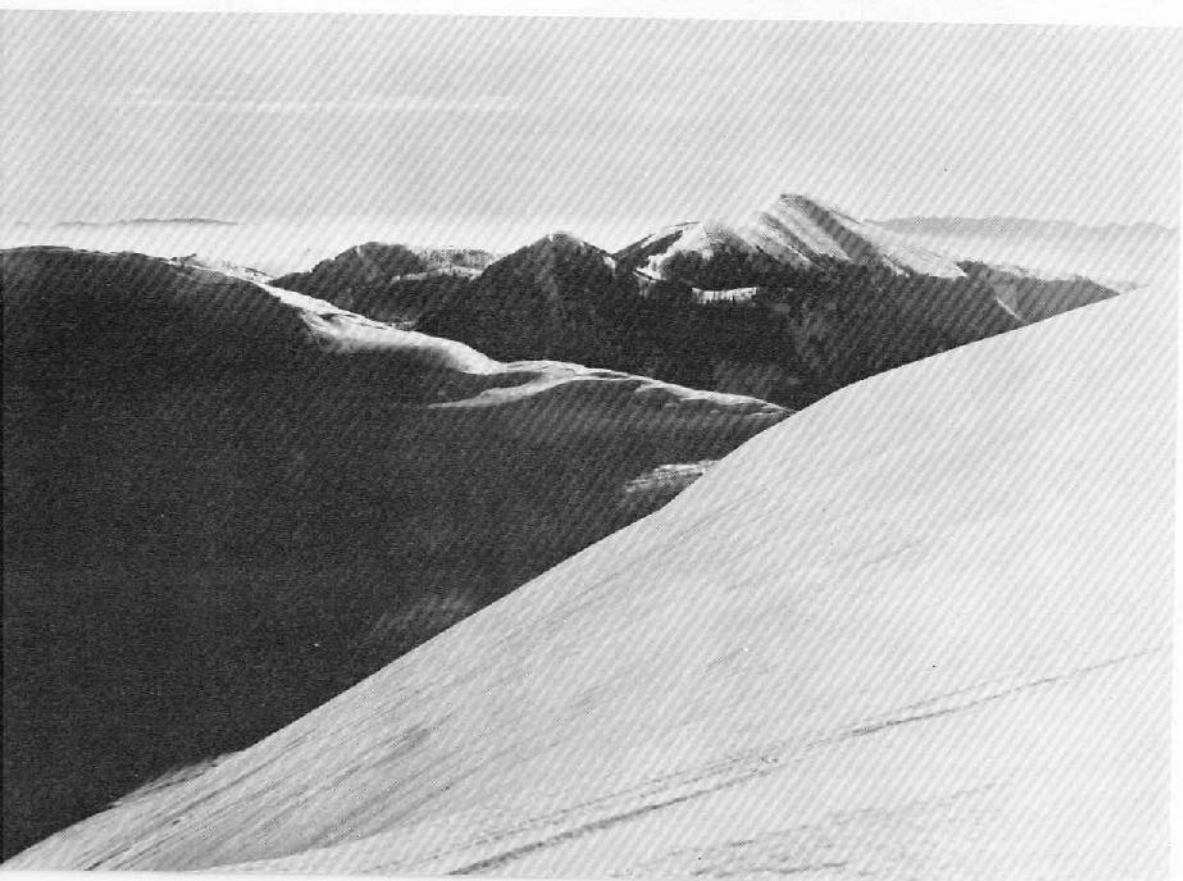
SLIKA NA ČETRTI STRANI SPODAJ:

POREZEN S SLATNIKA

NAD SORISKO PLANINO –

FOTO ALBERT SUSNIK

TRGOVSKO PODJETJE

»**MODA**« LJUBLJANA

vam nudi v svojih poslovalnicah:

»**MANON**«, Prešernov trg 3

»**MODA**«, Nazorjeva ulica 5

»**MODA**«, Cankarjeva 7

»**OKRAS**«, Čopova 42

veliko izbiro damskega in moškega perila, pletenin in konfekcije

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

PROIZVAJA

KALCIJEV KARBID
standardno kvalitete

FEROZLITINE
— ferokrom suraftina
— ferokrom carbure
— silikokrom
— ferosilicij

ABRAZIVI
— normalni elektrokorund
— plemeniti elektrokorund beli
— plemeniti elektrokorund rožnati
— silicijev karbid

VISOKO OGNJEODPORNI
MATERIALI
— taljeni magnezijev oksid

TEHNIČNI PLINI
— kisik
— dušik
— acetilen — dissous plin
— ventili za tehnične pline

STRANSKI PRODUKTI
— nizko procentni ferosilicij
— grafit
— kromova žilindra
— žgano apno

MEŠANA GNOJILA
— NPK in PK granulat
— MIKROFOS — fosforno gnojilo

SPECIALNA GNOJILA
— CVETAL — tekoče gnojilo
— NITROFOSKAL — special za
vrtičkarje
— NITROMONKAL

ORGANSKA GNOJILA
— BIOTER — special
— SOTA bela
— SOTA črna

SREDSTVA ZA VARSTVO RASTLIN
— ORTHOCID — 83 WP
— ORTHOPALTAN — 50 WP
— MYCODIFOL
— M-COMBI
— M-SPECIAL

SREDSTVA ZA UNIČEVANJE
ŠKODLJIVCEV IN MRČESA
— LIMALO

AEROSUM — spray
SPECIALNA SREDSTVA ZA
VARSTVO OKRASNIH RASTLIN
— PIROX-P — puhalčka
— PIROX — spray
— AEROFLEUR — spray
— KARATHANE — puhalčka

TOVARNA DUŠIKA RUŠE — Teleprinter: 33-112 Yu dušik —
Brzjav: AZOT MARIBOR — Telefon: 76-108, 128, 148

**ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA**

**PODJETJE ZA TURIZEM
TRANSPORT IN GOSTINSTVO
LJUBLJANA, MOŠE PIJADE 39**

Telefon 313-044 — Telex Yu Fertur 31-370 —
Telegram Ferturist Ljubljana

Izleti in obiski prireditel

Prevozi s posebnimi vlaki

**Vozne karte in rezervacije za železniški,
ladijski in letalski promet (spalniki,
ležalniki, ladijske kabine)**

Rezervacije za letovanja

**Gostinske storitve v vlakih in
kolodvorskih restavracijah**

**Informacije o voznem redu, voznih cenah,
turističnih znamenitostih itd.**

TURISTIČNE POSLOVALNICE:

Ljubljana, Titova 32, tel. 311-851, 311-852

Celje, Titov trg 1, tel. 34-48

Maribor, Partizanska 50, tel. 21-217

Postojna, Tržaška 4, tel. 21-244

Pula, Mato Balote 4, tel. 36-29, 30-33

Kolodvorske restavracije

Železničarski dom na Pohorju

Atomske toplice v Podčetrtku

PREDSTAVNIŠTVA:

**KOMPAS
JUGOSLAVIJA**

POSLOVALNICE:

Beograd, Bled, Budva, Celje, Crikvenica, Dubrovnik, Fernetiči, Gradina (Dimitrovgrad),
Hercegnovi, Izola, Jesenice, Koper, Kozina, Kranj, Korensko sedlo, Lazarec (Ankaran),
Laskovac, Ljubelj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Niš, Novo mesto, Novi Sad, Opatija,
Podgora, Portorož, Postojna, Poreč, Pula, Rabac, Rovinj, Sežana, Skopje, Split, Subotica,
Šentilj, Škofije, Vatin (Vršac), Vrsar, Vršac, Zadar, Zagreb

DEJAVNOSTI:

Prodaja vseh vrst železniških, letalskih in ladijskih vozovnic za tu in inozemstvo — hotelske
rezervacije — turistične informacije — posredovanje potnih listov in vizumov — organizacija
izletov in potovanj po Jugoslaviji in inozemstvu z lastnimi modernimi turističnimi avto-
busi — avtobusni prevozi — izposojanje osebnih avtomobilov brez šoferja

HOTELI:

KOMPAS hotel Dubrovnik — KOMPAS hotel Bled — KOMPAS hotel Ljubelj — KOMPAS
motel Kranjska gora — Restavracija »LJUBELJ«

KOMPAS žičnica »Zelenica« na Ljubelju — obratuje vsak dan

Gojitveno lovišče Petrovci

RENT-A-CAR

KOMPAS je pred vsakim potovanjem najboljši svetovalec